

Beijers Park i "Parkernas Stad"

125 års parkhistoria på Kirseberg i Malmö

Jenny Kirsten Bille

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap

Rapport 2011:7

ISSN 1654-5427

ISBN 978-91-86373-58-0

Alnarp 2011

Omslagsbild: Den första kända planen över Beijers park, utförd ca 1895 av J C Wulff. (Thagaard privat arkiv. Scannad "Plan för Beijers park")

LANDSKAP TRÄDGÅRD JORDBRUK

Rapportserie

Beijers Park i "Parkernas Stad"

125 års parkhistoria på Kirseberg i Malmö

Jenny Kirsten Bille

Sveriges lantbruksuniversitet

Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap

Rapport 2011:7

ISSN 1654-5427

ISBN 978-91-86373-58-0

Alnarp 2011

Förord

LTJ-rapport 2011:7

Beijers Park i "Parkernas stad": 125 års parkhistoria på Kirseberg i Malmö

Beijers Park i Malmö, med sina svepande gräsytor, damm och varierade, inramande vegetation utgör en lite bortglömd sekelskiftespärla i Malmös grönstrukturhalsband. Både parken och stadsdelen Kirseberg besitter intressant historia ur både landskapsarkitektonisk och stadsbyggnadsmässig synvinkel. Parken anlades, liksom många andra parker i Malmö i slutet av 1800-talet, på initiativ av privatpersoner. I Beijers Parks fall handlade det om två bröder, Gottfried och Lorens Beijer, varav den förstnämnde dessutom var kommunal förtroendeman respektive parkkommitténs ordförande och sedermera vice ordförande i Malmö Planteringsförening.

Stadsträdgårdsmästare Johan Christoffer Wulffs tidiga förslag över Beijers park 1885 utvecklades av den namnkunnige danske landskapsarkitekten Edvard Glaesel och stadsträdgårdsmästare Gunnar Isberg på 1910-talet under namnet "Skogsplantering", vilket talar för karaktären hos parken som varandes en naturlig och skogslik park, som först på 1920-talet kallades Beijers park eller Beijerska parken, efter sina upphovsmän.

Stadsingenjör Erik Bülow-Hübe och stadsträdgårdsmästare Birger Myllenberg var båda involverade i arbeten i och runt Beijers park på slutet av 1920-talet och början av 1930-talet, varav den senare föreslog och lät genomföra omfattande omläggningar av dammen i parken och stora förändringar av terrängen och gångvägssystemet. Myllenbergs omdaning av parken hade en funktionalistisk prägel, under modernismens första år, vilket kan jämföras och kanske också likställas med arbetena i Stockholms parksystem under samma tid, vilka rönt internationell uppmärksamhet.

På 1990-talet blev Beijers park något av en symbol för Malmö stads satsningar på ekologisk hållbarhet riktad mot skola och barnomsorg. Anläggningen har inte rönt så mycket uppmärksamhet på senare tid, men för Kirsebergsborna är den en självklar del av stadsdelen och invånarnas vardag.

Förutom den intressanta person- och parkhistorien är det samtidigt anmärkningsvärt för Beijers park att den i mångt och mycket är, och alltid har varit, en park som är öppen och tillgänglig för alla, att alla gräsytor alltid har varit möjliga att röra sig på åtminstone sedan 1930-talet och att det är en park som givit en hel stadsdel en egen identitet. De årligen återkommande aktiviteterna i parken är ett tecken på det, liksom de olika intresse- och vänföreningar som startats i stadsdelen Kirseberg, med bland annat frågor rörande Beijers park på sin agenda.

Jenny Kirsten Bille har genom sin dokumentation av Beijers park, som innefattar en hel del tidigare opublicerat material, bidragit till att lyfta fram utvecklingen av en park, där tidslager lagts på tidslager. Arbetet ger därför ett viktigt underlag för diskussionen om Beijers parks framtid. Texten utgör hennes examensarbete på landskapsingenjörsprogrammet, som efter examination och ett fåtal ändringar och tillägg av Jenny Kirsten Bille själv, nu blivit tryckt i LTJ-fakultetens rapportserie som en del i dokumentationen och spridningen av både examensarbeten från Alnarp och Beijers parks intressanta och mångfacetterade historia.

Alnarp 2011-02-28

Eivor Bucht, professor em, Område Landskapsarkitektur, SLU Alnarp
Anna Jakobsson, forskningsassistent, Område Landskapsarkitektur, SLU Alnarp

Författarens förord

Som den sista kursen i mina studier till landskapsingenjör har jag under tio veckor skrivit detta arbete på 15 hp. Ett kandidatarbete inom trädgårdshistoria, ett ämne jag för två och ett halvt år sedan inte kände till. Inte heller visste jag då vad en landskapsingenjör var. Mitt intresse för trädgård, parker, landskap och stadsplanering var det som låg bakom mitt beslut att läsa på Alnarp. Under utbildningen vågar jag redan nu påstå att två kurser har varit avgörande för detta arbete och för min yrkesverksamma framtid. Det började med en kurs i trädgårdshistoria där Per-Jan Pehrsson historiskt guidade oss genom Malmös stadspark. Den andra kursen var Bevarande, vård och restaurering av historiska trädgårdsanläggningar. Jag vill tacka Karl Lövré, Britta Sjövall, Kjell Lundquist m.fl. för det stöd och arbete som slutligen gjorde det möjligt för mig att läsa den kursen. Kjell är därtill värd mitt främsta tack under denna utbildningstid. Som kursledare i den senast nämnda kursen har han, med ständig omsorg för hur det bör formuleras, förklarat komplexiteten, behovet av vård och den stora utmaningen i historiska trädgårdsanläggningar. Med en så stor kärlek till ämnet. Det har varit en ära...

Jag tog mig an en viktig uppgift att utföra med den här uppsatsen. Det var aldrig bara ett examensarbete efter den kunskap jag fått med mig. När jag sedan öppnade arkivdokumenten, fotograferade de kvarvarande bilderna och förgäves sökte finna en originalritning som för tio år sedan legat i Malmö museers arkiv blev jag än mer medveten om att, vad som tillhör det förflutna alltid riskerar att stanna där. I detta arbete har jag insett att det kan dröja många år innan någon får möjlighet att göra om det här.

Beijers park förblir i Backabornas hjärtan för evigt och parkens historia står nu tecknad i detta dokument.

Utvecklingen och framtiden kräver vår kunskap och respekt för vad som har varit. En journalist ringde under arbetet, hon undrade hur jag såg på epitetet "Malmö - Parkernas stad". Jag svarade att framtiden låg i kvalitén och inte i mängden parker. Finns det innehåll så kommer det inte att spela någon roll att Malmö i statistiken har lite parkyta. Som landskapsingenjör vill jag betona detta, att för att levandegöra kunskap, förstå det komplexa, bära med oss det vackra och skapa upplevelsevärden för framtiden så är det viktigt att vi känner historien.

Tack till Peter, Sanna, Per-Jan, Kjell, Anna-Margrethe och Anna. Tack till arkivpersonal, till privatpersoner och till de många författare som under åren förmedlat historia och forskning. Tack ni Malmöbor och föreningar som värnar om stadens och parkernas historia.

Varsågoda, en liten bit historia för framtiden.

Jenny Kirsten Bille, Kirseberg, 3 februari 2010

Tillägg

Jag gläds åt möjligheten att få publicera mitt arbete om Beijers Parks historia på nytt och nu även med ett antal fysiska exemplar. I arbetet med min kandidatuppsats sluskade blev jag kontaktad av Lennart Malm vars föräldrar ägt caféet i Beijers park mellan 1956 och 1967. Fina bilder från denna tid i parkens historia har jag nu fått använda och jag tackar för detta. Jag har själv haft möjlighet att dokumentera Backakarnevalen 2010 i bild och det är ett tillägg som gjorts sedan föregående version. Tack till Malmö Kulturhistoriska Förening och Malmö Förskönings- och Planteringsförening som stått för tryckkostnaderna. Ett stort tack vill jag även rikta till Malmö Stad och övriga personer samt arkiv som gett mig tillåtelse att publicera deras bilder.

Jenny Kirsten Bille, Kirseberg, 22 februari 2011

Sammanfattning

Att utföra en historisk dokumentation av Beijers Parks utveckling fram till idag handlar om att säkra spåren bakåt i tiden som inte bara berättar om parken utan om staden, stadsdelen, invånarna och trädgårdskonsten. När den historiska berättelsen är dokumenterad finns den grund som krävs för att upprätta eventuella vårdplaner i framtiden samt underlag för att kulturhistoriskt värdera parken. Beijers park kan i ett sådant efterarbete behandlas enskilt eller som en del i det sammanhang av parker som anlades under samma epok i Malmös historia.

Beijers park har sitt ursprung under den epok, i slutet på 1800-talet, då hela grönstrukturen i Malmö förändrades. Parkytan omfattar idag 12 hektar och ligger i stadsdelen Kirseberg. År 1885 började parkmarken anläggas. Många av de förändringarna som skett i Beijers park genom åren går att spåra till de förändringar som samtidigt skedde i stadens övriga parker.

Malmö var en småstad när de första offentliga parkerna under början av 1800-talet började anläggas i många västerländska städer. Malmö omgärdades av ett landskap av åkermark, klimatet var gynnsamt och jorden bördig. Den mesta grönskan i staden var vid denna tid i privat ägo. Filantroper bland borgarna i den snabbt växande industristaden talade om arbetarbefolkningens behov av grönska.

Fram till 1860 fanns offentliga parker endast i ett fåtal städer i Sverige. Den borgerliga medelklassen blev avgörande för anläggandet av de tidiga offentliga parkerna i Sverige och så var även fallet i Malmö. Motiven till parkerna går att härleda till en strävan efter förskönande värden, mötesplatser för borgarna i staden och till att vara rena "prydlighetsreformer" för städerna. Parkerna kom även att bli ett viktigt inslag för att en stad skulle uppnå en form av stadsmässighet. Tankar på sanitära och hälsorelaterade förbättringar för staden och för medborgarna spelade även in.

Kungsparken var den första större offentliga park som anlades i Malmö. Den var offentlig men fungerade som "en förlängd högborgerlig salong" med parkvakter som höll ordning på besökarna. År 1881 tillsatte staden en parkkommitté för att se över parkfrågorna. Samma år grundades Malmö planteringsförening, sedermera Malmö förskönings- och planteringsförening, genom privata initiativ. Planteringsföreningen kom att betyda mycket för stadens grönska och parkernas vidareutveckling.

Konceptet och möjligheterna för en skogspark i staden diskuterades i Malmö redan 1882 och samtidigt ökade trycket på att anlägga fler offentliga planteringar. En av initiativtagarna och stiftarna till planteringsföreningen var grosshandlaren Gottfried Beijer. Han ansökte tillsammans med sin bror, på eget initiativ, om arrende för en bit mark i den östra förstaden av Malmö och 1885 började där anlägga "en synnerligen tilltalande plantering". Tankarna med denna plantering (Beijers Park) vid den tiden var att den skulle bli en motsvarighet till Kungsparken och den planerades att tillfalla staden efter femtio år.

De viktigaste åren och händelserna för Beijers park ägde rum 1901 då staden tog över parken, 1914 då parken öppnades för allmänheten och vidare 1917 då parken öppnades i sin helhet.

Under 1920 och 1930-talen hade parken sina gestaltningsmässiga glansdagar med en stor paradgata genom parkens södra del och stora öppna gräsytor. Efter den nuvarande dammens utvidgning på 1930-talet gick parken in i sin mera moderna utformningsfas och i Malmö stads planer står idag den biologiska mångfalden i fokus inför parkens utveckling. För de boende i närområdena runt parken och för många invånare i övriga Malmö känns Beijers park idag

som en mycket viktig del för boendemiljön, livskvaliteten och trivseln i staden. Man kan vissa fall tala om en symbiotisk relation mellan parken och de boende.

"Bröderna, grosshandlarna Lorens och Gottfried Beijer började anlägga denna park år 1885. År 1904 öppnades parken för allmänheten, till den särdeles ordentliga arbetarbefolkningens välbefinnande. Dammen byggdes ut på 1930-talet av nödhjälpsarbetare. Våtmarken tillkom år 1997.

Vi vårdar ömt vår fina park.

Backaborna 1998 "

Summary

To historically document the development of Beijers Park to date is a question of carefully tracking back in time. The park's historical record tells not only the history of the park, but also of the city, the district, the local residents and the art of gardening. When the history is documented, the necessary basis for establishing any conservation plans in the future and to culturally and historically value the park is made. Beijers park can, in the context of such complementary work, be treated individually or in the perspective of parks that were laid out during the same period of Malmö's history.

Beijers park originates from the late 1800s, when the entire green structure of Malmö changed. The park area today covers 12 hectares and is located in the Kirseberg district. In 1885 the parkland was laid out. Many of the changes that have occurred in Beijer's park over the years can be traced to changes that took place simultaneously in Malmö's other parks.

Malmö was a small town when the first public parks were established in the early 1800s in many western cities. Malmö was surrounded by a landscape of arable land, the climate was favourable and the soil fertile. Most of the greenery in the city at that time was privately owned. Philanthropists among the bourgeoisie in the rapidly growing industrial city spoke of working people's need for greenery.

Until 1860 there were only a few public parks in Swedish cities. The organisations of the bourgeoisie were crucial to the establishment of the early public parks in Sweden, and this was also the case of the establishment of Malmö public parks. Reasons for the establishment of parks can be traced to a desire for embellishment, for meeting places and a general tidying-up reform for the cities. Parks also became an important element for a city to achieve a form of urbanism. Consideration of sanitary and health improvements for the city and its citizens were also contributory factors in the establishment of parks during the late 1800s in Sweden.

Kungsparken was the first major public park established in Malmö. It was public but used as "an extended upper-class salon" with park guards who kept visitors in order. In 1881 the city appointed a parks committee to review park issues. The same year, a park association was founded in Malmö, later renamed the Malmö beautification and park association (Malmö Förskönings- och planteringsförening), through private initiatives. The park association came to mean a lot for the city's greenery and the park development.

The concept and possibility of a forest park in the city was discussed in Malmö in 1882 and there was great pressure to establish more public parks. One of the initiators and founders of the park association was merchant Gottfried Beijer. He applied with his brother, on his own initiative, to lease a piece of land in the eastern suburb of Malmö and in 1885 the laying out of "a very attractive park" began. The idea of this park (Beijers Park) at the time, was that it would correspond to Kungsparken and the plan was to return the piece of land, with the park, to the ownership of the city after a period of fifty years.

The most important years and events for Beijers park were in 1901 when the city took over the park, in 1914 when the park opened to the public and later, in 1917, when the park opened in its entirety. During the 1920s and 1930s the high point of the formation of the park culminated with a large Mall or promenade through the southern section of the park and around its large open lawns. Following the enlargement of the pond in the 1930's the park took on its modern appearance. Today bio-diversity is a very important factor for the city and for

the development of the park. For the residents in neighbouring areas around the park and for many residents in the rest of Malmö today, Beijers park is as a very important part of their living environment and quality of life. It is an important city amenity and one could say that there is a symbiotic relationship between the park and residents in the town.

Innehållsförteckning

Inledning	11
Mål och Syfte	13
Metod och material.....	13
Avgränsningar	14
Nulägesbeskrivning och växtinventering	14
Historisk beskrivning av Beijers park	18
Då Malmö saknade stadsparker- Fram till 1811	18
Staden Malmö.....	18
Kirseberg och övergången till industristad	19
Idén om en skogspark på den skånska slätten 1811-1884	23
Bakgrunden till de offentliga planteringarna i Sverige.....	23
Malmös första offentliga planteringar	24
Gottfried Beijer i stadens och parkernas tjänst	28
Skogsplantering.....	29
Arrendefrågan.....	31
De Beijerska jordarna 1885-1901	32
Den första planteringen.....	32
En dyr plantering.....	35
Förslag om trädskola och plantskola	37
Parken för folket 1901-1924	40
Folkparken och Leksörelsen	40
Utvidgning av parken.....	43
Glaesel och Isberg.....	49
Den utvidgade parken	55
Nya tankar på en Skogspark	56
Den storslagna paradgatan.....	59
Beijers Park 1925-1948	63
Myllenberg och Bülow-Hübe	63
Förändringar i tiden	69
Under senare förvaltning 1948 och fram till idag	78
Avslutning	91
Otryckta källor	95
Personlig kommunikation	95
Arkiv.....	95
Privata samlingar.....	96
Elektroniska källor	96
Tryckta källor	97
Bilagor	99
Bilaga 1. Florens-deklarationen	99
Bilaga 2. Anläggningskalkyl till förslaget om att anlägga en Trädskola 1897	104
Bilaga 3. Sång från Backarna från 30-40-talet melodi: Det var dans bort i vägen.	105
Bilaga 4.Stadsträdgårdsmästarlängder och Stadsingenjörslängder i Malmö	106
Bilaga 5. Detaljer i Wolffs plan	108
Bilaga 6. Jämförelse mellan den lilla folkparken och den utvidgade parken.....	110
Bilaga 7. Jämförelse av förslag inför utvidgning av parken kring 1911	112
Bilaga 8. Parken med paradgata i ritningar och flygfoto	114
Bilaga 9. Detaljer på flygfoto från 1923	116

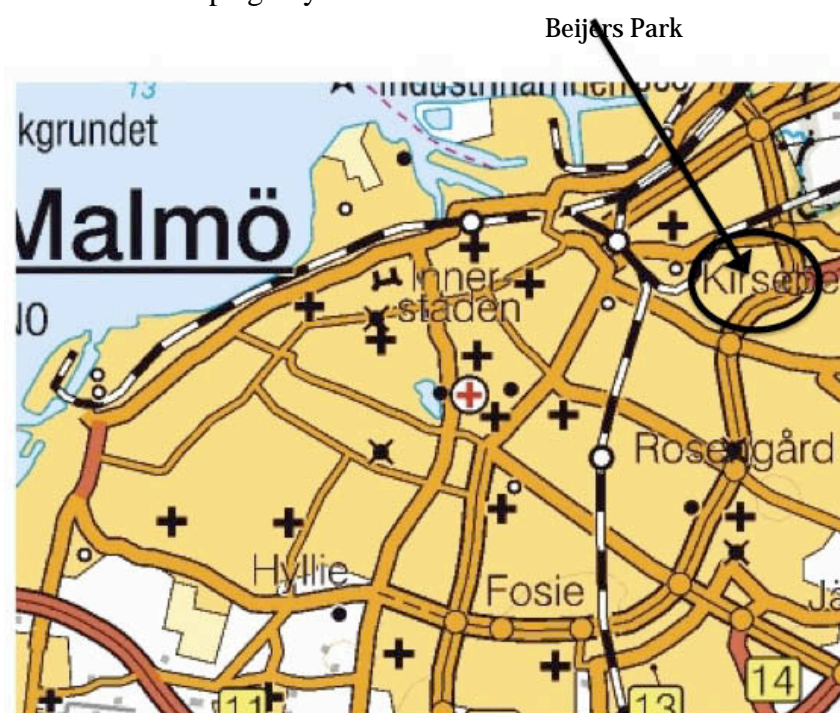
Inledning

Parken är en oas i staden där storstadsmänniskan kan få möjlighet till en stunds eftertanke. Om naturen, om tingen eller om sig själv. Parken utgör stadens gröna miljö som genom naturens eget kretslopp renar luft och vatten. Och ger livsrum för växter och djur. Parken ska vara en trygg och säker mötesplats för alla människor. Och den ska bjuda på upplevelser av levande grönska, vatten, färger och dofter. Parken ska också vara öppen för aktiviteter, verksamheter och arrangemang av allehanda slag. Den ska bjuda på överraskningar och sensationer. Malmöborna har av tradition kunnat njuta stadens mångfald av upplevelser och stämningar. Och vi delar gärna med oss!

Gunnar Ericson Stadsträdgårdsmästare¹

Bakgrund och motiv

Beijers park ligger i stadsdelen Kirseberg i Malmö. Parkytan är 12 hektar.² I direkt anslutning till parken ligger Kirsebergsstaden, Rostorps Egna hem, bostadsområdet Sege och Segepark (före detta parkområdet för Östra Sjukhuset). Parken är liksom stadsdelen Kirseberg anlagd på sandjord³ men inom parkområdet varierar ståndorten efter vattentillgång. Beijers park lockar besökare dagligen och året runt. Dammen utgör hjärtat i parken och kring den öppnar sig ett böljande öppet parklandskap som i gränslandet till den kringliggande bebyggelsen omsluts av ett tätare trädstråk runt hela parken. I trädstråkets inre delar löper ett promenad- och rekreationsstråk på grusyta.

Figur 1. Karta över Malmö med Beijers park markerad. (Digitala kartbiblioteket i SWEREF99, tillgänglig via: <https://butik.metriska.se/digibib/index.php>, 2011-02-22) © Lantmäteriet Gävle 2010. Medgivande I 2010/0055, bildredigering (markering) av författaren, 22 februari 2011.

Beijers park har sitt ursprung i en tid då hela grönstrukturen i Malmö förändrades. Marken började anläggas 1885 men förändringarna som sker därefter är många och orsakerna därtill

¹ Malmö Stads hemsida. 2009

² Utvecklingsplan Beijers park. 1995

³ Jansson. 1996

går ofta att spåra till förändringar som sker i den övriga staden. Då Beijers park anlades i utkanten och i en förstad till Malmö har den lokala historien i området haft inverkan på det sociala liv som genom åren utövats i parken.

En parks utveckling är förknippat med hur man under olika tider med hänsyn till vad som varit, långsamt förvandlat den så att den lever vidare och blir levande för nya generationer.⁴

Anna Kristina Ribbing, Författare

Malmö stadsmiljöprogram som inleddes 1993 har som övergripande mål "Att ge Malmö - som helhet och de olika stadsdelarna - en tydlig och förstärkt identitet. Malmö ska genom detta bli vackrare och mer lockande för boende och besökare." Stadsmiljöprogrammet kan man koppla till Malmö kommuns grönplan från 2003. Grönplanen inleds med en text med rubriken "*Parkernas stad*" och beskriver därefter hur detta epitet uppstod då Malmö vid det förra sekelskiftet blev känt för sina storslagna parker. Texten avslöjar därefter att Malmö idag i jämförelse med andra svenska städer är en stad med lite grönyta i förhållande till sin storlek och antalet invånare.

I dessa båda planeringsunderlag för Malmö stad nämns mycket kort de kulturvärden som de historiska grönmiljöerna har för staden. Kulturvärden som i sin tur skulle kunna verka för just de mål man strävar efter, en tydlig och förstärkt identitet åt Malmö som helhet och de olika stadsdelarna.

Historiska grönmiljöer har ur bevarandenaspekter länge framstått som problematiska. Genom att grundstrukturen i en trädgård eller park består av ett föränderligt och förgängligt växtmaterial har dessa anläggningar inte alltid omfattats av de lagar som ger möjlighet till byggnadsminnesförklaringar. Idag ser situationen annorlunda ut då den nya lagen om kulturminnen ger möjlighet att skapa ett rättsligt bevarandeskydd inte enbart för byggnader utan även parker, trädgårdar och andra anläggningar, om dessa är att betrakta som "synnerligen märkliga genom sitt kulturhistoriska värde". Fördelen med ett rättsligt skydd är bland annat att långsiktigheten i förvaltningen kan bli lagstyrd och den ekonomiska lönsamheten sekundär för anläggningen då kulturvärdet har ansetts särskilt värdefullt.

Genom att i mitt arbete uppmärksamma och lyfta fram den historia som ligger bakom den tidigare kanske minst uppmärksammade av Malmö äldre parker, Beijers Park, önskar jag skapa en dokumentation som genom sitt upplägg och sitt innehåll skulle kunna fungera som ett underlag för en framtida vårdplan för parken. På liknande sätt skulle Malmö stads samtliga äldre parkmiljöer kunna dokumenteras som egna intressanta objekt alternativt som en enhet utgöra objekt för en framtida fråga om byggnadsminnesförklaring.

Beijers park var kring förra sekelskiftet en betydande park i Malmö men har genom åren förlorat mycket av sin status och identitet. Vad som har hänt med Beijers parks utveckling sedan den anlades för cirka hundra år sedan kommer att utgöra kärnan i mitt arbete.

Som riktlinje i mitt arbete kommer jag att använda mig av Florens-deklarationen(1982)⁵, den, av ICOMOS framtagna, internationella deklaration för bevarande och restaurering av historiska trädgårdsanläggningar, parker och landskap vilken beskriver de förhållningssätt och principer som bör ligga till grund för arbetet med historiska parkmiljöer.

---

⁴ Ribbing, A. 2010. Skriftl.

⁵ se bilaga 1

Riksantikvarieämbetet tar också upp hanteringen av historiska parker och trädgårdar i "Allmänna råd till Kulturminneslagen"(1988)⁶ vilket också utgör ett av underlagen i mitt arbete.

Mål och Syfte

Målet med arbetet är att utföra en historisk dokumentation, det vill säga en beskrivning av parkens utveckling fram till idag och en beskrivning av parken i nuläget. Den historiska dokumentationen har som syfte att fungera som ett underlag för en framtida vårdplan för parken och en del i ett underlag för en senare eventuell byggnadsminnesförklaring.

Metod och material

Metoden för mitt arbete har framförallt varit arkivstudier för att hitta äldre kartmaterial, flygfotografier, planer och ritningar över Beijers park. Malmö stad lät utföra en trädinventering av parken 2004 och jag har till denna inventering tillfört generella miljöbeskrivningar och en översiktlig beskrivning av det övriga växtmaterialet. Intervjuer med äldre boende i kringliggande området och ansvariga för parkutveckling på Malmö stad har utförts. Till detta har en fotografisk dokumentation utförts för att relatera historiska växtmaterial, gångsystem och byggnader till den befintliga platsen idag.

För att bättre förstå hur Malmö utvecklats under de viktigaste perioderna av parkens historia har den tidigare stadsarkivarien Isberg *Handbok över Malmö*⁷ samt den före detta stadsingenjören Major Nilssons självbiografiska verk *Minnen av en 85-åring*⁸ varit till stor hjälp. Beträffande lokalhistoria på Kirseberg har Anna-Margrethe Thagaard personligen, och genom sin bok *Backarna Liv och historia i en förstad*⁹, varit en ovärderlig hjälp. Malmö stadsparker dokumenterades noga på 80-talet av Per-Jan Pehrsson och det underlag i området som finns presenterat i hans bok *Malmö - Parkernas stad*¹⁰ har spelat en viktig roll för de slutsatser och fakta som mitt arbete innehåller. Inom ämnet stadsparker i Sverige under de år som omfattar Beijers parks historia så har Catharina Nolins avhandling, *Till stadsbornas nytta och förlustande*¹¹ och Eivor Buchts avhandling *Public parks in Sweden*¹² utgjort den forskning jag grundar mina resonemang och teser på. Slutligen är den största delen av det presenterade historiska materialet hämtat från Malmö förskönings och planteringsförenings arkiv. Ritningar och kartor är hämtade främst från Malmö stads digitala ritningsarkiv och Stadsbyggnadskontorets arkiv. Samtliga dessa källor har varit viktiga för mitt arbete.

Parallellt med Beijers parks historia tar detta arbete även upp de tankar och förslag som genom åren funnits i Malmö om en "stadsskog", en "skogspark" eller "större skogsplantering" i den Östra Förstaden. Då dessa planer ofta länkats samman med Beijers park har det i arbetet känts naturligt att behandla dessa historiska dokument tillsammans. Den historiska planen på

---

6 Riksantikvarieämbetet. 1996. sid. 6-10

7 Isberg. 1923

8 Nilsson. 1929

9 Thagaard. 1992

10 Pehrsson. 1986

11 Nolin. 1999

12 Bucht. 1997

en utvidgning mot Segeå påminner på många sätt om det koncept för "gröna korridorer" som tillämpas i modern stadsplanering. I utvecklingsplanen för Beijers park från 1994 återknyter man till den historiska planen om en större skogspark.¹³

Avgränsningar

För att förklara Beijers parks uppkomst har det känts viktigt att i ett inledande kapitel ge en klar bakgrundsbild beträffande det kringliggande historiska sammanhang parken anlades i. Även om denna del i arbetet inte direkt redogör för parken på Kirseberg så talar det indirekt om orsakerna till parken, dess sociala betydelse och funktion i staden. I ett vidare perspektiv kan motivet till parkens uppkomst härledas till den framväxande opinionen i Sverige för offentliga planteringar och parker under 1800-talet vilket i sin tur har orsaker kopplade tillbaka till industristädernas expansion. Jag har avgränsat mitt arbete till hur debatten i frågan fördes i Sverige under 1800-talet och fokuserat på de inlägg som rör den typ av offentlig park som Beijers park anlades till att bli.

Begränsad tillgång till dokumentation över de senare årens historia för parken har lett till en viss fragmentarisk historia över dessa år. Material rörande parkens senare år har även visat sig sakna de ideologiska och långsiktiga planer jag trodde jag skulle finna. Fotografiskt material har enbart i enstaka fall funnits och är i de fallen presenterade i arbetet. Brist på datering av fotografier har i vissa fall lett till att materialet inte använts i arbetet.

För vidare studier rekommenderas informationssökning i tidningsarkiv, arbetarrörelsens arkiv samt kontakt med försvaret för att finna fler äldre flygbilder över parken. Det är möjligt att tidigare stadsträdgårdsmästare lämnat efter sig dokumentation rörande parken som idag finns hos deras efterlevande. Tidsbegränsningen i detta arbete har inneburit att dessa spår ej har följts upp.

Nulägesbeskrivning och växtinventering

En trädinventering av parken utfördes av Ola Enqvist för Malmö stads räkning 2004¹⁴. Denna inventering har varit ett underlag då jag har studerat parkmiljön idag. Någon inmätning har inte skett i samband med mitt arbete utan nulägesbeskrivningen i arbetet är väldigt översiktlig och visar vegetationens och gångsystemens struktur snarare än enskilda växter och deras exakta placering i parken.

Ytan av Beijers park på 12 hektar motsvarar storleken på dammen i Pildammsparken.¹⁵ Beijers parks mest dominerande inslag är det äldre trädbeståndet som omgärdar parken. Det skapar i parkens inre en mycket speciell rumslighet som genom de gräsbeklädda öppna gräsyrtorna och de böljande kullarna blir svåra att bedöma storleken på. Horisonten blir inte synlig och parken känns till ytan större utan att förlora sin nära rumslighet. Den täta grönskan i trädridån på 20-60 meters bredd skärmar även effektivt av mot trafik och bebyggelse kring parken. I utvecklingsplanen konstateras att, "Den skyddande ridån är en förutsättning för att det inre av parken ska fungera som det gör idag."¹⁶

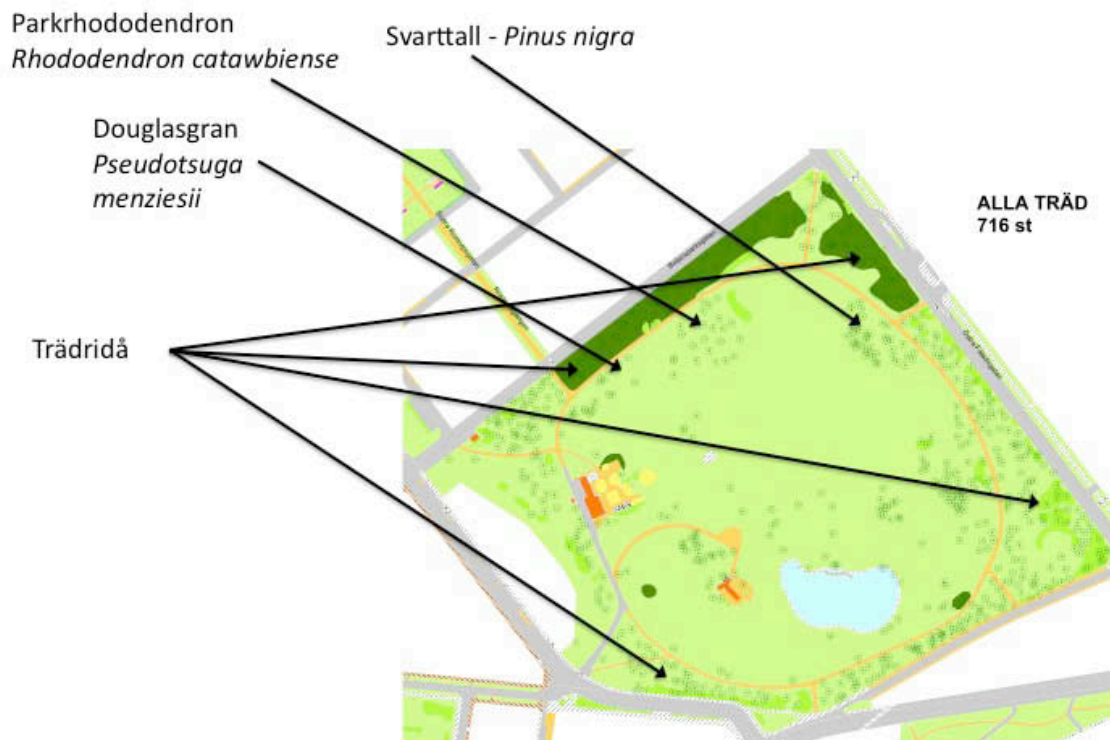
---

13 Utvecklingsplan Beijers park. 1995

14 Ola Enqvist, Malmö stad. Inventeringen omfattar data om trädens antal, art, ålder, storlek, placering och vitalitet.

15 Jansson. 1996

16 Utvecklingsplan för Beijers park. 1995

Figur 16. Alla träd i parken enligt Malmö stads inventering. Träden i parken idag är koncentrerade till de yttre delarna av parken. (Grunddata Malmö stad, Ola Enqvist)

Vegetationen och grönskan består av en grundstruktur av lövträd. Lövträdsbeståndet som dominerar i trädridån består arterna i huvudsak av bok (*Fagus sylvatica*). Vårtbjörk (*Betula pendula*), avenbok (*Carpinus betulus*), hästkastanj (*Aesculus hippocastanum*), sykomorlönne (*Acer pseudoplatanus*), naverlönne (*Acer campestre*) och robinia (*Robinia pseudoacacia*) finns även i fler exemplar medan goliatpoppel (*Populus x canadensis 'Robusta'*), hagtorn (*Crataegus monogyna*) och plommon (*Prunus domestica*) bara förekommer som enstaka individer. I grupper på olika delar av parken växer barrträd. I ett större samlat bestånd växer svarttall, även kallad österrikisk tall, (*Pinus nigra var austriaca*), ett mindre bestånd douglasgran (*Pseudotsuga menziesii*) och enstaka exemplar av europeisk lärk (*Larix decidua*). Bland de senare inplanterade träden i parken finns arter som sumpcypress (*Taxodium distichum*), ullungrön (*Sorbus 'Dodong'*), svart valnöt (*Juglans nigra*), jättetuja (*Thuja plicata*) och kinesisk cigarrlådeceder (*Toona sinensis*)¹⁷.¹⁸

De flesta äldre träd i parken är i gott skick men en hel del av de nyplanterade träden har gnagskador på stam och/eller rötter. Kaniner är ett stort problem i parken idag. Även gräsytor i parken har stora skador som orsakade av kaniner.¹⁹

¹⁷ Svenska kulturväxtdatabasen. 2010

¹⁸ Malmö stad. Enqvist. Trädinventeringsdata 2004

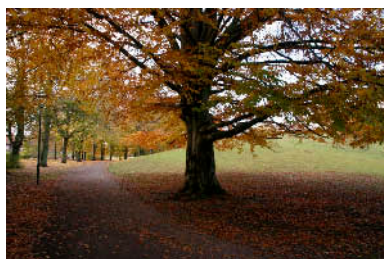
¹⁹ Sallhed -Canneroth. 2009. muntl.

Figur 2. Douglasgran (foto: Jenny Kirsten Bille, oktober 2009)

Figur 3. Höst i parken (foto: Jenny Kirsten Bille, oktober 2009)

Gångsystemet i parken löper runt anläggningen med undantag för de anslutande vägarna vid parkentréerna samt en mindre parkväg som löper i båge upp mot en kiosk. De öppna gräsytorerna är trots avsaknaden av gångsystem flitigt använda.

Figur 4. Äldre träd (foto: Jenny Kirsten Bille, oktober 2009)

Figur 5. Gångsystem höst (foto: Jenny Kirsten Bille, oktober 2009)

Figur 6. Gångsystem sommar (foto: Jenny Kirsten Bille, juni 2009)

Även buskskiktet i parken finns i parkens ytterkanter med undantag för ett par fristående buskage i anslutning till den stora öppna gräsytan och ett stort bestånd av parkrhododendron (*Rhododendron catawbiense*) i parkens nordvästra del. Förutom rhododendron består buskskiktet främst av snöbär (*Symphoricarpos albus*), hassel (*Corylus avellana*), hagtorn (*Crataegus monogyna*) och buxbom (*Buxus macrophylla*).²⁰

²⁰ Svenska kulturväxtdatabasen. 2010

Figur 7-15 Parkaktiviteterna idag. (foto: Jenny Kirsten Bille, juni, oktober, december 2009)

De gräsbeklädda öppna gräsyterna över de böljande kullarna är, jämte de stora träden, parkens viktigaste inslag. De topografiska variationerna i de öppna gräsyterna ger parken en landskapsprägel. Gräsyterna omfattar cirka tio hektar av parkytan och består både av intensivt och extensivt skötta gräsytor.²¹ För de extensiva gräsyterna sker slåtter en gång om året.²² Enligt inventeringar inför utvecklingsplanen från 1996 så fanns då ett trettiotal solitärträd med välutvecklade kronor.²³ En bok hade vid tillfället en krondiameter på 25 meter.

Dammen är parkens tredje stora karaktärselement. Dammytan är ca 3400 kvadratmeter. Kaveldun och näckrosor finns i och vid dammen. I anslutning till dammen anlades en våtmark 1996 och försök med ängsytor och vildblomsflor har gjorts i omgångar på senare år. Med miljöpedagogiska förtecken har Malmö Naturskola varit inblandad i de förnyelseåtgärder som skett i parken. Skolan ger rådgivning och fortbildning åt pedagoger i Malmö. De erbjuder även handledning för elever i naturområden runt om i staden. Målet för verksamheten är att stimulera till ökad utomhuspedagogik.²⁴

I Beijers park har den biologiska mångfalden varit i fokus på senare år och området har utvecklats mer mot naturmark än planlagd stadspark. Parken är utrustad med parkbänkar, belysning, offentlig toalett och en större lekplats. En äldre televerksbyggnad samt två mer eller mindre övertäckta bunkrar/värn finns i parken. I parken finns även en kiosk med serveringspaviljong som under sommartid håller öppet för parkens besökare.

Under 1930-talet byggdes en lokal för det arbetslag med förman som stod för parkens skötsel. Detta hus har under åren genomgått en del större förändringar och har de senaste åren, under namnet Miljöhuset, tillhandahållit konferens- och aktivitetslokaler för Malmö Naturskola,

21 Utvecklingsplan för Beijers park. 1995

22 Linquist, Garry. 2009. muntl.

23 Utvecklingsplan för Beijers park. 1995

24 Malmö Naturskolas hemsida. 2010

Läraryhögskolan samt Malmö Högskolas byggnadslinje. Invid parken ligger både skolor och förskolor som utnyttjar parken i sin undervisning och verksamhet.²⁵

Parken ägs av Malmö stad men förvaltningen sker i form av en funktionsentreprenad där företaget ISS Landscaping är anlitade och Malmö stad står som beställare. Inom Malmö stad står programenheten bakom de beslut som rör parken. Programenheten inom Malmö stad ansvarar för de befintliga grönområdena i staden. De har ett nära samarbete med såväl Exploateringsenheten och Gatukontoret.²⁶

Historisk beskrivning av Beijers park

Då Malmö saknade stadsparker- Fram till 1811

Staden Malmö

När de första offentliga parkerna anlades i de västerländska städerna i början på 1800-talet var Malmö fortfarande en småstad.²⁷ Carl von Linné besökte Malmö sommaren 1749 och i hans beskrivning av staden var de få inslag av offentliga planteringar begränsade till beskurna lindar på Stortorget och hagtornsträd på vallarna vid slottet.²⁸ Lindarna planterades redan 1697-1698 och den sista kvarvarande linden fälldes så sent som 1870.²⁹

Trädgårdsväxterna beskrevs mer omfattande av Linné. Sparris, timjan, spansk peppar, ärtskidor och meloner odlades. Valnötsträd, mulbärsträd, körsbärskornell, bittermandel, aprikos och persika växte även runt om i staden och alla dessa växter och träd talar för att intresset för odling inte saknades och att klimatet redan då var gynnsamt i regionen. Hagtornsträden i borgmästare Hagardts trädgård beskrivs av Linné vara 6 alnar höga och femtio år gamla.³⁰ Då en aln motsvarar 59.4 cm var träden ca 3.6 meter höga.³¹

Malmö omgärdades av ett åkerlandskap³² utan naturliga skogs- och naturmarksområden. I stadskärnan fanns inga naturliga grönområden utan grönskan i staden var begränsad till de privata trädgårdarna och odlingarna.³³ De privata odlingarna kunde på sina håll i staden vara mer påkostade. Engelska parker fanns exempelvis vid Katrinetorp och Rönneholmsgården. Dessa var för sin tid uppseendeväckande men helt privata.³⁴

Att Malmö idag i jämförelse med andra svenska städer är en stad med liten grönyta beror på åkermarken som omgärdar staden. Vad som idag blir bebyggd mark var förr åkermark och några naturliga begränsningar för byggandet finns inte utan varje grönyta i staden måste

---

25 Ribbing, O. 2010. muntl.

26 Sallhed-Canneroth. 2009. muntl.

27 Pehrsson. 1986. sid. 12

28 Linné. 1749 (red.) .Hagberg 1900-1995. sid. 210-237

29 Moberg. 1933. sid. 102

30 Linné. 1749 (red.) .Hagberg 1900-1995. sid. 210-237

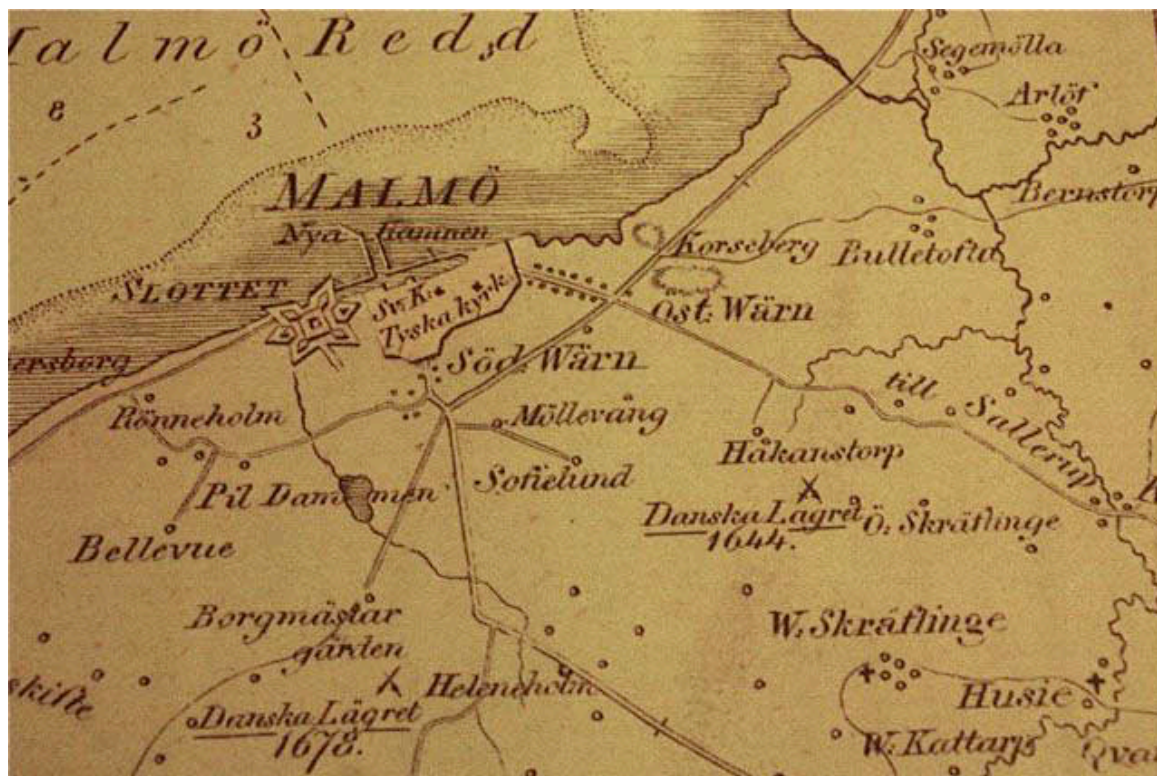
31 Hans Högmans släktforskning. Gamla mått och vikter. 2009

32 se Figur 17. Belägenheten emellan Malmö och Köpenhamn.

33 Pehrsson. 1986. sid.7, sid. 12

34 Magnusson Staaf.. 2001. (red.)Tykesson. sid. 194-200

medvetet planeras. Grönyterna i staden har inte ökat proportionerligt med nyexploateringen i övrigt och det är vad vi ser resultatet av i dagens statistik över grönytan. "Malmö - parkernas stad" är ett värdefullt varumärke för staden och de befintliga och de nyanlagda parkerna i staden utgör ett bra underlag för att byta ut kvantiteten i begreppet till kvalité. Det var de storslagna parkerna som skapade epitetet och inte deras mängd och antal. Storslagna parker handlar om innehåll och historia. Genom detta kan epitetet leva vidare.

Figur 17. Belägenheten emellan Malmö och Köpenhamn. Malmö var i början av 1800-talet fortfarande en småstad. Gårdar runt staden är utmärkta på kartan från 1818. Kirseberg syns ovanför Öst Wärd vid landsvägen mot Lund. (Stadsbyggnadskontorets arkiv, Malmö)

Kirseberg och övergången till industristad

Kring 1860 började den östra förstaden växa fram på Kirsebergsvången. Kirsebergsvången, sedermera Kirsebergsstaden, och i folkmun Backarna, bestod av ett markområde med mager sandjord på vilken skatten endast var två tredjedelar av vad skatten var för den "svarta myllan". Här fanns åkrar och ängar och utanför dem hade staden sina betesmarker.³⁵ Förutsättningen för de nya bosättningarna på Kirseberg låg i att marken var privatägd och att en jordlott därför kunde köpas och brukas. Inflyttningen skedde i huvudsak från den kringliggande landsbygden och de nyinflyttade som tog arbete inne i staden utökade hushållskassan med mångsyssleri, höll boskap vid sina bostäder samt ägnade sig åt småskalig privatodling.³⁶

Redan 1777 hade två sockerfabriker anlagts i Malmö, till dessa anlades tobaksindustri, stärkelse-, läder-, textil- och såpfabriker fram till 1785. Dessa fabriker hade sin verksamhet på

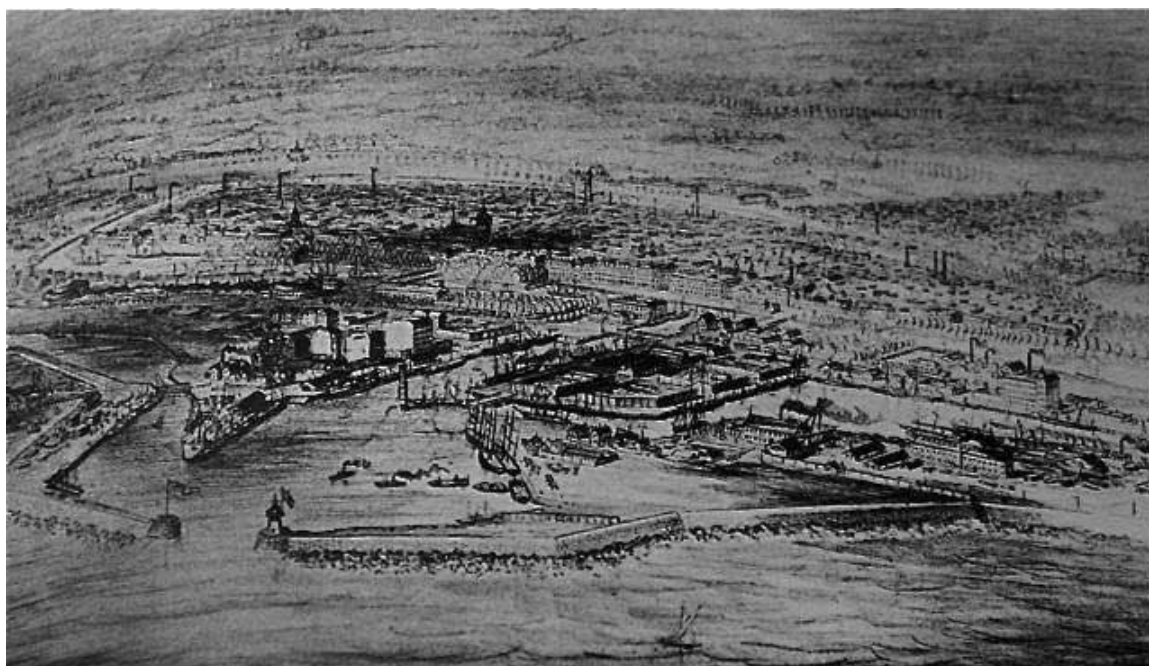
³⁵ Thaggard. 1992. sid. 38-43

³⁶ Thaggard. 1992

högvarv fram till den ekonomiska krisen 1814. Fram till 1830 var det lågkonjunktur men under de tre decennier som därefter följde ökade antalet fabriker i staden från 17 år 1830 till 61 fabriker år 1860.³⁷ Kockumsverken grundades 1848 och hamnen och järnvägen anlades 1850. Tillväxten i Malmö mellan 1850 och 1860 saknade motstycke i övriga landet. År 1800 hade staden haft ca 4000 invånare³⁸ och nu ökade befolkningen mellan 1850 och 1860 från 13 000 till 19 000 invånare.³⁹ Jordbruksreformer⁴⁰ och missväxt på landsbygden drev kring slutet av 1860 ännu fler människor från landsbygden in till städerna.⁴¹

Färska siffror visar idag att invånarantalet vid förra sekelskiftet hade ökat till hela 60 857 medborgare och 1970 var antalet 265 505 invånare. Det förra året skedde så den största befolkningsökningen någonsin i Malmös historia, på ett år ökade befolkningen med 7442 personer. I Malmö bor idag ca 294 000 invånare.⁴²

Figur 18. "Malmö ur fågelperspektiv från 1800-talet. Överallt sticker fabrikskorstenar upp." (Thagaard. 1992 sid. 77)

Människorna som flyttade in till städerna under slutet av 1800-talet hänvisades till de redan befintliga "småfolksområdena" där de kunde köpa en bit av den enskilda jorden. Kommunerna ingrep inte fast dessa områden fylldes snabbt och okontrollerat. Ändå levde invånarna på Kirseberg kring förra sekelskiftet representativt för arbetarbefolkningen i den övriga staden.⁴³ Catharina Nolins beskrivning av hur arbetarbefolkningen vid den här tiden inte levde i kärnfamiljer stämmer inte med Stenbergs undersökning av invånarna på Kirseberg som enligt honom främst levde i kärnfamiljer. Enligt Nolin var en av de främsta orsakerna till de offentliga parkerna att borgarna önskade överföra sina värderingar till arbetarklassen som

---

37 Stenberg. 1973

38 Nolin. 1999. sid. 162

39 Stenberg. 1973

40 Nolin. 1999. sid. 162

41 Stenberg. 1973

42 Sydsvenska Dagbladet. 2010

43 Stenberg. 1973

levde efter andra värderingar, ex. vad gäller familjelivet. De borgerliga värderingarna om hygien, nykterhet, familjekänsla, och den egna hälsans betydelse⁴⁴ har, som Nolin skriver, säkert spelat en avgörande roll i de beslut som fattades i samhället på den tiden. Dock var de kanske grundade på föreställningar som inte alltid stämde med verkligheten. Värderingar har även säkert bidragit till det dåliga rykte som kom att vila över "Backarna" efter sekelskiftet.

Figur 19. I Beijers park, odaterad bild. (Thagaard, Ribbing. 1985. sid 183)

...nere i Beijers Park(kunde) det hända att där var sällskap som va litta i läsken, dom kunde fara ihop å slåss. Men det gick fort över så gick di henn å la sej[...]

Så beskriver en av Stenbergs informanter på 1970-talet de ligor som härjade på Kirseberg under deras uppväxt.⁴⁵ Trots ligor, zigenarläger och dryckenskap fanns det på Kirseberg tidigt en inre gemenskap och stor social acceptans bland de boende. Oförståelse hos borgarklassen och andra invånare i staden inför den sociala gemenskap som fanns på Kirseberg kan ha varit en orsak till de negativa rykten som skapades om stadsdelen.⁴⁶

Ett tiotal borgerliga lantställen byggdes under slutet av 1800-talet vid sjösidan av Lundavägen. Lundavägen skilde de två världarna åt då de rika familjerna från stan med häst och vagn gjorde sina utflykter. Villa Saaris, Höja, Midhem, Almedal och Hilmasro är namn på några av villorna⁴⁷. Vid villa Almedal växte på 1890-talet sällsynta träd såsom platan och weichel.⁴⁸

Även idag finns en levande social gemenskap på Kirseberg. På 70-talet och framåt instiftades det nya traditioner och idag möts invånarna exempelvis vid korandet av Majgreven på Kirseberg, på Backanatten i november, i Kirsebergskarnevalen⁴⁹ på nationaldagen med sin

44 Nolin. 1999. sid. 52-53

45 Stenberg. 1973 sid. 51

46 Stenberg. 1973

47 se Figur 28

48 Thagaard. 1992. sid. 107

49 se Figur 21, 22, 23

högdpunkt i Beijers park och vid det årliga Valborgsmässobålet⁵⁰ vid dammen i parken.⁵¹ Beijers park har genom åren blivit en naturlig mötesplats för kirsebergsbornas evenemang och festligheter. Bland icke-lokala evenemang kan nämnas Motorhistoriska klubben i Skånes årliga veteranbilsträff i maj.

Figur 20-23. Karnevalsbilder i Backakarnavalens 25-års jubileum. (foto: Jenny Kirsten Bille. Juni 2010)

50 se figur 101

51 Thagaard. 2009. muntl.

Idén om en skogspark på den skånska slätten 1811-1884

Bakgrunden till de offentliga planteringarna i Sverige

Catharina Nolin menar i sin forskning om den offentliga parken i Sverige under 1800-talet att det fram till 1860 endast fanns ett fåtal städer i Sverige med offentliga parker. De återkommande motiven för de här tidiga parkerna menar hon var deras förskönande och socialt uppbyggande värden. Parkerna gav städerna en önskvärd stadsmässighet. Även om motiven till parkerna som samtidigt anlades i England grundade sig på trångboddhet och överbefolkning så var de svenska städerna fortfarande förhållandevis små och sammansättningen v befolkningen hade större betydelse. I Sverige såg den betydande borgerliga medelklassen parken som en mötesplats och en prydlighetsreform för staden.⁵² Pehrsson beskrev tidigt Malmö parkers historia och menade då att motiven bakom parkerna generellt låg i den hårt exploaterade och grå stadsmiljön som industrierna i städerna skapade. Hans åsikt är att den offentliga stadsparken växte fram som motvikt till denna. "De offentliga stadsparkerna var ett led i saneringen av de urartade städerna" skriver han. Besluten om stadsparkar menar han kom först efter det att byggnads- och hälsovårdslagstiftningen uppstått. Motiven bakom de offentliga parkerna enligt honom var dels att skapa sanitära och hälsorelaterade förbättringar för staden, de nya grönområdena förväntades bli "stadens lungor", men samtidigt var parkerna politiska medel för en representativ stad och ett viktigt inslag för att staden skulle uppnå stadsmässighet och anseende.⁵³

Vad gäller stadsmässighet och representation är Pehrsson och Nolin överens. Den tidiga trädgårdsskribenten Daniel Müller ansåg även att Sverige låg efter i utvecklingen och uttryckte sig så här 1840:

Mer än hos oss är utomlands denna del af Hortikulturen utbildad och använd: det finnes knappast en någorlunda betydlig stad, som icke eger en allmän trädgårdsanläggning och promenadplats, med gräsmattor, grupper af blommor, buskar och träd, löfsalar och lundar m.m., och det är glädjande att se, huru den flitige handverkaren ännu om qvällen har tid, att med sin familj tillbringa en stund i det gröna till vederqvickelse efter dagens möda; och huru barnen, som leka mellan blommorna, fägnas sig åt dem, utan att vidröra eller plocka dem.⁵⁴

Den borgerliga medelklassen var tydligt avgörande för de tidiga offentliga parkerna. Nolin refererar till forskning som visar ett tydligt samband mellan de städer som anlade de första offentliga parkerna och deras starka borgerliga medelklass.⁵⁵ Den engelska parken blev idealet då den i sin naturliga utformning var en motsats till barockträdgården som för den borgerliga klassen representerade ett kungavälde man historiskt lämnat bakom sig.⁵⁶ I Rousseaus berömda uttalande "tillbaka till naturen" finns en inbjudan till det engelska parkidealet.

I Beijers parks fall så fanns den kraftigt växande stadsdelen Kirseberg, med en befolkning som ofta levde under sanitärt dåliga förhållanden. Det fanns en närhet till ett borgerligt socialt liv genom villorna på Lundavägen och Bulltofta gård. Genom Kirseberg var en allé⁵⁷ tidigt

---

⁵² Nolin. 1999. sid. 159-160

⁵³ Pehrsson. 1986. sid. 30

⁵⁴ Nolin. 1999. sid. 53 (citater efter Daniel Müller. 1846)

⁵⁵ Nolin. 1999. sid. 160

⁵⁶ Pehrsson. 1986. sid. 21

⁵⁷ se bilaga 9 detalj på flygfoto 1923

anlagd. Den var infarten från stan till det Kockumsägda "Bulltofta slott" eller Bulltofta gård.⁵⁸ Motiven till att anlägga en park här kan alltså ha varit både som en sanitär och social åtgärd för arbetarbefolkningen men det är även möjligt att den anlades som social arena för borgerskapet.

Malmös första offentliga planteringar

De första större förändringarna i Malmös grönstruktur hade skett då man rev de gamla befästningsvallarna kring staden i början av 1800-talet.⁵⁹ De stora förändringarna skedde sedan det upprättats en ny stadsplan för Malmö 1811. Bakom stadsplanen låg en förhoppning om att staden skulle få status av Sveriges andra huvudstad. Den dåvarande konung Gustav IV residerade längre perioder i staden och stadens styrande såg detta som en stor möjlighet. Betydande förändringar i stadsbilden planerades. I stadsplanen behandlades även planteringarna i Malmö och alléplanteringar skulle ske längs en utvidgad kanal fram till en parkplantering strax sydväst om nuvarande Gustav Adolfs torg.⁶⁰ Trädkantade promenadstråk kom att fungera som ett slags offentliga salonger i staden.⁶¹

Figur 24. Karta över Malmö stad 1853(Stadsbyggnadskontorets arkiv, Malmö)

Den s.k. Uppsalapromenaden var kring 1850-talet det förnämsta promenadstråket. Även den gamla begravningsplatsen nyttjades som promenadpark medan de mindre parkerna i

58 Ribbing, A. 2010. muntl. (i folkmun Bulltofta gård. Anna Kristina Ribbing)

59 Magnusson Staaf. 2001. sid. 194-200

60 Pehrsson. 1986. sid. 12-15

61 Magnusson Staaf. 2001. sid. 194-200

Rönneholm, Monbijou och Möllevången fortfarande var privata och inte tillgängliga för allmänheten. Torgplatsen vid Gustav Adolf hade tidigt⁶² och fram till 1850-talet en gräsbevuxen yta där får och hästar betade.⁶³ Här anlades planteringen Rundningen som blev en tillflyktsort för promenader, lek och vila.⁶⁴ Beslutet om planteringen vid Gustav Adolfs torg antogs 1850 och nio år senare kom beslutet om att den skulle uppföras efter ritning av den danske trädgårdsmästaren Rörby.⁶⁵

Då torget planterades 1859-1860 skedde det efter ritningar av trädgårdsmästare Möller i Malmö.⁶⁶ Under 1860-talet aktualiserades hygieniska och moraliska synpunkter på planteringar i städerna. Då planteringen på Gustav Adolfs torg anläggs 1860 menar borgmästare Malmberg att även en ordentlig stadspark bör anläggas.⁶⁷ I ett anförande i magistraten skriver han:

I mån af stigande upplysning och tilltagande väl-måga bland Städernas invånare, har hos dem omtanken på själförvärv blivit mindre uteslutande och tillåtet inrymma jämväl åt hågen, att, i bredd med enskild fördel och trefnad, söka främja de allmännas. Sålunda hafa, äfven inom Sverige, de fleste, eller åtminstone ganska många Städer åt sig beredt, bland annat, allmänna parkanläggningar till promenader och förlustelseställen under sommarmånaderna.

Borgmästaren menade alltså att kunskapen och välfärden i staden var så väl utvecklad att man nu inte bara hade skäl att tänka på sig själv utan även det allmännas väl. Så som han anser ha blivit utfört i de flesta, eller åtminstone ganska många städer i Sverige så vill han nu att man i Malmö ska överväga allmänna parkanläggningar till promenader och förlustelseställen under sommarmånaderna. Han fortsätter,

Den, både i sundhets och i sedlighetshänseende, fördelaktiga inflytelse sådan anläggning utöfvar på en stads befolkning är nu mera allmänt insedd och erkänd. För icke så många år tillbaka utgjorde vistandes å krogarna nära nog den enda förströelse, hvaråt flertalet bland den manliga delen af denna Stads arbetsklass öfverlemnade sig å Söndags eftermiddagarne, derunder genom spel och dobbel, förspillande hela förflutne arbetsveckans förtjänst. Alt eftersom Stadens allmänna planteringar uppvuxit och blifvet till promenader upplätne, samt Stadens omgifning förskönats, har dock böjelsen för kroglivet minskats, och man ser nu mångfaldige arbetare familler under sommaren tillbringa nämnde eftermiddagar med samvaro under de grönskande träden i alleerne omkring Staden, eller vandrande förbi enskildes lustställen i Stadens närhet, eller och besökande nu mera genom jernvägen föga aflägsne skogstrakter. [...]

Enligt borgmästaren är det allmänt erkänt att sådana anläggningar är hälsosamma och ur sedlighetshänseende fördelaktiga på stadsbefolkningen. Kroglivet där den manliga delen av stadens arbetarklass gjorde av med arbetsveckans förtjänst var enligt borgmästaren förr den enda förströelsen i staden. Sedan allmänna planteringar anlagts och öppnats upp för promenader samt städernas omgivning förskönats menar han att kroglivet där har minskat. Arbetarfamiljerna tillbringar sin ledighet i samvaro under grönskande träd i alléer, de promenerar eller tar tåget till mindre avlägsna skogsområden. Han vänder sig så till de styrande i Malmö och fortsätter,

---

62 Nilsson. 1929. sid. 324

63 Moberg. 1933. sid. 102

64 Nilsson. 1929. sid. 324

65 Pehrsson. 1986. sid. 15

66 Moberg. 1933. sid. 102

67 Pehrsson. 1975. sid. 49- 53

Wäl finnas alleerne omkring Staden, den i år tillkomne plantering å Gustaf Adolfs Torg, samt därintill anlagde begravningsplats, men dessa, ehuru vackra, motsvara ingalunda nu antydda behof, som, i anseende till årligen tilltalande folkmängd, hvilken under förstnämnde tidsrymd ökat från 8.000 till 17.000, däraf med 5000 sedan år 1850, blir mer och mer kännbart.⁶⁸

Här finns visserligen alléer runt staden, begravningsplatser och den i år anlagda planteringen på Gustav Adolfs Torg men hur vackra de än är så motsvarar de inte det antydda behov som den årligen tilltagande folkmängden i staden har.

Långt ifrån alla städer i Sverige hade offentliga parker vid den här tiden. Det fanns heller inte några etablerade föreställningar om utformningen av offentliga parker fram till 1860. Det fanns gestaltningsmässigt en stor variation mellan de parker som anlades men generellt skulle man kunna anse att de överrensstämde med de anläggningar som beskrevs i den samtida trädgårdslitteraturen.⁶⁹ Rundningen vid Gustav Adolfs torg ansågs, om än med mycket kritik kring sin utformning, vara "stadens förnämsta publika promenadplats" 1868. Förespråkarna för utökning av den offentliga grönskan i staden hänvisade till stadsplanen från 1811 och som godkänts av kungen och dessa påtryckningar gav tillslut resultat. Samtidigt som den offentliga grönskan i staden utökades anlades även fler begravningsplatser i staden.⁷⁰ 1869 uppgick de totala kostnaderna för stadens planteringar till 4000 kr.⁷¹ Samma år bytte staden till sig kronans mark vid Malmöhus slott. Redan då fanns det ett förslag till den park som man önskade anlägga,⁷² som skulle kallas Kung Oscars Park.

Eivor Bucht har i sin forskning över offentliga parker i Sverige mellan 1860 och 1960 undersökt de olika influenser, tendenser och idéer som var avgörande för de förändringar som skedde. Den första trädgårdshandboken som nämner offentliga parker skrevs 1841 av trädgårdsläraren Anders Lundström. Lundström tar upp två kategorier av parker i sin bok, en fransk och en engelsk. Den franska parken har en formell utformning med bland annat raka avenyer och rätvinkliga gångsystem. Den engelska parken har däremot en naturlig utformning där utformningen göms bakom fria och anspråkslösa former. I de båda kategorierna spelar vattnet, det stilla och det rörliga en betydelsefull roll.

Daniel Müller och Agaton Sundius var under mitten av 1800-talet två betydelsefulla skribenter i Sverige. För all ny parkdesign rekommenderade Müller den Engelska stilen⁷³ medan Sundin ansåg att den i synnerhet borde användas till de större parkerna. Müller menade att gångsystemen i en sådan park skulle vara så brett att 3-4 personer skulle kunna mötas och entréerna borde planteras med alléer mot den kringliggande staden.⁷⁴

---

68 Pehrsson. 1986. sid. 16 (citrat efter Malmberg .1860)

69 Nolin. 1999. sid. 160

70 Pehrsson. 1986. sid. 28

71 Isberg. 1919. sid. 467

72 Moberg. 1933. sid. 102

73 se även figur 32

74 Bucht sid. 59-63

Figur 25. Kung Oscars Park som idag heter Kungsparken. (Malmö stadsbibliotek. Svenska trädgårdsföreningens tidskrift 1882)

Den danske Landskapsgartner Høegh-Hansen stod bakom förslaget till Kung Oscars park, dagens Kungsparken, som kom att bli Malmös första större offentliga park 1872.⁷⁵ Som flera andra danska yrkesmän hade han lockats till Malmö av den tillväxt som rådde.⁷⁶ Förslaget innebar en anläggning som innehöll både formella och mer naturliga formelement. Anläggningsarbetet påbörjades 1870 och pågick fram till 1871. För anläggningen krävdes 5000 dagsverken och efter det hade 25 000 träd och buskar utplanterats. Vid arbetet var den norske⁷⁷ trädgårdsmästaren Johan Christoffer Wolff⁷⁸ arbetsförmän.

Wolff anställdes 1884 som den förste stadsträdgårdsmästaren i Malmö⁷⁹ och har senare tillägnats den tidigaste planen för Beijers park. Kungsparken öppnades 1872 och då kunde man njuta av blomstergrupper, s.k. tapetgrupper, och sällsynta träd.⁸⁰ Parken var en romantisk

75 Moberg. 1933. sid. 102

76 Pehrsson. 2000. sid. 162-171

77 enligt Moberg var hans nationalitet dansk.

78 Mobergs stavning av stadsträdgårdsmästaren är Wulff. Hon skriver heller inte ut Johan Christoffer utan J. Ch.

79 Moberg. 1933. sid. 102-103

80 Pehrsson. 1975. sid. 49-53

prydnadspark⁸¹ och skapad som den högborgerliga salongens förlängning gav den främst intryck av prydlighet och representation i staden. Parkens besökare uppmanades att uppträda ordentligt samt hålla sig ifrån gräsmattorna i parken fanns även parkvakter som höll ordning.⁸² Även om de första offentliga parkerna hade varit öppna för alla samhällsklasser i staden så var de med stor sannolikhet inte nyttjade av alla. På samma sätt ledde parkvakter, staket runt anläggningen och förbud mot att beträda gräsmattor förmodligen till att besökare som i det övriga samhället inte hörde till de privilegierade heller inte i en park som Kungsparken kände sig välkomna. Redan då Kungsparken anlades fanns åsikter om att detta inte var den park som staden behövde.

Gottfried Beijer i stadens och parkernas tjänst

Från 1860 var den starkt växande industrin och den försämrade stadsmiljön mer avgörande motiv för de offentliga parker som anlades även i Sverige. Den ekonomiska tillväxten bidrog till ökade investeringar i parker. Parken kom att representera det moderna och aspekten av parken som en stadsmässighetssymbol blev än mer viktig.⁸³

Malmö hade 1880 ca 38 000 invånare och utav dessa utgjorde arbetarbefolkningen mer än hälften.⁸⁴ Ett avgörande år för Malmö stadsparker var 1881 då en parkkommitté tillsattes av staden för att se över parkfrågan. Stadens förvaltning hade vid denna tid lite erfarenhet och små resurser för denna uppgift i industristaden som växte snabbt. Samma år grundades därför Malmö planteringsförening, som 1907 ändrade⁸⁵ namn till Malmö förskönings- och planteringsförening, genom privata initiativ. Föreningen kom att bli mycket pådrivande för parkkommitténs arbete.⁸⁶

Planteringsföreningen bestod av inflytelserika män i staden som ville ge Malmö sammanhängande grönområden för vila och rekreation.⁸⁷ En av stiftarna var Gottfried Beijer. Tillsammans med sin bror Lorens Beijer drev han handelsfirman G. & L. Beijer men Gottfried var även kommunal förtroendeman och parkkommitténs ordförande.⁸⁸ Gottfried Beijer beskrivs som en "lokalpatriot som få" och arbetade under sin verksamhetstid mycket för det allmänna och "sitt lands, sin provins och för sin fädernestads utveckling." Det fanns de som menade att en mycket stor del av utvecklingsarbetet med staden, hamnen och de offentliga inrättningarna under åren runt det förra sekelskiftet utgick ifrån hans initiativ.

Gottfried Beijer var förutom parkkommitténs ordförande bland annat vice ordförande i stadsfullmäktige, vice ordförande i hamndirektionen, VD i härvarande enskilda järnvägar och även vice ordförande i Malmö Planteringsförening.⁸⁹ Planteringsföreningen och parkplaneringsverksamheten i staden var de första åren så sammanvävda att Per-Jan Pehrsson

---

81 Pehrsson. 2000. sid. 162-171

82 Pehrsson. 1975. sid. 49-53

83 Nolin. 1999. sid.162-164

84 Pehrsson. 2000. sid. 162-171

85 Malmö förskönings- och Planteringsförening.1981. sid. 27

86 Pehrsson. 1986. sid. 28-29

87 Malmö förskönings-och Planteringsförenings hemsida. 2009

88 Pehrsson. 1986. sid. 28

89 Beijer. 1941. sid. 16-22

i sin forskning anser dem svåra att skilja åt.⁹⁰ Det går även i dokumenten för Beijers park att konstatera att en kommunal ritningarna från så sent som 1910 hade föreningens etiketter.⁹¹

Figur 26. Gottfried Beijer (Beijers AB sid. 10)

Figur 27. Lorens Beijer (Beijers AB sid. 11)

Skogsplantering

Parkkommittén lade fram ett betänkande 1882 där de presenterade tänkbara områden för en skogsplantering.⁹² I betänkandet framgår att skogsplanteringen hade något olika motiv beroende på var den förlades. Utsikten över vattnet talade för Pildammarna, en vackrare entré till staden talade för Spillepengsmarken, estetiska och praktiska skäl samt hälsosammare stadsluft talade för Hästhagen. Det framgick även att man helst ville se två skogsplanteringar då staden ansågs så vidsträckt.⁹³ Skogsplanteringsidéerna påminner om de skogsparkskoncept som av Müller ansågs vara en typ av nymodighet influerade av stora franska parker som Bois de Boulogne och Bois de Vincennes. Exempelvis kom stadsparken i Gävle att kallas för Boulognerskogen, den anlades 1865. En skogspark efter konceptet var tänkt som ett rekreationsområde av mindre gestaltat uttryck än de första offentliga parkerna.⁹⁴ Spillepengsmarken i öster kring Segeå är ett förslagsområde och detta kommer även ifråga senare, då tanken på en skogsplantering återupptogs 1907.⁹⁵

Det var inte första gången som Spillepengsmarken hade nämnts i parkfrågan. Redan 1879 förespråkades området som en tänkbar plats för en stadsskog. Då var det handlaren och

---

90 Pehrsson. 1986. sid. 28-29

91 se figur 41

92 Pehrsson. 1986. sid. 29

93 Malmö Stadsarkiv. Planteringsföreningens arkiv

94 Bucht. 1997. sid. 76

95 Malmö Stadsarkiv. Planteringsföreningens arkiv

konsuln Theodor Flensburg som lagt fram förslaget. Han menade att vad som väckt hans tankar på nya planteringar inom och omkring staden hade varit "... omtänka för vår talrika och i allmänhet särdeles ordentliga Arbetare-befolknings välbefinnande och höjande i sedligt och ekonomiskt hänseende". Flensburg var en av de medlemmar inom borgarklassen som på ett medkännande sätt talade för arbetarna som saknade språkrör i stadens styrelse. Flensburg ansåg att Kungsparken(dåvarande Slottsparken) inte var vad arbetaren behövde.

...någon ledig stund i sällskap med sin familj och med sin matkorg kan slå sig ned i gröngräset under något skuggande träd och der hemta den hvila och vederqvickelse af Naturen, som ett ofta ansträngande arbete och en mindre sund bostad gör för honom nödvändig. - Något sådant har vår Stad icke att bjuda på, ty vår vackra Slottspark, med dess mjuka och välhållna gräsmattor, är -hur mycket trefnad och huru stort utrymme den än kan bereda sina gäster - dock ett fridlyst land för matkorgar och fria oskyldiga lekar, och kommer sannorlikt alltid att så förblifva.⁹⁶

Då ingenting skedde med parkkommitténs betänkande om en skogsplantering 1882, och heller inga andra större satsningar gjordes från stadens sida i parkfrågan, menar Pehrsson i sin forskning att otåligheten drev fram två privata initiativ till att lösa frågan. Det ena initiativet skedde på ett kollektivt vis och det andra på ett patriarkaliskt vis. Resultaten av dessa initiativ menar han blev Folkets park och Beijers park.⁹⁷

Figur 28. Karta öfver staden Malmö dertill lydande egor 1883. Stadsingenjör Åberg. Villorna Solbacka och Höja, Almedal syns på kartan. Området där Beijers park anlades 1885 är markerat som Plantegemarken. (Stadsbyggnadskontorets arkiv, Malmö)

96 Pehrsson. 1986. sid. 30-31 (efter citat av Flensburg. 1879)

97 Pehrsson. 1986. sid. 31

Arrendefrågan

Den 1 oktober 1883 mottog stadsfullmäktige i Malmö en ansökan om arrende av en bit mark i den östra förstaden. Det var handelsfirman G. & L. Beijer stod bakom denna förfrågan och de anhöll om att för 50 år få arrendera 3 tunn- 20 kappland av stadens jord som gränsade mot deras egen gårdejord⁹⁸ till fastigheten n:r 1 i kvarter n:r 48, Claus Mortensen, nordost om Nya Vattenverksvägen.⁹⁹ Precis som många andra fastigheter inne i stadskärnan hörde ett stycke jord utanför staden till Beijers fastighet.¹⁰⁰ För Beijers del blev platsen för denna gårdejord förmodligen avgörande då de ansökte om arrendet. Platsen i den Östra Förstaden, "*dessastyvmoderligt behandlade delarna av staden*" som Pehrsson skriver,¹⁰¹ hade kanske inte annars varit den utvalda. Men om en intension med planteringen redan från början fanns om att den skulle komma arbetarbefolkningen till glädje skulle lokaliseringen kunna vara en väl och noga utvald plats. I Stockholm på 1890-talet hade parker medvetet förlagts till utkanten eller de glest befolkade delarna av staden för att de offentliga planteringarna skulle finnas nära bostäderna. Att de tidiga stadsparkerna låg en bit utanför staden var inte ett hinder för besökarna.¹⁰²

Figur 29. Detalj ur Karta öfver alla Malmö stad tillhörige ägor. Anders Gustaf Rosengren 1850. En blå cirkel markerar på kartan förmodligen en lokal utvidgning av det dike som löpte genom området. Platsen för den senare dammen i parken är i princip motsvarande den för cirkeln. Den jord som hörde till Beijers fastighet har inte gått att identifiera på kartan. (Tykesson m.fl. Malmös kartor från 1500-talet till idag sid. 118)

98 se figur 29 Gårdejorden till fastigheten n:r 1 i kvarter n:r 48, Claus Mortensen är ej funnen.

99 Isberg. 1923. sid. 899-902

100 Olsson. 2009-12-30 muntl.

101 Pehrsson. 1986. sid. 32

102 Nolin. 1999. sid. 67-68

Oavsett vad bröderna Beijers ursprungliga intentioner med planteringen var så låg sedan länge ett antal borgerliga sommarvillor längs Lundavägen norrut från staden och Kirsebergsvången, "Backarna", var troligen mindre ökänd än området skulle komma att bli efter sekelskiftet. På Kirsebergsvången låg fortfarande små gårdar på fattig jordbruksmark utspridda. Vid den östra delen av vången gjorde tillgången till vatten, genom den befintliga lilla dammen i parken, platsen än mer lämpad för den planerade planteringen.¹⁰³ En man som skulle kunna ha påverkat Beijers att se just till den Östra Förstadens arbetarbefolkning var Fredrik Jungbeck som var disponent vid Mattsonska bryggeriet på Kirseberg. Han var bosatt i villa Höja på Lundavägen och som eldsjäl inom Malmö planteringsförening drev han särskilt frågor som rörde Kirsebergstaden.¹⁰⁴

Från stadsfullmäktige sändes arrendeärendet vidare på remiss den 5 oktober 1883 till drätselkammaren som den 25 oktober lät meddela att den ifråga varande jorden fram till 1884 redan var utarrenderad. Drätselkammaren meddelade emellertid att de efter 1884 inte såg några hinder i att arrendera ut marken till handelsfirman G. L. Beijer. Den årliga arrendeavgiften var 300 kr och i villkoren för arrendet så fick arrendatorerna endast använda området till plantering och denna plantering skulle vid arrendetidens slut tillfalla staden. Den 2 november biföll stadsfullmäktige ansökningen och den 21 november förklarade herrarna Beijer att de antog arrendet med de fastställda villkoren. Den 13 december 1883 beslöt slutligen kammaren att utfärda arrendekontraktet.¹⁰⁵

De Beijerska jordarna 1885-1901

Den första planteringen

År 1885 och de följande åren läto herrarna Beijer å området anlägga en synnerligen tilltalande plantering, som utan att vara tillgänglig för allmänheten stod under deras vård och tillsyn. Den egentlige skaparen av planteringen var brodern Gottfried Beijer, den nitiske arbetaren i planteringsföreningen och stadsfullmäktige för fädernestadens förskönande. Med denna plantering avsåg Gottfried Beijer att för den östra delen av staden med tiden skapa en park motsvarande vad Kungsparken vore för västra delen av staden. De 50 årens arrende angav just detta mål. Närbelägenheten till gårdejorden befordrade omvårdnaden och intresset för den uppväxande Parken och den privata frikostigheten stod inte efter för intresset att på bästa sätt för kommande tider förverkliga den vackra tanken. Gottfried Beijer var en man, som tänkte stort om sin stad och handlade med stolta mål för ögonen.¹⁰⁶

Den ursprungliga planteringen i Beijers park verkar enligt citatet ovan ha varit så påkostad att man talade om att målet var att skapa en motsvarighet till vad Kungsparken var för den västra delen av staden. Stadsträdgårdsmästare Johan Christoffer Wolff tillskrivs den första planen¹⁰⁷ för parken och den ungefärliga dateringen av den borde därmed vara strax före 1885.

Angående växtmaterialet i parken så var det under 1800-talet mycket populärt med ovanligt och avvikande utseende på växter. Varierade former, av i övrigt vanliga arter, kunde exempelvis ha hängande kronor, flikiga blad, röda eller silvriga blad eller vara brokbladiga.¹⁰⁸

---

103 se figur 29 detalj ur Karta öfver alla Malmö stad tillhörige ägor

104 Thagaard. 1992. sid.100-101

105 Isberg. 1923. sid. 899-902

106 Isberg. 1923. sid. 899-902

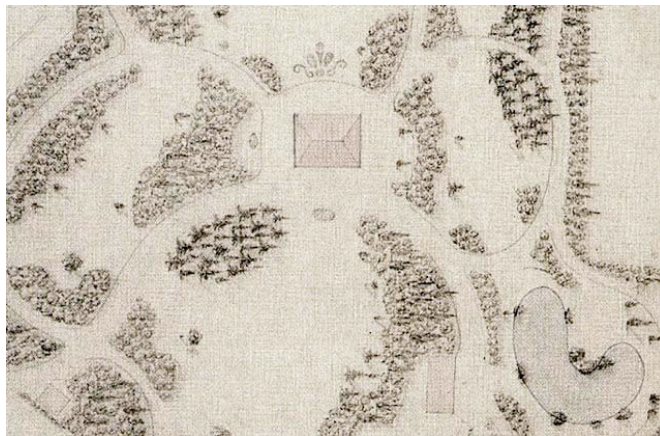
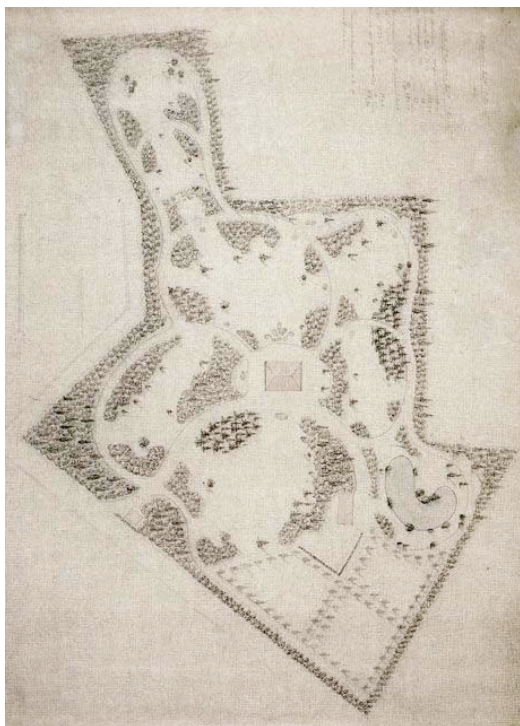
107 Pehrsson. 1986, Härje. 1932 samt Thagaard 1992 är eniga i det påståendet

108 Nolin. 1999. sid. 112-113

Med hänsyn till den stora variation av växtmaterialet och användningen av exotiska växter som vid samma tid förekom i Kungsparken, och även med tanke på bröderna Beijers möjligheter att genom sin sjöfartshandel på egen hand köpa in plantor från andra länder, kan man anta att det tidigt fanns även exotiskt växtmaterial i Beijers park. Wolffs ritning är så detaljerad att man i vissa detaljer kan gissa vilka arter han avsett. Vid dammen ser det ut som en tårpil, en större naturlik plantering med granar och även granar som solitärer samt träd i grupper om tre är intressanta detaljer som går att urskilja. I lövträds- eller buskbeståndet i ytterkanterna på Wolffs plan verkar han ha ritat enar, cypresser eller någon annan typ av städsegrön art med ett pyramidalt växtsätt.¹⁰⁹

Den ursprungliga stilen som parken anlades i, beskriver Thagaard, genom sitt mjukt slingrande gångsystem, kuperade terräng, den njurformade dammen och den generellt naturlika miljön vara en romantisk landskapspark.¹¹⁰ Gångsystemen i parkerna under den här tiden var planerade så att långa, intresseväckande promenader skulle stimuleras. Besökarna skulle fördelas jämt i parken och mötas då och då samt komma nära att betrakta träd och buskar i planteringarna. Magnus Martin af Pontin uttrycker det så här i mitten av 1800-talet:

De utstakas väl ännu i slingrande vägar, men dessa äro ofta symmetriska från två sidor, endast oregelmässigt sammanbundna från kringgåendet af trädgrupper eller för att göra åtkomsten av planteringarnes betraktande så mycket mångfaldigare.¹¹¹

Figur 30 och 31. Stadsträdgårdsmästare Johan Christoffer Wolffs tidiga plan över parken med uppförstorad detaljbild. Originalen saknas dessvärre idag i Malmö museums samling och någon legend finns ej. Knappt urskiljbart står det i det övre hörnet av den inskannade bilden anteckningar om stängsel och kostnader för detta. Ritningens ungefärliga datering är strax före 1885. (Thagaard privat arkiv. Scannad "Plan för Beijers park")

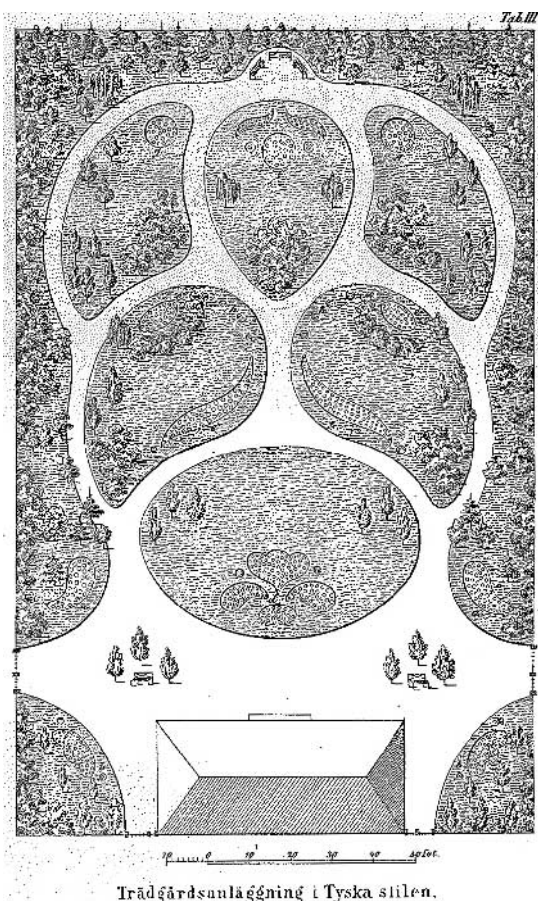
¹⁰⁹ se Bilaga 5 Detaljer i Wolffs plan

¹¹⁰ Thagaard. 1992. sid. 103

¹¹¹ Nolin. 1999. sid. 106 (citrat efter Pontin. 1839.)

Den symmetri som finns i Wolffs plan över Beijers park finns i de, mot parkens mitt, bågformade gångsystemen.¹¹² Även i parkens norra del är planteringsytorna symmetriskt anlagda. *"Det finns också en symmetri och en rytm i hur planteringarna avlöses av siktlinjer medan man går runt. I alla korspunkter finns planteringsgrupper och sedan öppnas det upp, sedan kommer en plantering, sedan öppnas det upp..."*¹¹³ Korspunkter av detta slag i gångsystemen var förutom för att variera upplevelserna i parken och lyfta fram de planterade växterna även skapade som informella mötesplatser i parken.¹¹⁴ I detaljbilden av ritningen syns förutom träd och buskplanteringar även en parterr. Den ligger rakt ovanför byggnaden i mitten av parken. På motsvarande plats rakt under byggnaden finns en liten planteringsyta som liksom blir pricken över(under) i:et för den övre.

I Malmö förekom minimalt med blomplanteringar i de parker som anlades under 1890-talet men i Kungsparken som anlagts tidigare förekom liknande parterrer med blomstergrupper i utsirade planteringar.¹¹⁵ Wolffs plan påminner mycket om det typexempel som Daniel Müller ritade för "park i engelsk stil respektive tysk stil".¹¹⁶ Efter jämförelsen är den engelska parkstilen i Wolffs plan något som genom Müller kom att kallas för "tysk stil". Generellt för den tyska stilen var en symmetri i den större helheten men med oregelbundna detaljer. Till skillnad från den franska stilen och i likhet med den engelska fanns inga raka linjer i den tyska stilen. Karaktären var ett mellanting av det dekorativa och det pittoreska.¹¹⁷

Figur 32. Typexemplet för den tyska stilen påminner mycket om Wolffs plan för Beijers park. Lägg märke till den snarlika parterr som i likhet med parterren i Wolffs plan placerats rakt ovanför byggnaden på förslaget. Uppdelningen av planteringsytorna i den högra bilden liknar de i Beijers parks mest nordliga del. (Tab III i Müller, 1848)

112 se Bilaga 5 Detaljer i Wolffs plan

113 Jakobsson. 2010. e-post.

114 Nolin. 1999. sid. 106-110

115 Nolin. 1999. sid. 119

116 Müller, 1848, Tab. III.

117 Bucht. 1997. sid. 61

Fortsätter vi studera Wolffs ritning ser vi att dammen är njurformad vilket motsvarar tidens rådande ideal av oregelbundna former på dammar i parkerna. Vatten var en mycket viktig beståndsdel i parkerna¹¹⁸ och i Beijers park fanns det en naturlig vattentäkt eller motsvarande för ändamålet.¹¹⁹ Det finns ett par större gräsytor i parken. Generellt utgjorde gräsytor i parkerna vid den här tiden den enhetliga bakgrunden till träden och buskarna i planteringarna. De var tänkta att förstärka siktlinjerna men planterades ibland även med olika grästyper för att skapa variation. Oftast var de dock av ängslika karaktärer och slogs en eller flera gånger per säsong.¹²⁰

Det mest ordnade inslaget i parken är den plantering som syns på ritningen i den högra delen. Dessa tre odlingslotter var troligtvis av någon anledning undantagna från själva parkdelen av anläggningen. Inga gångsystem finns mellan dem och den övriga parken och på ritningen skiljer Wolff av dem i ett vinkelrätt hörn med ett staket eller motsvarande. Tre byggnader fanns med i Wolffs plan, vilka funktioner dessa hade framgår inte av det undersökta materialet.¹²¹

En dyr plantering

Den plantering som Beijers lät anlägga på den arrenderade marken visade sig vara dyr att sköta. Malmö planteringsförening bidrog med växter och ekonomiska medel men redan den 1 december 1887 hade herrarna Beijer kommit fram till att planteringen var alltför kostsam.¹²² De ansökte då om att den arrenderade marken skulle överlåtas på staden. Beijers hade innan detta blivit erbjudna att överta besittningsrätten till jorden. I och med anmälan om att arrendet skulle upphöra upphörde möjligheten att alternativt överta besittningsrätten till jorden.

Eftersom bröderna Beijer inte bara utfört planteringar på marken utan även täckdikning och vattenavledning, så ville de ha en kompensationsavgift på 6000 kr från staden. Summan motsvarade det höjda taxeringsvärdet och de utgifter de haft för dränering och plantering. Vidare meddelade de den 23 januari 1888 att vattenavloppsanläggningarna, dräneringen etc. kostat dem 7215:65 kr.¹²³ Stadens årliga utgifter för planteringar hade varit 9500 kr år 1884 och för 1889 var de lika höga.¹²⁴ Ersättningen de begärde motsvarade en årlig planteringsbudget. När inget beslut fattats i drätselkammaren 1889 önskade bröderna Beijer att deras begäran skulle skickas vidare till stadsfullmäktige.¹²⁵

När krigsministern Crusebjörn besökte Malmö 1895 diskuterades frågan om var en infanteriunderbefälskola skulle kunna förläggas. Den s.k. Beijerska planteringen var en av de platser som föreslogs. Beijers park avskrevs eftersom egendomen Bulltofta ansågs vara ett bättre alternativ, men efter många års förhandlingar förlades skolan istället till Revinge.¹²⁶

---

118 Nolin. 1999. sid. 111-112

119 se figur 29 detalj ur Karta öfver alla Malmö stad tillhörige ägor.

120 Nolin. 1999. sid. 110-111

121 se figur 30 resp. 31

122 Isberg. 1923. sid 900

123 Malmö stadsarkiv. Malmö Förskönings- och planteringsförenings arkiv

124 Isberg. 1919. sid. 467

125 Malmö stadsarkiv. Malmö Förskönings- och planteringsförenings arkiv

126 Nilsson. 1929. sid. 268-270

Först 1895, sex år efter att Beijers ansökan om att arrendet skulle upphöra skickades ärendet vidare till stadsfullmäktige. Vid det tillfället gjordes en besiktning och värdering av den utarrenderade jorden. Besiktningsmännen ansåg att stadsfullmäktige borde gå med på att överta den förbättrade jorden med stängsel i anslutning till gårdejordarna från och med den nästkommande "fardagen".¹²⁷

Trädgårdsmästare F. Ulrichsen, vid Alnarp var en av besiktningsmännen.

Efter af mig på begäran af Malmö Drätselkammare företagen besigtning af en af Herrar G.& L. Beijer i Malmö verkställd plantering på Malmö stad tillhörig jord vid Kirsebergsstaden, omfattande 3 tunn. 20 kappl. får jag intyga, att denna plantering tillfullo motsvarar det värde af 1600 kronor, som af Herrarne Beijer ifrågasättes såsom lösesumma af detsamma.
Malmö den 30 Juli 1896. F. Ulriksen.¹²⁸

Troligtvis sänkte alltså Beijers sitt krav av staden från den ursprungliga summan av 6000 kr till 1600 kr. Trots detta blev ärendet vidare bordlagt och överingenjör H. Holmberg fick istället till uppgift att upprätta en karta som särskilt visade de delar av parken som var planterade. Han fick även i uppdrag att ge förslag på vad marken skulle kunna användas till.¹²⁹

Sommaren 1896 anordnades Slöjd- och industriutställningen i Malmö. Stadsträdgårdsmästare Wolff och Överingenjör Holmberg utformade utställningsparken och hade då en plan att den skulle kunna bli en permanent park. Då denna idé ansågs svår att genomföra gav Planteringsföreningen ett bidrag på 10 000 kr för att säkerställa att en ny park anlades efter utställningen.¹³⁰ Då utställningen var över beslutades det att all gammal militärmark skulle omvandlas till parkområde.¹³¹ Beslutet föregicks av en oro att om staden inte kunde tillhandahålla rekreationsmöjligheter och en ståndsmässig inramning av regementet skulle man riskera att förlora det. Parken som planerades på utställningsområdet var Slottsparken.

De första planerna för Slottsparken hade stadsträdgårdsmästare Wolff ritat redan under 1880-talet och i förslagen så anslöt han helt till de rådande idealen i Kungsparken. Wolff ritningsförslag innebar liksom Kungsparkens utformning en kontrast till renässans- och barockparkerna och då promenader var på modet bland borgarna i staden hade han i sina förslag utformat ett pittoreskt, promenadvänligt landskap med fontäner, grottor och exotiska växter. Alla Wolffs förslag för Slottsparken byggde på naturmarksprinciper.¹³² Även om Wolff samtida planer innehåller dessa pittoreska parkelement ser man inte de inslagen i hans ritning för Beijers park.¹³³

1897 hade hela regementet som tidigare varit utspritt över staden flyttats till Regementsgatan vid Hästhagen, på platsen för nuvarande Kronprinsen. Denna flytt lämnade nu marken söder om Malmöhus slott fri och man ville nu skapa det sammanhängande grönområdet med Kungsparken.¹³⁴ Parken började anläggas 1897 enligt Wolffs förslag men avbröts¹³⁵ då

---

127 Malmö stadsarkiv. Malmö Förskönings- och planteringsförenings arkiv

128 Malmö stadsarkiv. Malmö Förskönings- och planteringsförenings arkiv

129 Malmö stadsarkiv. Malmö Förskönings- och planteringsförenings arkiv

130 Nolin. 1999. sid. 232

131 Malmö stads hemsida. 2009-12-02

132 Reisnert. 1996. sid. 34

133 se figur 30

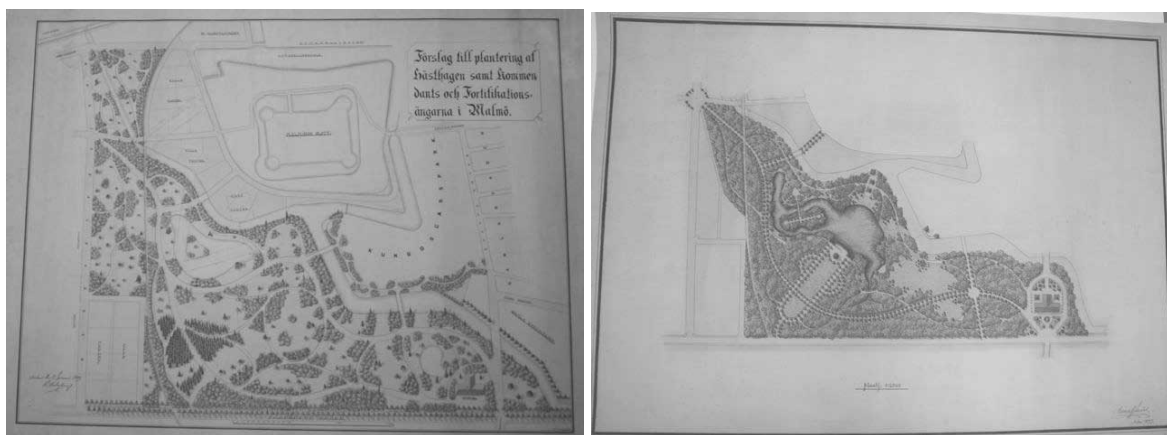
134 Malmö stads hemsida. 2009

135 Nolin. 1999. sid. 232

stadens ledning beslutade att låta den utomstående experten, dansken och "Landskapsgartnern" Edvard Glaesel granska Wolffs förslag. Då Glaesel ansåg att större förbättringar var nödvändiga i förslagen så lät man honom rita sitt eget förslag till parken.¹³⁶

Efter inspiration från USA där Frederick Law Olmsted i New York skapat Central Park ritade Glaesel sitt förslag efter idén att parken skulle vara ett vardagsrum för alla åldrar och alla samhällsklasser.¹³⁷ I sina planer hade Glaesel även en pedagogisk strävan som tog sig uttryck i namnskyltar vid dammarna för att ange fågelarterna och i parkens sydöstra hörn lät han förlägga stadens museum.¹³⁸ I Glaesels förslag till Slottsparken går det att återfinna Olmsteds koncept av "The Mall". En sådan rak promenadväg eller avenue för sociala möten hade han skapat i Central Park. Konceptet innebar att det formella elementet "The Mall" ensamt bröt mot de i övrigt mjukt slingrande gångsystemen i parkerna.¹³⁹ Efter samma princip gestaltade stadsträdgårdsmästare Isberg senare en paradgata genom Beijers park.¹⁴⁰

Figur 33. Slottsparken, Wolffs förslag. Den strukturella uppbyggnaden är lik Wolffs samtida plan för Beijers park men det saknas källor för att han i Beijers park föreskrev upplevelse element som grottor eller fontäner. (Stadsbyggnadskontorets arkiv, Malmö)

Figur 34. Slottsparken Glaesels förslag (Stadsbyggnadskontorets arkiv, Malmö)

Förslag om trädskola och plantskola

I februari 1897 hade överingenjör H. Holmberg lagt fram ett förslag till en ny användning av de Beijerska jordarna. I sitt förslag ansåg han att då det i staden fanns omfattande planteringar som årligen utvidgades skulle det, för att kunna behålla dessa, bli nödvändigt att anlägga en "trädskola" någonstans i staden. Han ansåg att de framtida planteringarna borde mer än hittills innehålla blomstergrupper och för att detta skulle bli möjligt behövde staden ett växthus till sitt förfogande. Det gamla trädgårdsmästarbostället var gammalt och beläget på en plats som inte lämpade sig för sådana anläggningar därför ansåg han att en ny och mer lämplig bostad åt trädgårdsmästaren borde anläggas på de Beijerska jordarna. Anläggningen skulle omfatta en "trädskola", växthus och bostadshus med uthus för trädgårdsmästaren.

---

136 Reisnert 1996. sid. 37

137 Malmö stads hemsida. 2009

138 Reisnert. 1996. sid. 38

139 Beveridge, 1995, sid. 48

140 se figur 44, 45 samt 54, 55

Genom samtal med trädgårdsmästaren har han ej ansett platsen som olämplig för detta ändamål, men framhållit att vissa delar af jordområdet såsom varande sandjord icke särledes väl lämpade sig för trädskolor. Då detta område dock är det högst belägna, hvarest byggnader och växthus kunna uppföras och öfriga delen, på grund af de utförda planteringarnes rika växtlighet, talar för dess lämplighet, kan möjligen en blifvande närmare undersökning aföra denna fråga på ett annat sätt än hvad trädgårdsmästaren tänkt sig. Jag har om denna sak äfven talat med trädgårdsmästaren Ulriksen vid Alnarp, hvilken ansåg en trädskoleanläggning å området icke olämpligt. Den mängd olika trädsorter som behöfva uppdragas, fordrar olika jordmån och olika fuktighetsgrad, hvilka här förekomma af alla grader.¹⁴¹

Överingenjören bifogade en karta till sitt förslag över jordområdet, där de planterade ytorna är markerade och där han dessutom markerat nivåkurvor. En kostnadskalkyl¹⁴² för anläggningsarbetet ingår även i handlingarna.¹⁴³

Planerna var omfattande men drätselkammaren tyckte inte att det fanns ett behov av den föreslagna användningen av marken.¹⁴⁴ Drätselkammaren beslutade däremot att råda statsfullmäktige att låta upphäva arrendekontraktet och betala ut de pengar som B. hade begärt för sina utgifter.¹⁴⁵ Trots detta avslogs 1897 arrendatorernas ansökan om att bli befriade från det kostsamma arrendet.¹⁴⁶

I Malmö planteringsförening diskuterade man i november 1897 frågan om G. L. Beijers egendom vid Södra Bulltoftavägen skulle kunna lämpa sig som plantskola åt föreningen som i sin tur skulle kunna försörja staden med plantor. Man tyckte att det kunde vara skäligt att staden upplät hela arealen till plantskola. Planteringsföreningen förvaltade sannolikt redan marken då föreningen vid sammanträdet beslöt "att ge drätselkammaren ett erbjudande om att arrendera marken mot att de då skulle kunna tillhandahålla staden dess behov av träd och buskar till självkostnadspris. "Samtidigt framförde ordföranden i föreningen, en önskan till stadsträdgårdsmästare Wolff om att det i plantskolan skulle göras försök att driva upp akacior¹⁴⁷, rubinier¹⁴⁸, valnötsträd m.fl. ädlare trädslag", arter som man menade på andra orter som exempelvis i Karlskrona och på Gotland visat sig trivas bra.¹⁴⁹

Angående förvaltningen av Beijers park så lät Gottfried Beijer först den 7 oktober 1898 Malmö planteringsförening överta hans rättigheter avseende marken. Detta beslut grundade sig på att möjligheten att överta besittningsrätten till gårdejorden upphört genom den anmälan som Gottfried Beijer gjort 1883 där det uttryckligen står att gårdejorden och den arrenderade arealen vid arrendetidens slut skulle tillfalla staden.¹⁵⁰ Då föreningen övertog hans rättigheter beträffande Beijers park var hans förslag att "därute skulle anläggas en verklig folkpark, till glädje för befolkningen i Östra Förstaden."¹⁵¹

---

141 Malmö stadsarkiv. Malmö Förskönings- och planteringsförenings arkiv

142 för Holmbergs kostnadskalkyl, se bilaga 2

143 Malmö stadsarkiv. Malmö Förskönings- och planteringsförenings arkiv

144 Malmö stadsarkiv. Malmö Förskönings- och planteringsförenings arkiv

145 Malmö stadsarkiv. Malmö Förskönings- och planteringsförenings arkiv

146 Isberg. 1923. sid. 899-902

147 med acacior och rubinier, avses troligen Robinia pseudoacacia

148 länge kallades Robinia för falsk acacia.

149 Malmö stadsarkiv. Malmö Förskönings- och planteringsförenings arkiv. Protokoll

150 Malmö stadsarkiv. Malmö Förskönings- och planteringsförenings arkiv

151 Malmö stadsarkiv. Malmö Förskönings- och planteringsförenings arkiv

År 1898 visar det sig att staden tagit ut fel arrendeavgift från Beijers under deras arrende av marken. När Beijer betalat 100 kr per tunnland så skulle årsavgiften endast varit 33 kr per tunnland. Detta innebar att Beijers betalat 2596:95 kr mer till staden än vad som skulle varit fallet om den korrekta arrendeavgiften tillämpats.¹⁵² Hur den frågan löstes framgår inte i det undersökta arkivmaterialet.

1898 års karta över Malmö¹⁵³ är ett sammandrag av äldre kartor och Beijers park vid Kirsebergsvångens östra ände syns inte trots att planteringen är anlagd. På området till höger om Kirsebergsvången på kartan syns först en större plantering och till höger om den är marken märkt som "*Begravningsplats*". Två mindre planteringar på Kirseberg som syns på kartan är "*Gerlachsparken*"¹⁵⁴ i hörnet mot staden och "*Garnisonsplanteringen*"¹⁵⁵ vid vattentornet. Enligt uppgift anlades de 1879 respektive 1892.¹⁵⁶

Figur 35. Malmö med dertill lydande egor. Efter äldre och nyare kartor sammandragen år 1898 af Anders Nilsson. I detaljstudie av kartan saknas nog efter äldre uppgifter Beijers park men två senare anlagda planteringar finns däremot med på kartan och bekräftar att den är just ett sammandrag av kartor. Det står Begravningsplats över ett stort område invid Kirseberg, även denna uppgift verkar finnas kvar sen äldre kartor. (Stadsbyggnadskontors arkiv, Malmö)

Efter att Malmö planteringsförening övertagit rättigheterna beträffande Beijers park inledde de 1899 förhandlingar med staden om att utöka de befintliga arealerna för området med 7 tunnland intill Bulltoftavägen.¹⁵⁷ Samma år uppgick de totala kostnaderna för stadens planteringar till 12 800 kr.¹⁵⁸ Samtidigt som detta, strax före sekelskiftet, ändrades inställningen till parkens funktion och det nya parkidealet som gjorde aktiviteterna i parken centrala bryter igenom. Parkytor för olika åldrar hos besökarna och anpassningar för att göra parkerna levande året om börjar eftersträvas genom skridsko- och slädåkning på vintern och bollspel på sommaren. Idéerna når Skåne bland annat genom Edvard Glaesel och

¹⁵² Malmö stadsarkiv. Malmö Förskönings- och planteringsförenings arkiv

¹⁵³ se Figur 35.

¹⁵⁴ fick sitt namn 1908 efter ingenjör Oskar Gerlach

¹⁵⁵ anlades av Planteringsföreningen, fick sitt namn 1809, dessförinnan kallades den Tjuvaparken.

¹⁵⁶ Thagaard. 1993. sid. 100-101

¹⁵⁷ Malmö stadsarkiv. Malmö Förskönings- och planteringsförenings arkiv

¹⁵⁸ Isberg. 1919

Slottsparken.¹⁵⁹ Industristaden Malmö har fått en motvikt i parkernas grönska och "Prydligheten är återvunnen tillsammans med sundhet och sedlighet."¹⁶⁰

Parken för folket 1901-1924

Folkparken och Lekrörelsen

År 1900 öppnade Slottsparken för allmänheten.¹⁶¹ Glaesel hade haft som mål att skapa en park för alla med aktiviteterna i centrum, detta var ett nytt sätt att se på parker. I parken hade två stora dammar anlagts och hela parken byggdes upp kring vattnet som även rann i konstgjorda bäckar. Vintertid användes dammarna för skridskoåkning. Slottsparken var en mycket allsidig park som sökte sig från staden ut mot havet. Genom parken ledde slingrande gångar, vackra vyer och på ön i en av dammarna under en period ett observatorium. I parkens mittaxel anlades en stor festplats och närmast staden låg museet.¹⁶² Olmstedts idéer om en park där även barn är välkomna fick liv i lekplatser, källbackar, bollplaner och vackra blommor i planteringarna.¹⁶³ Glaesel hade i Slottsparken skapat en året-runt park i en variant av engelsk parkstil som bland de skogslika planteringarna, öppna gräsytor, vattnet och de mjuka gångarna lät en mittaxel bilda en klassisk parterr och där dominansen av nordiska träslag markerade den rådande nationalromantiska andan som rådde. Där tidigare Kungsparken varit den borgerliga salongen blev nu Slottsparken i tidens anda ett vardagsrum för aktiviteter, lek och spel.¹⁶⁴

När Gottfried Beijer dog den 5 december 1901 upphörde arrendet på de Beijerska jordarna och marken tillföll åter igen staden.¹⁶⁵ Då staden tog över planteringarna skedde det omfattande förändringar i parken under stadsträdgårdsmästare Isbergs ledning.¹⁶⁶

---

¹⁵⁹ Pehrsson. 2000. sid. 163

¹⁶⁰ Pehrsson. 1975. sid. 49-53

¹⁶¹ Malmö stads hemsida. 2009

¹⁶² numera Stadsbiblioteket i Malmö

¹⁶³ Pehrsson. 1989. sid. 49-51

¹⁶⁴ Pehrsson. 2000. sid 163-171

¹⁶⁵ Isberg. 1923. sid 899-902

¹⁶⁶ Myllenberg. 1946

Figur 36. På en plan över parken idag är de befintliga träd som i Malmö stads trädinventering daterats att härstamma från tiden 1901-1924 markerade. (Grunddata Malmö stad, Ola Enqvist)

Malmö planteringsförening hade gett upp planerna på att anlägga en plantskola i Beijers park och istället slöt de upp bakom Gottfried Beijers idé om att det på stadens bekostnad borde anläggas en folkpark på området.¹⁶⁷ Föreningen meddelar 1902 att de skall "ingå med framställning till hrr stadsfullmäktige om anordnande på stadens bekostnad af en folkpark å området."¹⁶⁸

Idag använder vi i Sverige begreppet Folkpark för den typ av parker som på arbetarrörelsens initiativ tillkom som samlingsplatser för politiska möten. Nolin beskriver i sin forskning begreppet folkpark som något som började användas redan under 1700-talet men då hade en annan innebörd. Dessa tidiga folkparker, vars namns ursprung kom från Tyskland, var inte tänkta till någon särskild grupp i samhället utan skulle vara till prydnad för städerna och en mötesplats för folk ur alla samhällsklasser. I Tyskland används än idag de tyska orden Volksgarten och Volkspark som benämning på offentliga parker och det var med den innebörden som man i Sverige under 1800-talet använde ordet.¹⁶⁹

Den 5 mars 1903 lämnade Malmö planteringsförening sitt förslag om att anordna Beijerska planteringen till en Folkpark. Major C.M. Frick tog upp frågan och efter att stadsträdgårdsmästaren Gunnar Isberg lämnat förslag och ritning beslutade en enig drätselkammare att de skulle hemställa förslaget om den Beijerska planteringsens upplåtande till Folkpark hos stadsfullmäktige. Den 20 maj nästa år beslöt stadsfullmäktige att bevilja framställningen och man avsatte 3900 kr för att genomföra detta.¹⁷⁰

¹⁶⁷ Malmö stadsarkiv. Malmö Förskönings- och Planteringsförenings arkiv.

¹⁶⁸ Malmö stadsarkiv. Stadsarkivarie A. U. Isbergs samling

¹⁶⁹ Nolin. 1999. sid. 29-31

¹⁷⁰ Isberg. 1923. sid. 899-902

Samma år utfördes anläggningen efter ritningar av stadsträdgårdsmästare Gunnar Isberg, varefter folkparken öppnades för allmänheten.¹⁷¹

För Parkens iordningställande anvisade fullmäktige 3900 kr som anslag för årlig tillsyn och underhåll av Parken. Den 1 juni s.å. uppdrog samf. drätselkammaren åt kammarens 2:dra avdelning att ombesörja planerings- och planteringsarbetet. Under ledning av direktör Isberg, som funnit platsen synnerligen väl lämpad för ändamålet, iordningställdes området under år 1904, därvid med begagnande av den naturliga terrängens beskaffenhet nya gångar anlades, gräsmattorna iordningställdes, en del träd utgallrades, lekplatser för barn anordnades, fasta bänkar och bord anskaffades o. s. v. Arbetet gick raskt undan, och på sommaren s.å. uppläts Folkparken åt allmänheten.¹⁷²

Då parken skulle anläggas anordnades det, vid sidan om trädgallring, anläggning av gångar och iordningställande av gräsmattor, även lekplatser för barn.

Lekrörelsen växte fram i Sverige i början av 1900-talet och i Malmö hade stadsingenjören major Anders Nilsson i en motion 1902 yrkat på att man i staden borde upplåta lämpliga platser för ordnad lek för barn och ungdom.¹⁷³ I Göteborg låg man steget före och på en karta över Slottsskogsplatsen är redan 1892 en lekplan markerad på samma sätt som lekplatserna senare ritas in i de nya parkplanerna.¹⁷⁴ I Malmö lades förslag till lekplatsernas utformning fram och godkändes 1904 av stadsfullmäktige. Detta blev startskottet för lekrörelsen. Uppfostrande och ordnad lek var det som förespråkades även om den fria leken även ansågs hälsosam. Stadsträdgårdsmästare Gunnar Isberg valdes in i styrelsen som höll i arbetet.¹⁷⁵

Den lek som först fått fäste i parkerna hade begränsat sig till skridskoåkning på vintrarna. Även kägelbanor var tidiga i de offentliga parkanläggningarna. Att platser för lek hade varit begränsad i de tidiga parkerna handlade om att man inte betraktat parken som en självklar plats för barn tidigare. De lekutrustningar som kring sekelskiftet började införas i parkerna var bollplaner, gungställningar, idrottsytor för disciplinerad och moraliskt uppbyggande gymnastik efter engelsk och tysk modell. Även lekplatser med gymnastikredskap, tennis- och löparbanor och så småningom grösytor för fria lekar.¹⁷⁶

Under arbetets gång då staden iordningställt Beijers park till Folkpark hade den varit inhägnad och otillgänglig för allmänheten och som resultat av detta förekom vissa spekulationer och rykten om att Beijers ursprungligen hade avsett att bygga en villa i parken. Den 27 juli 1903 publicerade Snällposten, med signaturen Bernard, en artikel där parken beskrivs.

... den härliga Beijerska parken å omkring 7 tunnland, anlagd af den aflidne Gottfried Beijer, som på en större kulle inom den antagligen tänkt sig skola uppföra en villa, hvilken fått det ståtligaste läge i en lummig park med olika slags träd och utåt den vackraste, skuggigaste allé som finnes i Malmö och som man får leta efter annorstädes. Så den vacken och "reglerade" parken till sig. Den är stängd nu, tätt innesluten af taggig ståltråd, ty vandaler hade här farit fram, som det tyvärr sker lite hvarstädes. Men en dag, då den åter öppnas, och det kan väl icke dröja så länge, skola skaror strömma dit, och möjliga fridstörare näpasas med kläm. Ett tivoli här, helst under enskild ledning- tänk hvad staden skulle dra in pengar!¹⁷⁷

---

171 Myllenberg. 1946

172 Isberg. 1923. sid. 899-902

173 Nilsson. 1929. sid. 288-290

174 Nolin. 1999. sid. 182

175 Nilsson. 1929. sid. 288-290

176 Nolin. 1999. sid. 287-301

177 Malmö stadsarkiv. Malmö Förskönings- och Planteringsförenings arkiv

Att Beijer haft för avsikt att bygga en villa i parken går emot det avtal om arrende med villkoren för arrendet att området endast skulle användas för plantering och att denna plantering vid arrendetidens slut skulle tillfalla staden.¹⁷⁸ Men samtidigt hade frågan om besittningsrätt funnits med under arrendeprocessen och då Wolffs tidiga ritning över parken¹⁷⁹, saknar legend framgår det inte vilka byggnader han ursprungligen ritade in i planen. Allén var densamma som anlagts genom Kirseberg ut till Bulltofta slott, byggt 1884,¹⁸⁰ och bestod av alm. Fram till almsjukans utbrott ledde den längs Vattenverksvägen fram till Beijers park.¹⁸¹

Utvidgning av parken

Hur den park som öppnades för allmänheten 1904 såg ut är oklart. Isberg beskriver hur man *"begagnat sig av den naturliga terrängens beskaffenhet"* och anlagt nya gånger och lekplatser. Enligt honom hade Isberg ansett platsen väl lämpad för ändamålet. Endast en förenklad karta från året då parken öppnades finns.¹⁸² Det saknas specifika ritningar inför omdaning till folkpark men senare kartor, samt Isbergs odaterade gestaltungsförslag troligen från 1911 inför utvidgningen av parken¹⁸³, ger oss idag ledtrådar om parkens utseendet vid den här tiden.

Kartan från 1909¹⁸⁴ innehåller fler formella element än Wolffs ursprungliga. Genom parken är på kartan ett rakare gångstråk, som på sina ställen mynnar i rundlar, symmetriska cirklar och även en kvadratisk anlagd promenad utritad. Det är troligt att det på den här kartan faktiskt är detaljer från den befintliga Beijers park vi ser. De förslag som utförs 1911 skulle mycket väl kunna vara grundade på den parken.

---

178 Isberg. 1923. sid. 899-902

179 se figur 30

180 Thagaard. 1993. sid. 75-76

181 Ribbing. A. 2010. muntl.

182 se figur 37, Karta över Kirsebergsvägen 1904

183 se figur 44 samt bilaga 6 för jämförelse

184 se figur 39 och figur 40 samt bilaga 6 för jämförelse

Då parken 1904 öppnades ansågs den liten till ytan vilket ledde till att Malmö planteringsförening redan i september följande år inledde förhandlingar om att utvidga parken.¹⁸⁵ År 1904 uppgick Malmö stads planteringsbudget till 22 400 kr.¹⁸⁶

Figur 37. Karta över Kirsebergsvången 1904 med den "s.k. Beyers plantering" inritad. På kartan syns det tydligt att parken var betydligt mindre till sin yta än idag dessvärre visar kartan ingenting om det gestaltningsmässiga uttrycket för parken. (Stadsbyggnadskontorets arkiv, Malmö)

Tre år senare, år 1907, väcktes återigen frågan om en större skogsplantering öster om staden. Grosshandlaren C. Faxe och stadsträdgårdsmästare Isberg fick i uppdrag att ta fram ett förslag till en sådan plantering men då det visar sig att den då tilltänkta platsen vid Hohögs station och Håkanstorp inte ansågs vara lämplig pga. juridiska svårigheter var man tvungen att hitta en bättre plats.¹⁸⁷

Figur 38. Foto av R. Küller 1908 visar ingången till parken. Fyra sektioner staket markerar ingången och avlöses på den vänstra sidan av häck. Hjulspår syns in i parken, kanske fick man köra med droska i parken vid den här tiden. De unga träden vid ingången skulle kunna vara körsbärsträd. Inne i parken skimtar gräsytor och buskplanteringar. (Malmö stads 600-års jubileum 1319-1919, Isberg. 1919 sid. 599)

¹⁸⁵ Myllenberg. 1946

¹⁸⁶ Isberg. 1919. sid. 467

¹⁸⁷ Svenska Dagbladet Snällposten. 1922

Den 8 maj 1908 erhöill parken, genom stadsfullmäktigebeslut, namnet Beijers plantering men 1923 förekom mest benämningen Beijers park eller Beijerska parken.¹⁸⁸

För planerna om en skogsplantering föreslog överjägmästare Wermelin 1908 att en löväng borde anläggas. Han förespråkade även plantering av en mängd svenska men även utländska trädslag i början av anläggningstiden.¹⁸⁹ Angående entrén som syns på Küllers fotografi från samma år¹⁹⁰ visar bilden att även om de svenska parkerna vid den här tiden sällan hade några utmärkande entrépartier¹⁹¹ så fanns det i Beijers park iallafall en staketsektion som markerade entrén.

Malmö stads budget för planteringar 1909 uppgick till 45 500 kr.¹⁹²

Då områdena vid Hohög och Håkanstorp inte ansågs lämpligt för en skogsplantering kom stadsingenjör major A. Nilsson 1909 med förslaget i Planteringsföreningen att en större skogsplantering skulle kunna anläggas öster om Kirsebergsstaden.¹⁹³ Han ansåg att området öster om Beijers park och norr om Malmö-Simrishamns järnväg var lämpligt.¹⁹⁴

Förslaget Nilsson lämnade innebar en utvidgning av den befintliga Beijers plantering och i oktober samma år ansökte Malmö planteringsförening om att få arrendera ett större område invid Beijers plantering.¹⁹⁵ De avsåg utföra den föreslagna planteringen inom 6 till 8 år. I oktober 1909 överlämnade drätselkammaren en karta över området som var 104,9 hektar.¹⁹⁶

---

188 Isberg. 1923. sid. 899-902

189 Härje. 1932

190 se figur 38

191 Nolin. 1999. sid. 255

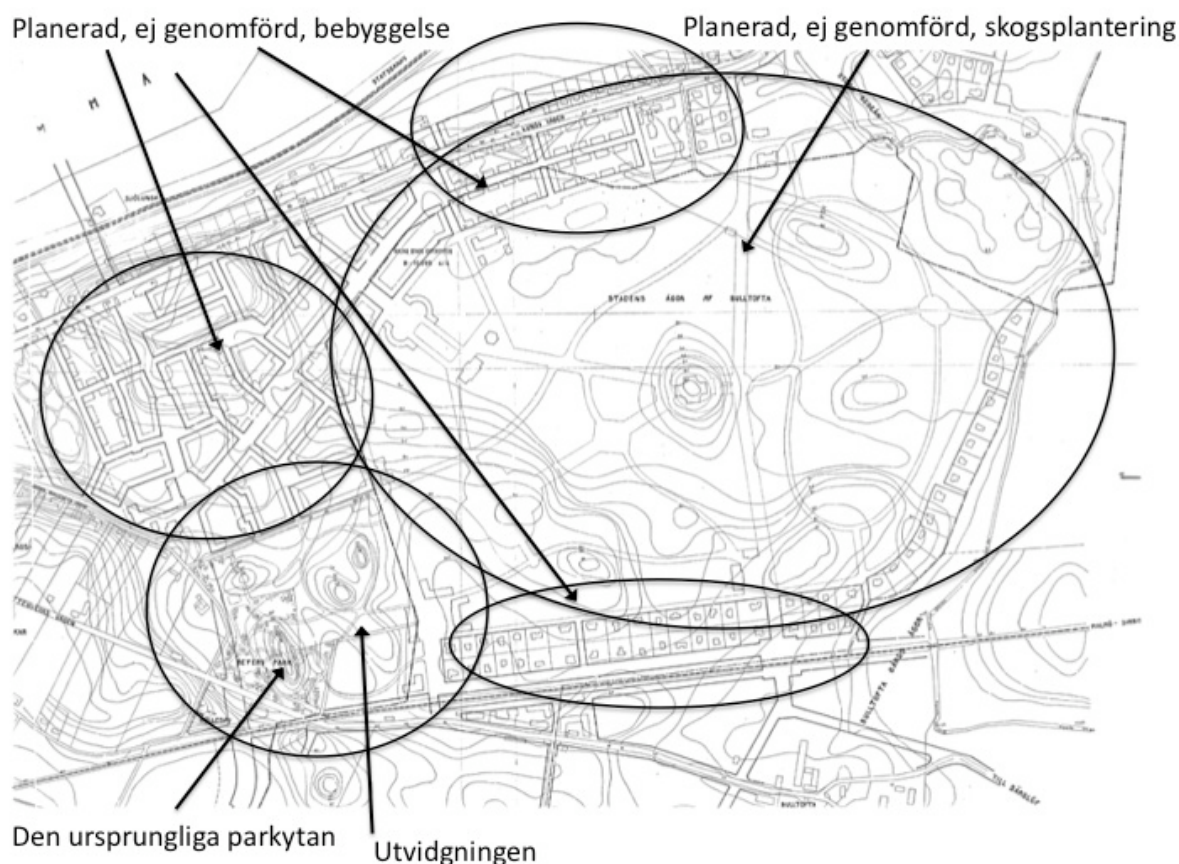
192 Isberg. 1919. sid. 467

193 Isberg. 1923. sid. 899-902

194 Svenska Dagbladet Snällposten 1922

195 Isberg. 1923. sid. 899-902

196 Svenska Dagbladet Snällposten 1922

Figur 39. "Stadens ägor af Bulltofta", topografisk karta från 1909 som framställdes då en större skogsplantering planerades i den östra förstaden. Utanför den markyta som den faktiska utvidgningen kom att omfatta ritade stadsingenjör Nilsson vidare på en plan som sträckte sig ändå bort till Segeå. Marken öster om Beijers park gränsade till Bulltofta, därav kartans namn. (Grundkarta från Gatukontorets digitala ritningsarkiv, Malmö. R 10099 2/4)

Redan 1909 ritade stadsingenjör Nilsson ut den plan om en park som sträckte sig ända bort till Segeå och som på många senare av hans kartor kom att ligga kvar. 1923 nämner dåvarande stadsantikvarien Isberg dessa planer då han skriver om Beijers park.

Man hyser förhoppning om att så småningom kunna utvidga Parken ytterligare. Planer äro å bane att söka rätt till förfogande över ännu ett stort område, ett par hundra tunnland, beläget intill den förut iordningställda parken. Här skulle planteras skog och åstadkommas en "vildmark", vilken med en del vattenregleringsanordningar skulle kunna bli synnerligen vacker. Det ifrågavarande området sträcker sig nämligen ända bort till Segeån, och genom diverse utvidgningar av den strömfåra kunde man skapa en hel del idylliska partier. Om dessa planer ginge i fullbordan, skulle vår stad erhålla en naturmark, vilkens like man finge söka efter.¹⁹⁷

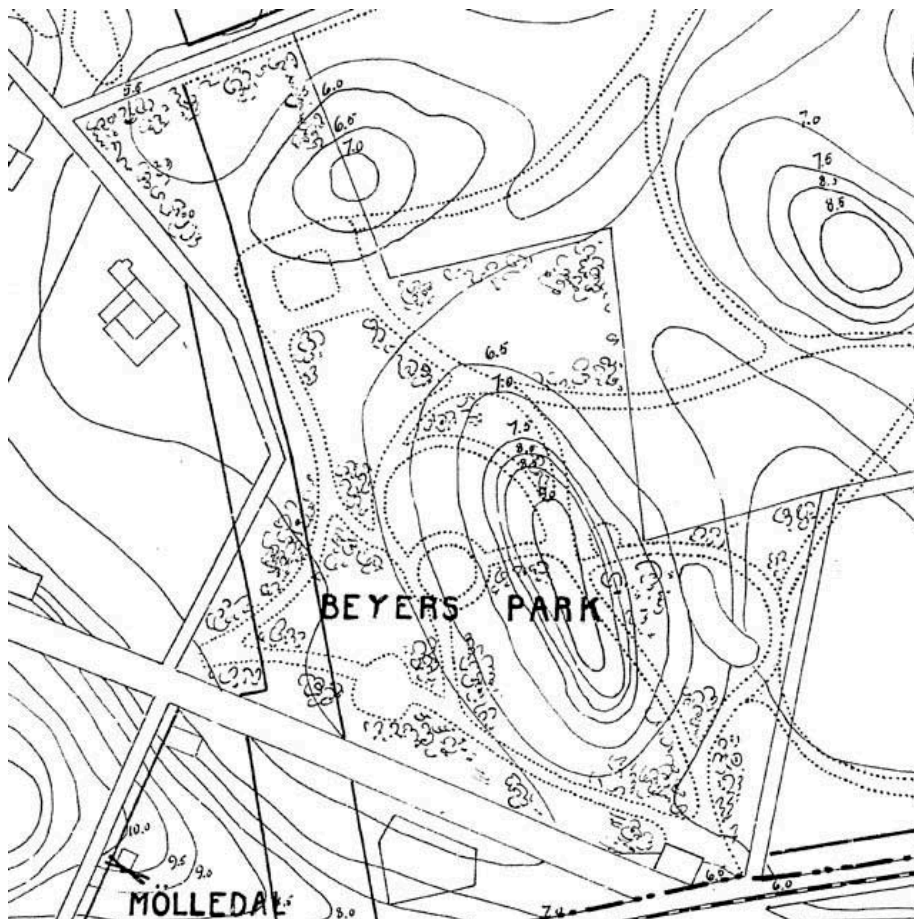
Planerna syns bland annat i Karta från 1911¹⁹⁸ *Översiktsplan till upprättandet av ny stadsplan 1914*¹⁹⁹ samt i *Karta öfver Malmö stad* från 1914²⁰⁰. Stadsingenjörens planer kom dock aldrig att förverkligas enligt dessa planer.

¹⁹⁷ Isberg. 1923. sid. 902

¹⁹⁸ se figur 46

¹⁹⁹ se figur 50

²⁰⁰ se figur 51

Figur 40. Detaljbild ur "Stadens ägor af Bulltofta", topografisk karta från 1909 visar den befintliga parkytan. Troligtvis är den befintliga vegetationen i parken utträdad medan gångsystemen förmodligen är tilltänkta. Enligt planerna var de därmed tänkta att ansluta till gånger vidare ut i den större planteringen. (Gatukontorets digitala ritningsarkiv, Malmö. R 10099 2/4)

I september 1910 beslöt stadsfullmäktige:

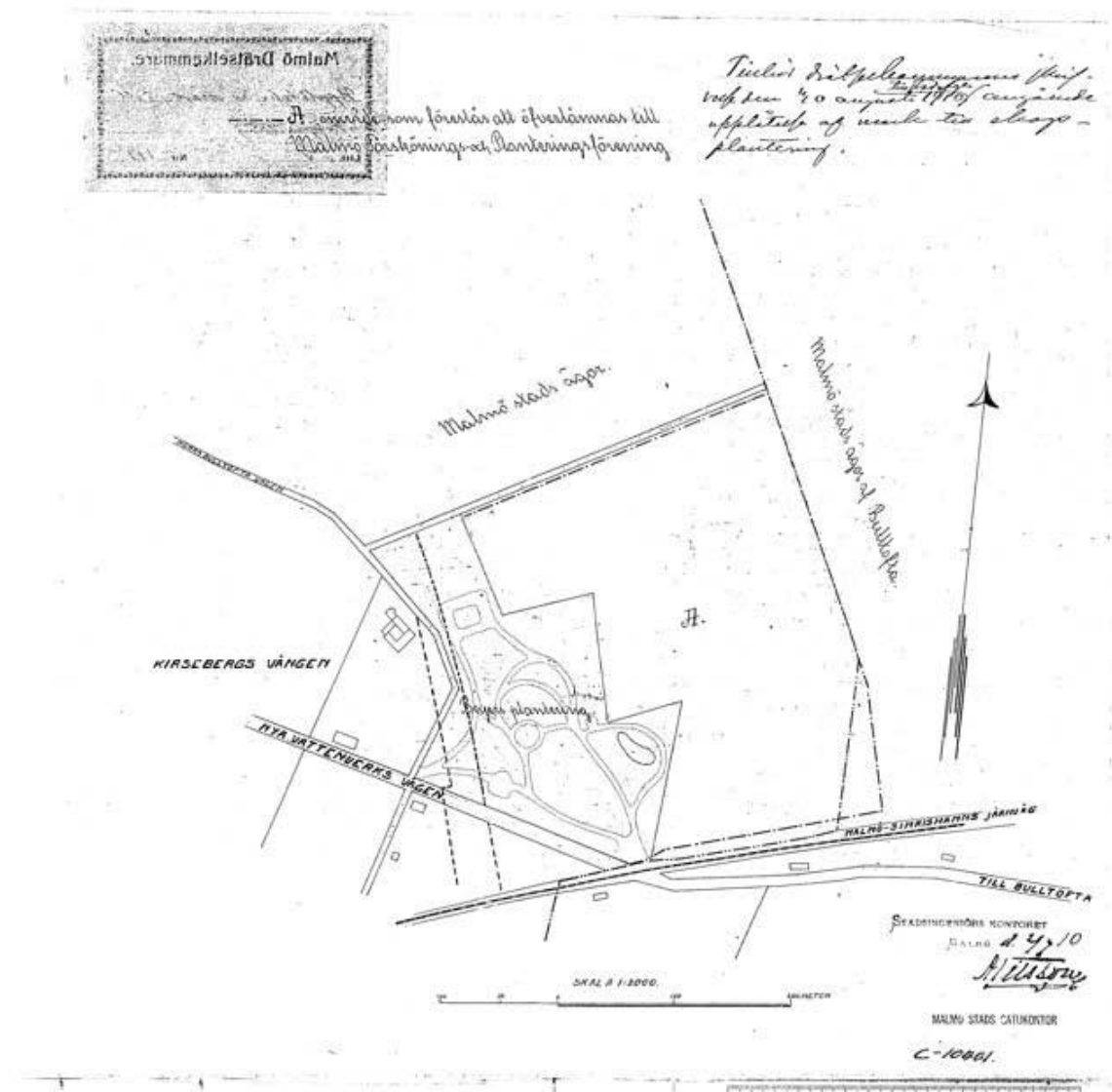
att till Malmö förskönings- och planteringsförening upplåta på arrende utan särskild arrendeavgift från tid, som af drätselkammaren bestämmes, till den 14 mars 1950 med ett års ömsesidig uppsägningsrätt ett område om ungefär sju hektar öster om och invid Beijers plantering mot villkor att föreningen inom två år efter tillträdet af marken där anlägger skogsplantering; och att uppdraga åt drätselkammaren att bestämma villkoren i öfrigt för upplåtelsen.²⁰¹

Ett kostnadsförslag lämnades till drätselkammaren och i detta uppskattar styrelsen i Malmö Förskönings- och Planteringsförening anläggningskostnaderna till 6 635 kronor. Med denna budget för plantering och stängsel skulle anläggningen utföras under våren och hösten 1910. I kontraktet var en markyta undantagen. På denna låg en befintlig sparrisodling och för dessa hektar gällde att marken först 1915 kunde tillträdas.²⁰² Den befintliga planteringen i Beijers park syns väl på major Nilssons båda kartor²⁰³ och arealutökningen på sju hektar gav parken en markyta snarlik med den befintliga idag.

²⁰¹ Faxé. Privat arkiv. 2009

²⁰² Faxé. Privat arkiv. 2009

²⁰³ se figur 39 och för detalj figur 40 samt figur 41

Figur 41. Angående upplåtelse af mark till skogsplantering. Denna ritning utfördes 1910 av stadsingenjören major S. Nilsson och bär Planteringsföreningens stämpel. Här är den befintliga planteringen inritad och området för utökningen markerat med A. (Gatukontorets digitala ritningsarkiv, C 10401) (Gatukontorets digitala ritningsarkiv, Malmö. C 10401)

I villkoren för det utökade arrendet åtog sig föreningen att inom två år anlägga en skogsplantering enligt drätselkammarens godkända plan.²⁰⁴ Året därpå påbörjades planteringsarbetet.²⁰⁵

Beijers park har sålunda erhållit en ur alla synpunkter värdefull och trevlig utvidgning.²⁰⁶

204 Isberg. 1923. sid. 899-902

205 Svenska Dagbladet Snällposten 1922

206 Härje. 1932

Figur 42. Paviljongen från ca 1911 revs på 40-talet. Paviljongen låg vid överkanten av bokstaven g i texten plantering på kartan i figur 41. Senare kom en promenadgata att anläggas utmed paviljongen genom parkens södra del, nordväst från dammen²⁰⁷. Den kiosk som finns i parken idag ligger väster om dammen men inte så långt ifrån platsen där paviljongen en gång låg. (Thagaard. Privat arkiv)

Glaesel och Isberg

Efter att föreningens kontrakt angående utvidgningen av parken med 7 hektar i de östra delarna var klart arbetade man med att ta fram en detaljerad plan för anläggningen. Två förslag utarbetades, det ena av stadsträdgårdsmästare Isberg²⁰⁸ och då detta förslag var färdigt granskades det av landskabsgartner Edvard Glaesel som då inkom med ytterligare ett förslag²⁰⁹. Det beskrevs som "*en mera parkliknande anläggning i anslutning till Beijers park*".

Eftersom Glaesels förslag visade sig vara avsevärt mycket dyrare än Isbergs förslag, 20 000 kr mot Isbergs 6 600 kronor, ansåg sig föreningen mer eller mindre tvungna att avfärda Glaesels förslag. Trots att de ansåg att det förslaget skulle passat väl tillsammans med Beijers park. Styrelsen bad emellertid Isberg att modifiera sitt förslag något och under tiden detta skedde lät man inhägna området 1911.²¹⁰

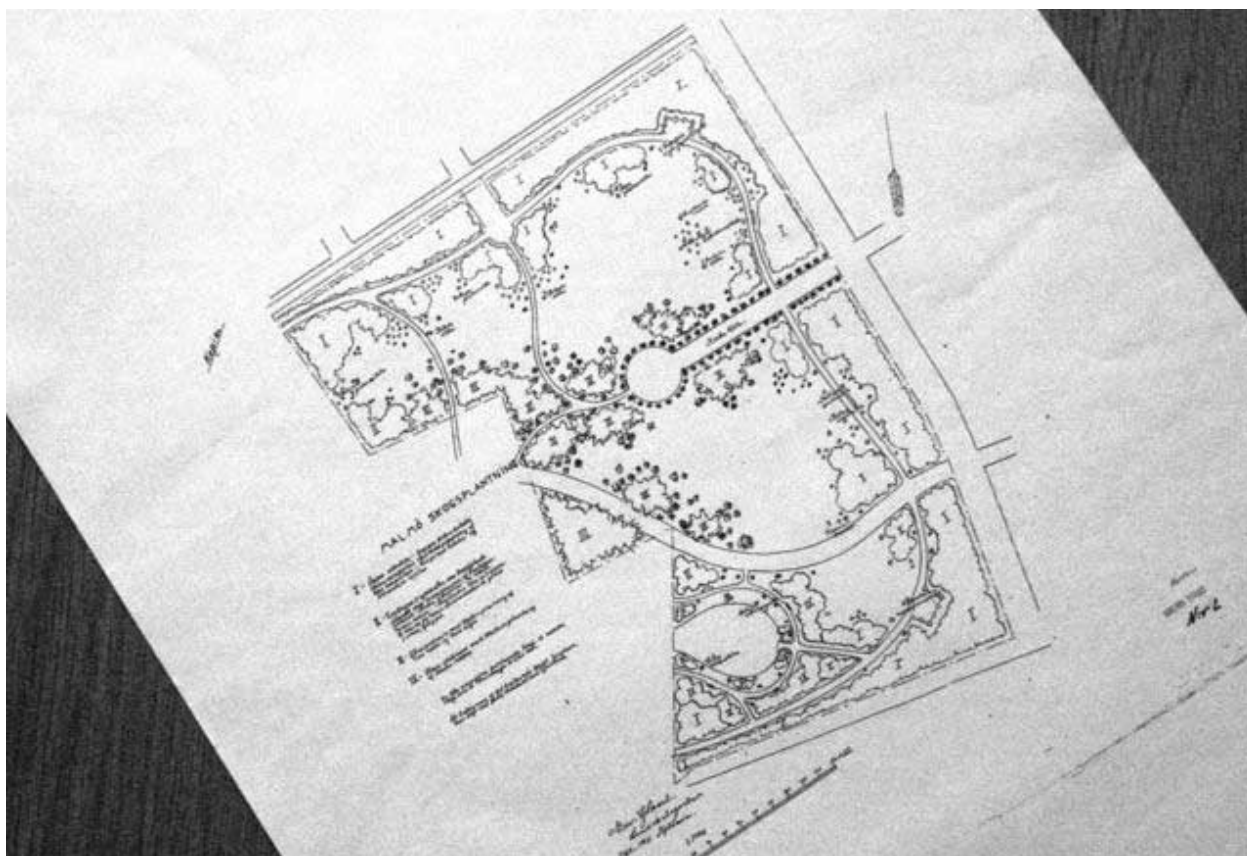
²⁰⁷ se figur 60

²⁰⁸ se figur 44

²⁰⁹ se figur 43

²¹⁰ Fax. Privat arkiv. 2009

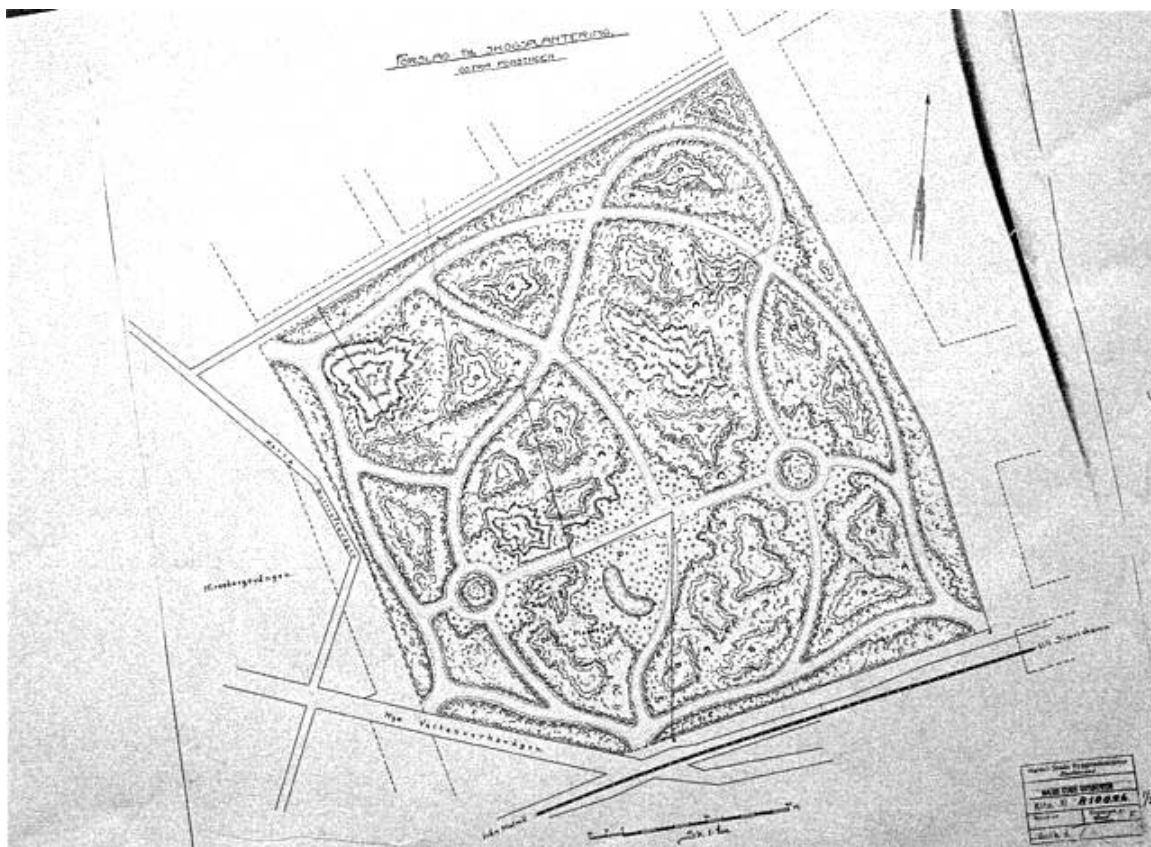
Figur 43. Malmö skogsplantering Edvard Glaesels förslag till de utökade 7 hektar av Beijers park som staden lät Malmö Förskönings- och planteringsförening arrendera 1911. Den gamla och befintliga planteringen är på förslaget den pusselbit som verkar saknas till vänster, där artlistan är skriven. En tydlig entré från parkens östra sida leder i en allé in till en cirkulär mittpunkt. Björkallé står det på allén. Även entrén i parkens norra del är av mer formell karaktär. (Gatukontorets digitala arkiv, Malmö. Ritningsnummer saknas)

På Glaesels förslag angavs även en mängd arter för anläggningen. Bland arterna nämns Bok (*Fagus sylvatica*), Parkolvon (*Viburnum opulus*), Fågelbär (*Prunus avium*), Avenbok (*Carpinus betulus*), Rönn (*Sorbus aucuparia*), Äppelros (*Rosa rubiginosa*), Klibbal (*Alnus glutinosa*), Gråal (*Alnus incana*) samt Manna-ask (*Fraxinus ornus*) och Pyramidpoppel (*Populus nigra Pyramidalis*²¹¹). Tydliga anvisningar för vilka växter som var tänkta för mellanplanteringar respektive underplantering anges.²¹²

211 dagens namn: *Populus nigra 'Italica'*

212 se figur 43 samt bilaga 7

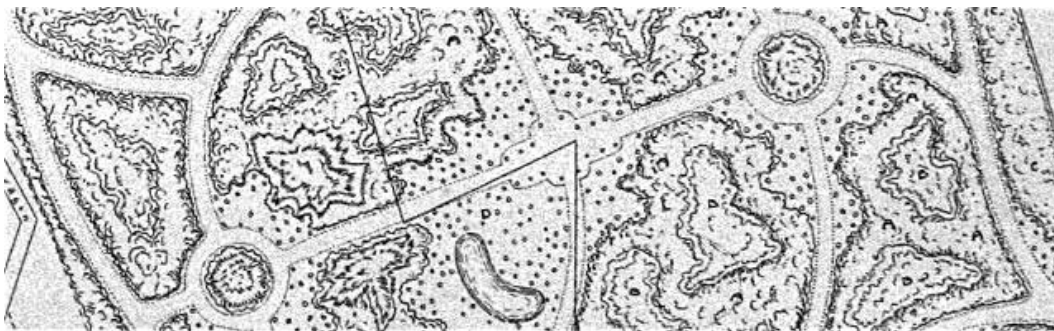
Figur 44. Odaterat Förslag till skogsplantering. Östra förstaden vilket troligen är Isbergs förslag till skogsplanteringen 1911. Den raka promenaden mellan två runda öppna platser som kom att anläggas genom parkens södra del finns med i förslaget. I övrigt har förslaget ett informellt slingrande gångsystem och diskreta entréer. (Gatukontorets digitala ritningsarkiv, Malmö. A 10096 1/2)

Det finns en icke daterad ritning *Förslag till skogsplantering. Östra förstaden*²¹³ som troligen är Isbergs förslag till Beijers parks utvidgning 1911. Samma gestaltningsmässiga upplägg i det huvudstråk som senare kom att benämnas "Isbergs paradgata" syns på ritningen²¹⁴. På ritningen finns även en mängd bokstavsmarkörer men en legend för ritningen saknas. En tolkning av bokstavsmarkörerna som grundar sig på iakttagelser av tidigare och senare dokument över parkens grönytor kan vara att bokstaven A motsvarar gräsyta men kan även vara lägre buskplantering, C kan på ritningen vara någon typ av friväxande häckplantering. Bokstäver från A-E förekommer på ritningen. Om A motsvarar lägre buskplanteringar så skulle B kunna vara trädplanterade ytor. Bokstaven D däremot förekommer dels vid dammen men även inne i en plantering där den efter de föregående tolkningarna borde varit ett B eller E eftersom de förekommer i inre delar av planteringar. En annan tolkning av bokstavsmarkörerna är att de är artmarkeringar.²¹⁵

213 se figur 44. Förslag till skogsplantering. Östra förstaden samt bilaga 7

214 se figur 45. Detalj ur Förslag till skogsplantering. Östra förstaden samt bilaga 7

215 se Figur 44. Förslag till skogsplantering. Östra förstaden samt bilaga 7

Figur 45. Detalj ur Förslag till skogsplantering. Östra förstaden. Den raka promenad med två runda öppna platser som kom att anläggas genom parkens södra del finns med i förslaget. (Gatukontorets digitala ritningsarkiv, Malmö. A 10096 1/2)

Efter sekelskiftet var de rådande idealen att gångsystemen i parkerna skulle begränsas för helhetsintrycket. Som i de båda förslagen inför utvidgningen av parken så anlade man i regel en huvudväg i parkernas ytterkanter.²¹⁶ Den paradgata som senare anlades efter Isbergs planer finns med på det odaterade förslaget till parken²¹⁷ och styrker att det är just Isbergs förslag inför utvidgningen av parken. I likhet med Glaesel tycks Isberg ha varit inspirerad av Olmsted i sin utformningen av paradgatan som var helt i stil med "the Mall" i Central park. I Glaesels förslag syns en intressant gestaltningsmässig likhet med Slottsparken. I den hade Glaesel med tänkbar inspiration från Olmstedt men möjligen även med influenser från tyska parker skapade av Peter Joseph Lenné och Gustav Meyer infört en formell "hippodromform" i de mjukt svängda gångsystemen.²¹⁸ Det större bestånd av svarttall, (*Pinus nigra*)²¹⁹, som idag²²⁰ finns kvar i parken härstammar från denna tid och är särskilt intressant då ett liknande bestånd finns i Slottsparken. Svarttallen, även kallad österrikisk tall, skapade den karaktär av nordisk furuskog som man önskade åstadkomma även om den som art inte alls var inhemsk.²²¹ Nationalromantikens influenser visade sig ofta genom den här typen av växtval i parkerna kring sekelskiftet och att den planteras i Beijers park kring 1911 har kanske att göra med Glaesels inflytande vid utformningen av den utökade arealen för Beijers park.

Den nya planteringen, som i princip kom att fullända dagens storlek på Beijers park, verkställdes enligt källor från 20-talet i enlighet med Isbergs ritningar och under hans ledning från 1911.²²² Men samtida källor menar att fem hektar av området tillträdde först 1912 sen Isbergs förslag hade godkänts av föreningen.²²³

Arbetet med anläggningen inom den disponibla delen af området har under året pågått och fortskridit så, att planteringen därstädes nu är färdig. Till planteringen hafva åtgått 11,550 plantor, däraf 7,800 löfträds- och 3,750 barrträdsplantor. Af dessa har styrelsen inköpt 7,350, medan öfriga bekommit till skänks från stadens plantskolor. Dessutom har inom området alagts en plantskola, i hvilken utplanterats 12,750 löf- och barrträdsplantor. Dessa äro till stor del afsedda för den del af området, som föreningen först 1915 får taga i besittning.²²⁴

²¹⁶ Nolin. 1999. sid. 106-110

²¹⁷ figur 45. Detalj ur Förslag till skogsplantering. Östra förstaden

²¹⁸ Nolin. 1999. sid. 236-237

²¹⁹ Svenska kulturväxtdatabasen. 2009

²²⁰ se figur 36

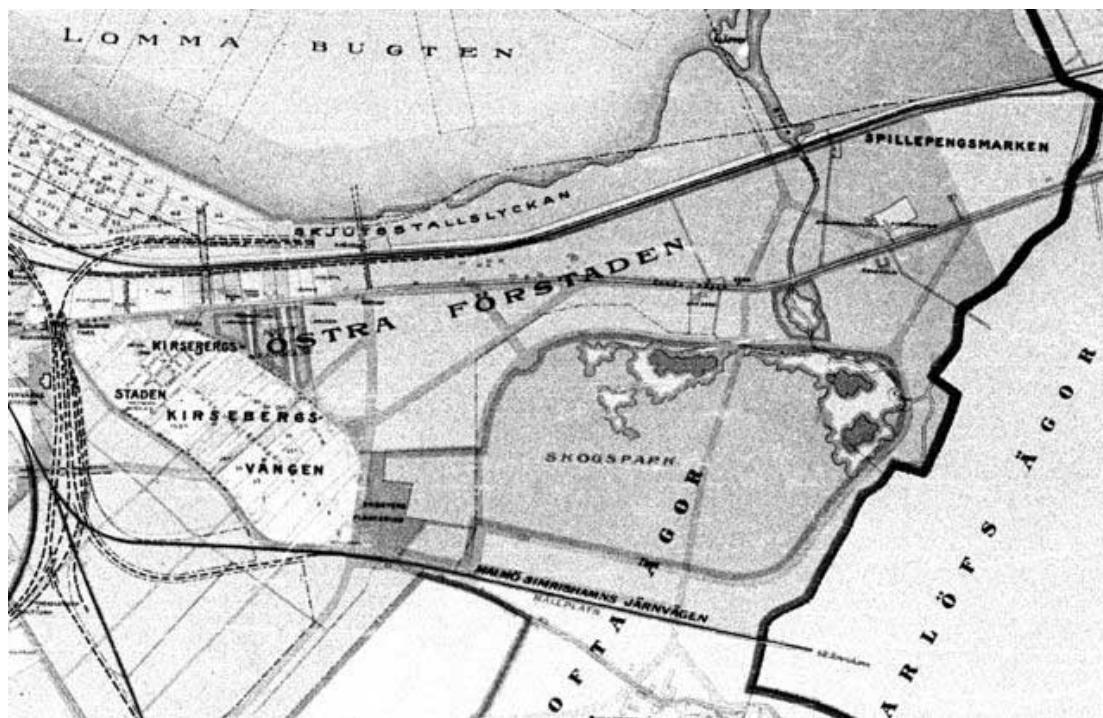
²²¹ Bucht, 2010. muntl.

²²² Isberg. 1923. sid. 899-902

²²³ Faxé. Privat arkiv. 2009

²²⁴ Faxé. Privat arkiv. 2009

Det framgår i källan ovan att Planteringsföreningen var huvudfinansiärer när den utökade arealen planterades med två tredjedelar av kostnaderna för plantor men att resterande tredjedel skänktes från generösa plantskolor i staden. Källan anger även att en plantskola anlades på området, även om den inte hade samma syfte som den tidigare tilltänkta, som skulle försörja den övriga staden med plantor, så var den här plantskolan tillsynes omfattande då lika många träd planterades i denna del som i den övriga parken. Var någonstans på området plantskolan förlades framgår inte av källan men en möjlig placering kan ha varit i det sydöstra hörnet av parken. Det området var sen tidigare tillsynes avskilt från det övriga området som erlagts.²²⁵

Figur 46. Karta från 1911 visar planerna för en större skogspark i anslutning till Beijers park men även en avgränsad yta av den markyta som parken utökades med 1911. Den avskilda ytan är den trapetsformade biten nere till höger om den ursprungliga parkanläggningen. (Thagaard. Privat arkiv)

På Karta från 1911²²⁶ samt Översiktsplan till upprättandet av ny stadsplan 1914²²⁷ syns en tänkbar vägsträckning i den nedre delen på kartan. Samma sträckning kom senare att under Isbergs ledning anläggas med en paradgata. Det är området söder om denna vägsträckning som plantskolan troligen anlades. I Häradsekonomisk karta från 1910-15 syns en större cirkel i den nyanlagda delen av parken. På många sätt påminner den om de cirkulära platser som fanns med i Isbergs förslag²²⁸. Det är nu enbart den mest nordliga delen av dagens parkyta som ännu inte är anlagd. I Översiktsplan till upprättandet av ny stadsplan 1914 syns det att Stadsingenjör Nilsson plan för en större skogsplantering finns kvar inför upprättandet av en ny stadsplan. Den mörkgröna ytan är Beijers parks fullständiga och, i princip, befintliga yta idag. Den tidigaste gränsen genom Beijers park är fortfarande markerad. Den större ljusgröna ytan märkt "Skogs-park" enbart således major Nilssons tilltänkta, men aldrig genomförda, plan.

²²⁵ se figur 46

²²⁶ se figur 46

²²⁷ se figur 50

²²⁸ se figur 44 och figur 45

Figur 47. Häradsekonoms karta från 1910-15 visar hur parken har utvidgats sen 1911. Fortfarande saknas en bit i de norra delarna som senare kom att ingå i parken. Det är troligt att denna bit av parken i de norra delarna var den som användes till plantskola de första åren. Bara denna karta och Pharos-Plan²²⁹ visar parken med denna form. (Lantmäteriet, Historiska kartor)

Beijers park har under åren haft många sociala funktioner för de boende i parkens direkta närhet. Förutom betydelsen för de kringboende var stadens "Sagostund" förlagd i parken under flera år vilket innebar att barn från hela staden regelbundet besökte Beijers park. Bilden från 1913²³⁰ är tagen i Rörsjöstaden och visar "Sagostunds barnen" på väg till Beijers park.

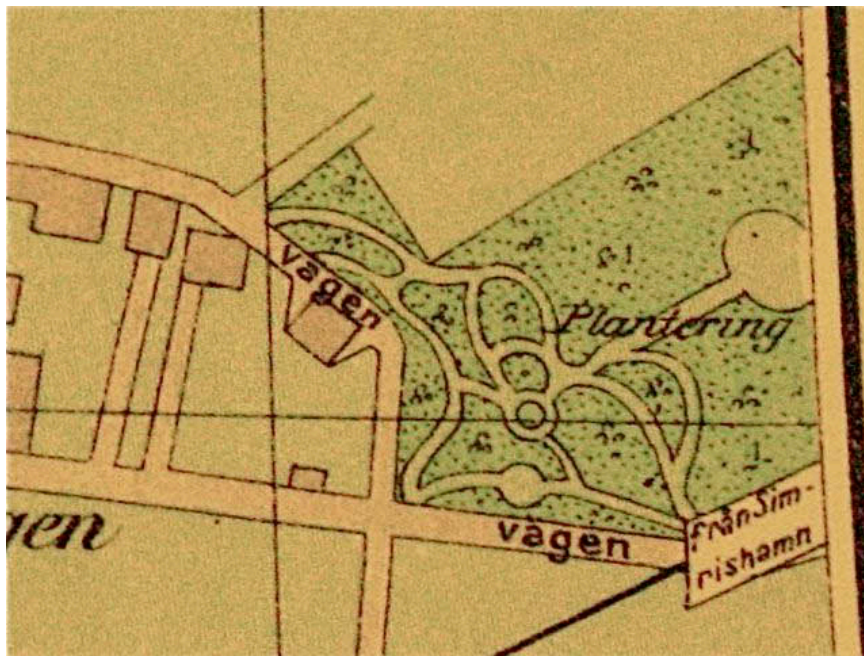
Figur 48. Malmö Sagostunder marscherar förbi Rörsjöstadens obebyggda tomter på väg till Beijers park 1913. (Kirsebergsarkivet)

²²⁹ se figur 49

²³⁰ se figur 48

Den häradsekonomiska kartan från 1910-15²³¹ visar i stort sett samma sak som Pharus-Planen över Malmö från 1914²³² men i detaljerna på Pharus-Planen framträder parken tydligare. I den västra delen av parken finns ett slingrande gångsystem som genom sina mot mitten strävande bågar faktiskt liknar Wolffs ursprungliga plan över parken. Från dessa gångsystem går en rak väg fram till en stor monumental rund plats. I parkens östra delar är inga gångsystem utritade.

Figur 49. Detalj över Beijers park på Pharus-Plan över Malmö från 1914. Förändringarna har påbörjats efter Isbergs förslag för den utökade parken. (Stadsbyggnadskontorets arkiv, Malmö)

Den utvidgade parken

Stadsträdgårdsmästare Isberg ansvarade för parkarbetena under den Baltiska utställningen i Malmö 1914.²³³ Stadens planteringsbudget var under året 56 900 kr²³⁴ men anläggningsarbetena inför utställning på utställningsområdet exempelvis Kronprinsessan Margarethas blomstergata borde ha medfört högre utgifter för staden. Det är därför rimligt att anta att planteringar som denna inte ingick i stadens planteringsbudget under utställningsåret. Årskostnaden 56 900 kr visar snarare på en kontinuerlig ökning av utgifterna än en särskilt hög budget för just 1914.

Baltiska utställningen ledde på andra sätt till framtida investeringar i stadens offentliga parker. Efter att festligheterna under utställningen fått ett hastigt slut då första världskriget bryter ut påbörjar man redan året efter utställningens slut arbetet med Pildammsparken.²³⁵

Förslaget till den då så kallade Baltiska parken ritades av Erik Erstad-Jørgensen 1915. Efter överläggningar med stadsingenjören Major Nilsson påbörjades anläggningen av en park som

²³¹ se figur 47

²³² se figur 49

²³³ Pehrsson. 2000. 163-171

²³⁴ Isberg. 1919. sid 467

²³⁵ Malmö stads hemsida. Pildammsparken. 2009

genom Nilssons influenser från den österrikiske stadsarkitekten Camillo Sitte anslöt sig väl till det omgivande gatunätet och innehöll siktlinjer och platsbildningar. Parkstilen var engelsk med geometriska element som en mycket stor rund monumentplats.²³⁶ Besparingskrav från Isberg ledde till att förslaget modifierades 1916 och 1921 började arbetet med att dammarna grävdes ut.²³⁷ Parkplanerna utfördes fortfarande enbart delvis och slutfördes 1926 under dåvarande 1:e stadsingenjör Erik Bülow-Hübe ledning.²³⁸

Figur 50. Översiktsplan till upprättandet av ny stadsplan 1914. Planen publicerades i *Teknisk Tidskrift* och visar dessutom en utvidgad skogspark och hur Segeåns meandrande har anpassats för att passa en större parkanläggning. (Publicerad i *Malmö En skildring i ord och bild* 1. 1914)

Växtmaterialet i Pildammsparken bestod vid anläggandet av växtmaterial mycket likt det vi idag återfinner från denna tid i Beijers park. Bok (*Fagus sylvatica*) i de större skogslika partierna. I ytterkanterna var växtmaterialet även mycket likartat och bestod av naverlönn (*Acer campestre*), hagtorn (*Crataegus monogyna*) och ek (*Quercus robur*). Även lönn (*Acer platanoides*), björk (*Betula pendula*) och rönn (*Sorbus aucuparia*) planterades i Pildammsparken.²³⁹

Nya tankar på en Skogspark

Skogsplanteringstankarna från 1800-talets togs återigen upp bland de styrande i Malmö. Inför den nya stadsplanen 1914 publicerade *Teknisk Tidskrift* samma år en karta som visar en

²³⁶ Pehrsson. 2000. 163-171

²³⁷ Pehrsson. 2000. sid. 163-171

²³⁸ Malmö stads hemsida. Slottsparken. 2009

²³⁹ Pehrsson. 2000. sid. 163-171

översiktsplan i området öster om Beijers park markerat som "Skogs-park"²⁴⁰. Samma översiktsplan publicerar även Polismästare G. Hårleman i "Malmö - En skildring i ord och bild". Beijers park är på planen i sin fulla yta markerad men endast den äldre delen är namngiven. I den tilltänka skogsparken flyter en å fram och bildar små bågformade insjöar då den meandrar genom hela parken. Då Segeå naturligt flyter fram i områdets nordostliga delar är det tänkbart att planer fanns om att förändra dess flöde. Det är även möjligt att det i området tidigt fanns diken som gick att använda för ändamålet.²⁴¹ Grönområdet i den tilltänkta skogsparken verkar på kartan fortsätta ut mot Arlöv men även ner mot Bulltofta gård.

Samma år presenterade Stadsingenjör A. Nilsson en detaljrik och omfattande karta med förslag på förändringar i Malmö. På denna karta syns detaljer i både Beijers park och den tilltänkta Skogsparken. Anmärkningsvärda detaljer är de röda byggnaderna som i kartans förklaring anges vara offentliga inrättningar. I sin runda form skulle byggnaden i mitten av anläggningen kunna föreställa en brunn, en musikpaviljong eller dansrotunda. Med tanke på Östra sjukhusets senare placering rakt öster om Beijers park fanns kanske redan 1914 tankar på ett sanatorie- eller hälsoinrättning. På kartan är tre stycken Lekplatser inritade. Parken har karaktär av en större landskapspark med en hel del mer strikta element i form av en lång allé mot Beijers park, ytterligare en allé genom den tilltänkta parken från norr till söder. Vidare är Segeå ledd ut i parken och parken är belägen i brytpunkten till kommungränsen till Burlöv.

Figur 51. Karta öfver Malmö stad. 1914 ritade I A. Nilsson en stor "Skogs-park" i anslutning till den befintliga Beijers park. (Stadsbyggnadskontorets arkiv, Malmö)

²⁴⁰ se figur 50

²⁴¹ Stadsbyggnadskontorets arkiv samt Figur 29. Detalj ur Karta öfver alla Malmö stad tillhörige ägor.

Beijers park ser i jämförelse med kartor och skriftliga källor ut att vara avbildad som den var planerad att bli då de utökade arealerna som arrendekontraktet angav 1915 hade tillträtts. Höjdkurvorna på kartan stämmer väl med den topografi som övrigt kartmaterial har angett. Nu finns det även ett gångsystem i den östra delen av parken och den struktur som fanns med i Isbergs förslag 1911²⁴² börjar anas i den nedre delen av parken.

Figur 52. Detalj till Karta över Malmö stad. 1914 ritade I A. Nilsson en stor "Skogs-park" i anslutning till den befintliga Beijers park. (Stadsbyggnadskontorets arkiv, Malmö)

Enligt arrendekontraktet från 1910 fick föreningen 1915 omkring 5 tunnland vilket idag motsvarar två och ett halvt hektar²⁴³ norr om det redan anlagda området. Det var alltså den sista lilla remsan som, i princip, fulländade dagens yta och form på Beijers park. Området planterades på föreningens bekostnad under slutet av 1915 och påföljande år. Samtidigt som detta skedde "en del förändringar i den äldre planteringen, genombrytningar m.m. i syfte att få stilen enhetlig i den tilltänkta stora naturparken."²⁴⁴ Det är förmodligen de tilltänkta förändringarna för den enhetliga stilen som finns gestaltade i Stadsingenjör Nilssons karta från 1914.²⁴⁵

Först 1917 var Beijers park i sin helhet tillgänglig för allmänheten och överlämnades då helt i stadens vård. I samband med Östra Fäladsgatans anläggning tillkom någon gång fram till 1946 ytterligare ett mindre område.²⁴⁶ Sedan parken i sin helhet blev tillgänglig för allmänheten blev den "en livligt besökt tillflyktsplats under vackra sommarkvar."²⁴⁷

²⁴² se figur 44

²⁴³ Nordisk familjebok på nätet. 2010

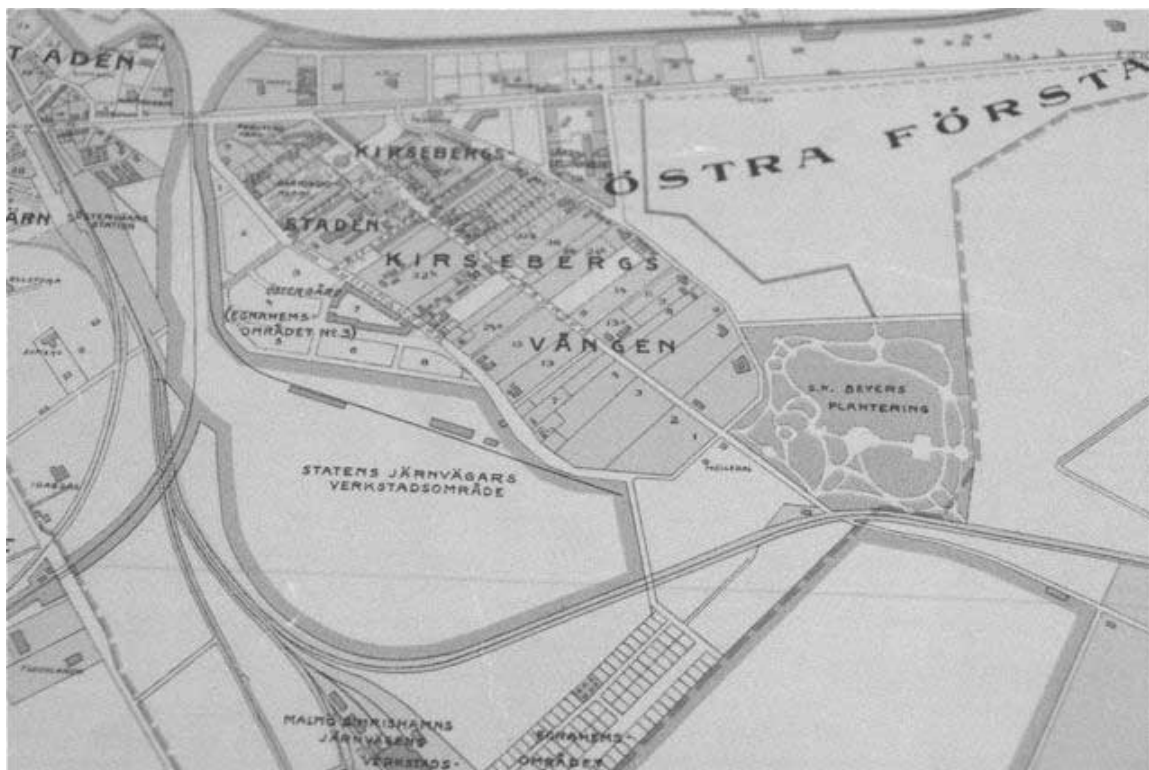
²⁴⁴ Isberg. 1923. sid. 899-902

²⁴⁵ se figur 51

²⁴⁶ Myllenberg. 1946

²⁴⁷ Isberg. 1923 sid. 899-902

Anmärkningsvärt är att en källa hävdar att hela parken uppläts till allmänheten 1917, "som smålotter för mindre bemedlade som där kunde odla potatis och grönsaker." Källan menar att livsmedelsverket efter livsmedelsbrist under krigsåren stod bakom detta beslut. Odlingslotterna ska ha försvunnit 1919 och anläggningen därefter omvandlats till allmän park.²⁴⁸

Figur 53. 1917 Karta över Malmö Stad av A. Nilsson med "s.k. Beyers plantering" inritad. Först nu har parken fått sin nuvarande form. (Stadsbyggnadskontorets arkiv, Malmö)

Då Major Nilsson 1920 avgick från sin tjänst som Stadsingenjör har han genomfört en rad stadsbyggnadsförändringar i Malmö och låtit rita planförslag på än fler. Hans inspiration kom ofta från österrikaren Camillo Sittes romantiska och sceniska stadsplanering²⁴⁹ som på 1860-talet hade börjat genomsyra stadsbyggnadsidéerna runt om i Sverige.²⁵⁰ Major Nilsson låg även bakom flertalet av de senare förslag som lades fram angående parkens utvidgning i nordöst till en större Skogspark upp mot Segeå.²⁵¹

Den storslagna paradgatan

Från 1870 och fram till 1920 hade endast Stockholms stadsträdgårdsmästare haft nationellt inflytande på planering och formgivning av parker men sedan Föreningen Sveriges Stadsträdgårdsmästare, FSS, bildats 1920 så började stadsträdgårdsmästarna regelbundet träffas och diskutera sakfrågor och detta ledde till att en stadsträdgårdsmästarpolicy tog

248 Malmö Förskönings- och planteringsförening. 1981. sid. 49

249 Magnusson Staaf. 2001, Tykesson (red.) 2001, sid. 194-200

250 Nolin. 1999, sid. 65

251 Magnusson Staaf. 2001, Tykesson (red.) 2001, sid. 194-200

fart.²⁵² I Malmö tillträdde Erik Bülow-Hübe som ny stadsingenjör 1921 och tillsammans med Stadsträdgårdsmästarna Gunnar Isberg och Birger Myllenberg kom han att spela en viktig roll även för parkernas framtid i staden. Efter sekelskiftesidealen med nationalromantik och klassicism följde under 1920-talet nyklassicismen som i första hand inte eftersträvade det stiltrogna utan ville åstadkomma en anonym men enhetlig arkitektur.²⁵³

Den strama och symmetriska planen för Rostorp från 1922²⁵⁴ speglar de ideal Bülow-Hübe hade då han tillträdde som stadsingenjör. Med åren kom hans ideal att bli alltmer hemmahörande i funktionalismen.²⁵⁵ Då inspirerades Bülow-Hübe av le Corbusiers arkitektur och stadsplaner. I dessa stadsplaner placerades flervåningshus i ett parklandskap och de äldre befintliga stadsplanemönstren användes. Äldre element som krokiga gator och pilalléer bevarades. Resultatet av Bülow-Hübes tolkning av le Corbusier ansågs ge ett bra resultat.²⁵⁶ I högkonjunkturen som rådde såg de ledande i staden ett framtida europeiskt industri- och handelsområde i Öresundsregionen.

För parkerna innebar de nya stadsplaneideologierna att landskapets naturliga förutsättningar togs tillvara och att arbetet med det föränderliga växtmaterialet planerades med hänsyn tagen till vegetationssuccession över längre tid. I parkerna kunde även spår av tidens nit för hygien synas, luftighet i städerna och bostäder med sol skapade öppna ytor även i de gröna rummen. Framtidstron var stark.²⁵⁷ *Svenska Dagbladet* skriver den 15 mars 1922:

och nu framstår under sommartiden parken i väl vårdat skick, stadens invånare draga dit i tusental så att Gottfried Beijers vackra tanke om en verklig folkpark på öster nu kan sägas hava blivit omsatt i handling.²⁵⁸

---

252 Bucht. 2008. sid. 21-39

253 Svedberg. 1975. sid. 55-72

254 se figur 57

255 Tykesson (red.) 2003. sid. 172

256 Pehrsson. 1975

257 Svedberg. 1975. sid. 55-72

258 Svenska Dagbladet Snällposten 1922

Figur 54. Flygfoto över parken 1923 visar parken i sin forna glans. Flygfoton från 1922 och även 1923 i Malmö museums samlingar visar ej hela parken som detta. Fotografiet bekräftar att det ritningsunderlag som finns till den föreslagna planteringen i mittaxeln och som syns i nästa figur verkligen var utfört. (Thagaard. Privat arkiv. Scannat fotografi)

Per-Jan Pehrsson menar att Pildammsparken blev kulmen och slutpunkten i ett halvt sekels utveckling av de olika engelska parkstilarna. Med Pildammsparken gick man gestaltningsmässigt tillbaka till Barocktidens stränga formspråk. 1917 beskriver arkitekt och professor Lars Israel Wahlman den monumentala skönheten i barockidealen. Han ansåg att de offentliga parkerna var kommunernas plats för fysisk och estetisk fostran och förespråkade alléer in i parkerna. Det ideal Wahlmans framförde var likt Hyde Park i London, en *"storslagen, tuktad och demokratisk"* anläggning.²⁵⁹

Den ritning som S. Grönqvist producerade 1924²⁶⁰ överrensstämmer i stort sett med den odaterade ritning²⁶¹ som Isberg troligen utförde i samband med parkens utvidgning 1911. I utformning av Beijers park på flygfotot från 1923²⁶² kan man tolka in de nya idealen i det att en strikt paradgata löper genom hela parken och de slingrande gångarna endast finns kvar i ytterområdena. Kanske kan detta tidstypiska stilelement tala emot att figur 44 verkligen är Isbergs förslag från 1911, kanske bör den dateras till omkring 1920 istället. Om det ändå stämmer att Isberg ritade detta förslag redan 1911²⁶³ så kan man kanske anse att han var före

²⁵⁹ Pehrsson. 2000. sid. 170(citat efter Lars Israel Wahlman, 1917)

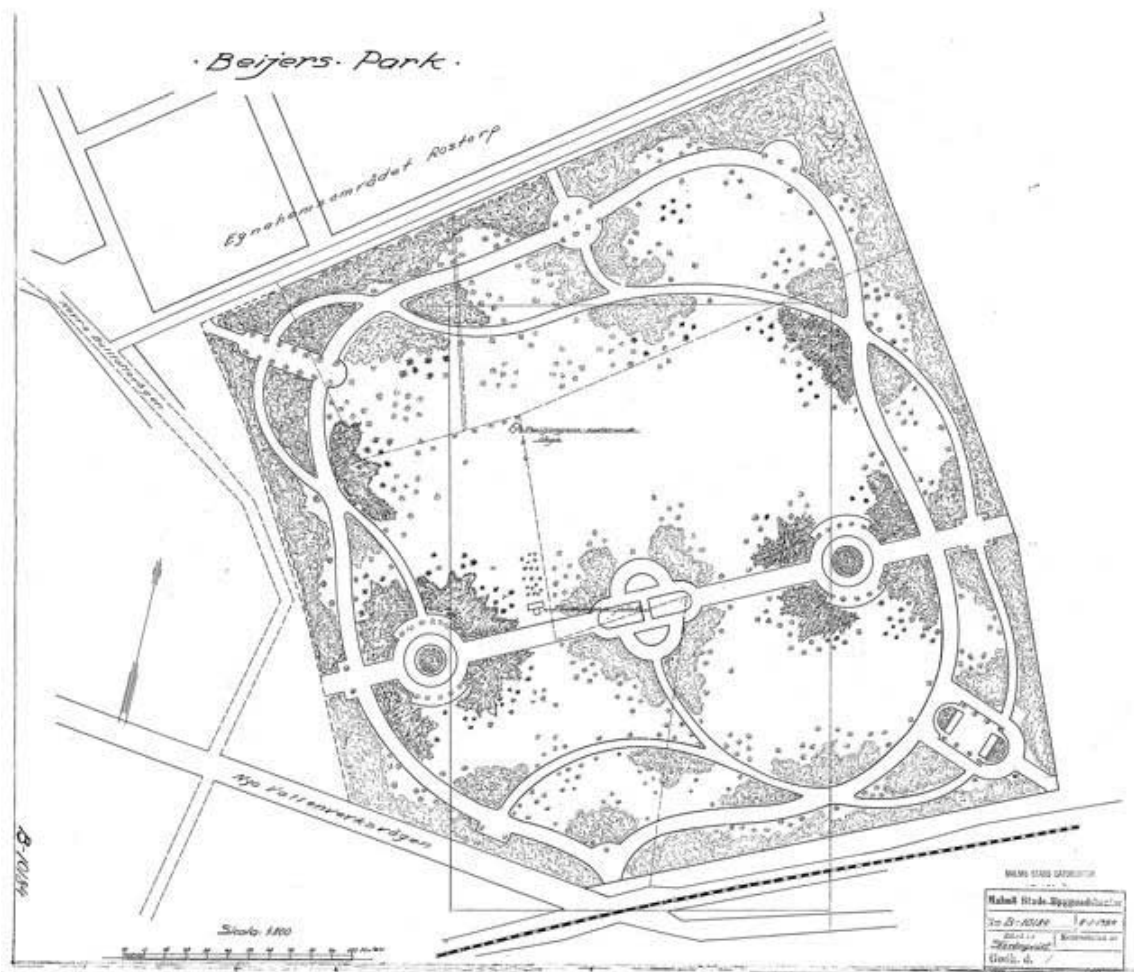
²⁶⁰ se figur 55 samt bilaga 8

²⁶¹ se figur 44 samt bilaga 8

²⁶² se figur 54 samt bilaga 8

²⁶³ se figur 44

sin tid i sitt gestaltningsförslag. Med planteringar i cirkulära platsbildningar på mittaxeln genom parken har iallafall parken 1923 uppnått ett mycket karaktärsfullt uttryck som fantasiskt fångats på flygfotot²⁶⁴.

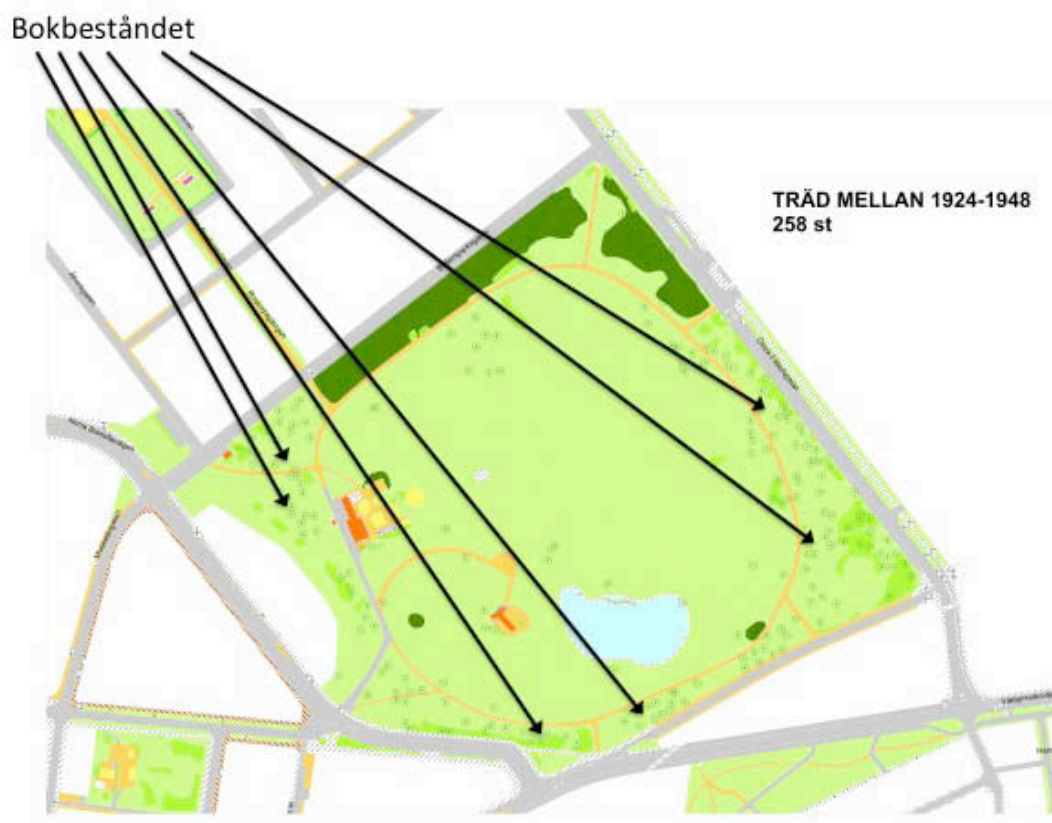

Figur 55. "Föreslagen plantering i mittaxel[...]" ritad 1924 8/1 av S. Grönqvist överensstämmer väl med flygfoto över parken 1923. (Gatukontorets digitala ritningsarkiv B 10184)

264 se figur 54

Beijers Park 1925-1948

Figur 56. Träd i parken som enligt Malmö stads trädinventering 2004 kan dateras mellan 1924- 1948. Den största delen av parkens bokbestånd planterades under den här tiden. (Grunddata Malmö stad, Ola Enqvist)

Myllenberg och Bülow-Hübe

Då Birger Myllenberg tillträdde som stadsträdgårdsmästare började han föra dagbok över de arbeten som utfördes i stadens parker och planteringar. I dagboksanteckningar från 1927 står det beskrivet hur ett anslag på 4000 kr användes genom ett inledande gallringsarbete med en arbetsstyrka på 13 man. Därefter lät man lägga om och reglera gången på den södra sidan av barnvaktstugan samt plantera 1000 bok, 500 hagtorn, 500 liguster, Kanadapoppel (*Populus canadensis*), en annan oläsbar poppelsort samt Silverpoppel (*Populus alba*). Dränering skedde senare under året med hjälp av fyra rör omgivna med koksaska i det sydöstra hörnet av parken.²⁶⁵

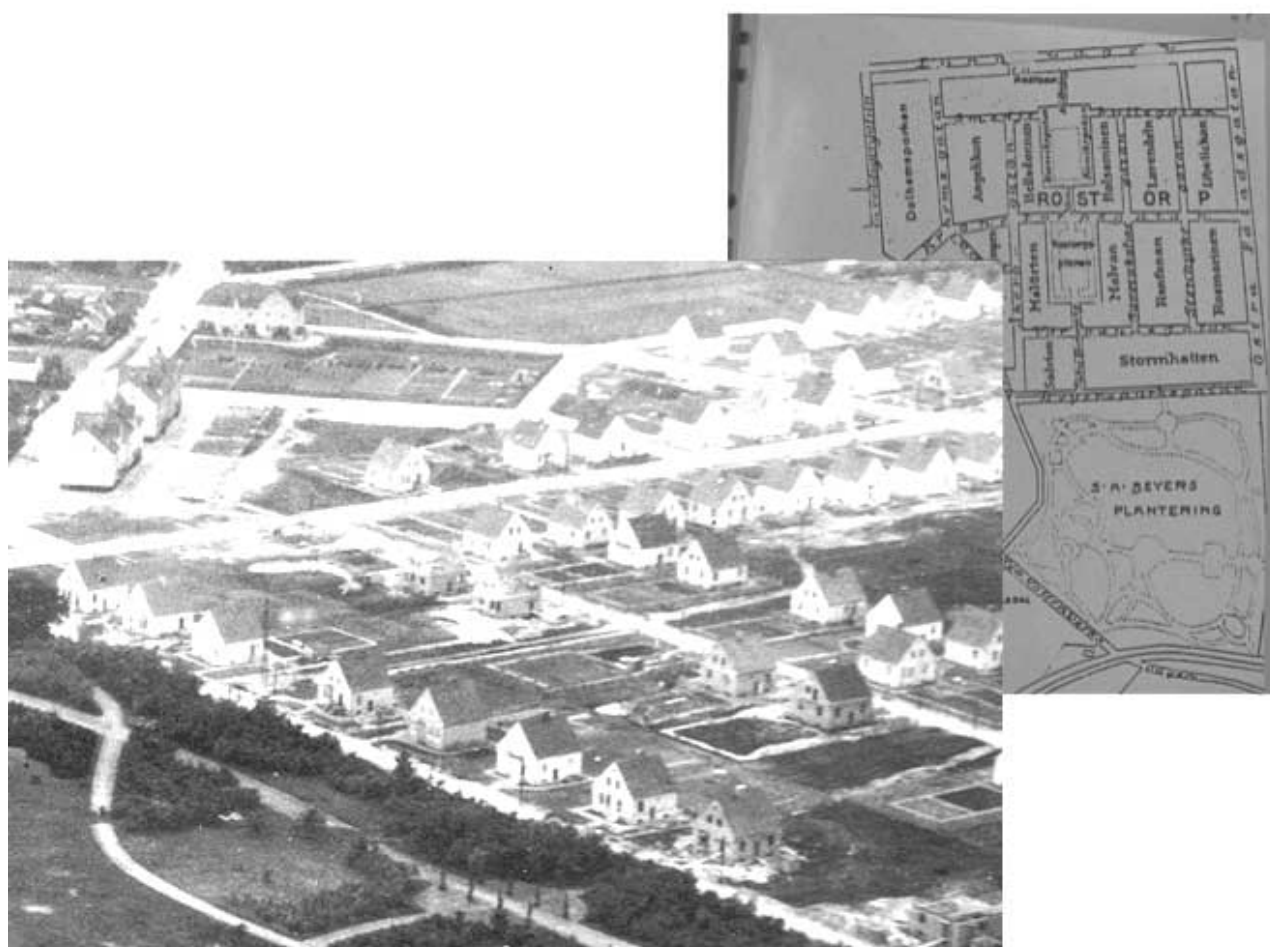
Myllenberg hade ett stort intresse i parkhistoria och sociala funktioner för parkerna. I de trädplanteringar han anlade i Pildammsparken använde han en strategi med täta rationella planteringar i rader med trubbiga hörnvinklar för att dölja symmetrin. Resultatet blev en lättskött plantering som underlättade för den planerade gallring som han förespråkade. Genom gallringen ville Myllenberg gynna undervegetationen och fågellivet. För att driva upp skogspartier med bok använde han sig av björk som, vad vi idag skulle kalla, amträd. Björken var ljusälskande och gav boken den skugga som behövdes för att trivas och tillslut konkurrera

---

265 Myllenberg. 1924-1949

ut björkarna.²⁶⁶

Angränsande till Beijers park låg Erik Bülow-Hübes plan över egnahemsområdet Rostorp klar redan 1922.²⁶⁷ Under sin 25-åriga tjänst som stadsingenjör ritade Bülow-Hübe, förutom egnahemsområdet Rostorp, även Davidhallstorg, senare funkishusen vid Ribersborg och på 1940-talet stadsplanen för Friluftsstaden.²⁶⁸ Även om Bülow-Hübe plan över Rostorp inte fastställdes i Stadsplanen förrän i mars 1929 så började man redan 1923 bygga de första villorna i området. Förortsbildningar som Rostorp ledde till att de verkliga stadsgränserna kom att ligga långt utanför de rättsliga. Beijers park kom med närheten till Rostorpsområdet att bli en mer centralt belägen park i Malmö än tidigare.²⁶⁹

Figur 57. Detalj från flygfoto 1923. (Thagaard privat arkiv) samt Plan över egnahemsområdet Rostorp 1928 som i söder angränsar till s.k. Beyers plantering. Efter Bülow-Hübes ritningar. (Stadsarkivet Malmö. Rostorpsarkivet)

266 Pehrsson. 2000. sid. 163-171

267 Kristenson. 1975. sid. 121-145

268 Pehrsson. 2000. sid. 163-171

269 Kristenson. 1975. sid. 121-145

Figur 58. På utfärd till Beijers Park. Fotografi från 1929 visar familj i gröngräset och mycket parkbesökare. Ett uppvuxet trädbestånd finns i parken och med tanke på gräsets längd på bilden så slogs det kanske inte så ofta. (Kirsebergsarkivet)

Figur 59. Rekreation på parkens grönytor idag. (foto: Jenny Kirsten Bille juni 2009)

I början av 1930-talet förändrades den yttre cirkelgången i sin bredd från ca 6 meter till 3,3 meter.²⁷⁰ Sex meters breda gångar är verkligen mycket. I samband med anläggandet av Kungsparken 1870 förekom en diskussion om just gångarnas bredd. Enligt Høegh-Hansens

---

²⁷⁰ Myllenberg. 1924-1949

plan skulle gångarna anläggas till 5,5 alnar dvs. cirka 3,3 meter. Då konsuln Flensburg trodde att den kapaciteten var för liten för besöksfrekvenser ansåg han att gångarna skulle vara åtta alnar, dvs. 4,6 meter breda. För att inte behöva genomföra en så förfulande åtgärd i sin parkplan gick Høegh-Hansen slutligen med på att anlägga gångarna med en bredd av sex alnar, vilket motsvarar 3,6 meter.²⁷¹

Att Beijers park så sent som 1930 har ett yttre gångsystem på 6 meter är därför anmärkningsvärt. Det är inte troligt att det berodde på att man någon gång genom parkens historia förväntade sig att besökarantalet skulle vara så stort. Den enorma bredden på det yttre gångsystemet måste berott på att användningen av den yttre gången inte var begränsad till promenader. På flygfotot²⁷² och på ritningen²⁷³ över Beijers park 1923 ser man att bredden på den yttre cirkelgången är densamma som för paradgatan. Kanske färdades man efter Isbergs förändring av Wolffs parkplan fram till 1930 annat än till fots genom parken. Det var kanske tillockmed så att man ända sedan 1908²⁷⁴, då bilden vid parkentrén visar hjulspår in i parken, hade färdats på detta vis.

Minnesanteckningar från barndomen,²⁷⁵ skildrade i *Rostorpsföreningens jubileumsskrift 1972*, beskriver hur Beijers park varit,

en pärla eftersom man alltid fått röra sig fritt utan att behöva ta hänsyn till sådana förargliga skyltar som 'Gräsmattan får ej beträdas'. Det fanns absolut ingen plats bättre än här att leka 'gömme' eller 'efter' eller spela brännboll eller handboll. Här brukade också de sedermera världsberömda brottarna Calle Westergren, Egon Svensson, Lorentz och Gustav Freij träningslöpa och träningsbrottas.²⁷⁶

I samma jubileumsskrift skriver en annan Rostorpsbo att,

Vår vackra Beijers Park har också under årens lopp genomgått förändring till det bättre. [...] För 20-30 år sedan var parken utmed gångarna nästan igenvuxen med träd och busksnår. Den var då ett bra tillhåll för dåtidens "kortoxar". I våra dagar är parken ljus och luftig, och den är en härlig promenadplats för Rostorpsborna och andra Malmöbor. Om somrarna anordnas det parklopp och vintertid förekommer det t.o.m. skidlopp. Alla minns väl den vinter då Sixten Jernberg gjorde oss den äran att tävla i Beijers Park. Det var ont om snö, och för att rädda tävlingarna fick man forsla dit snö... [...] snö från Småland!²⁷⁷

---

271 Nolin. 1999. sid. 106-110

272 se figur 54

273 se figur 55

274 se figur 38

275 de första Rostorpsvillorna byggs 1923

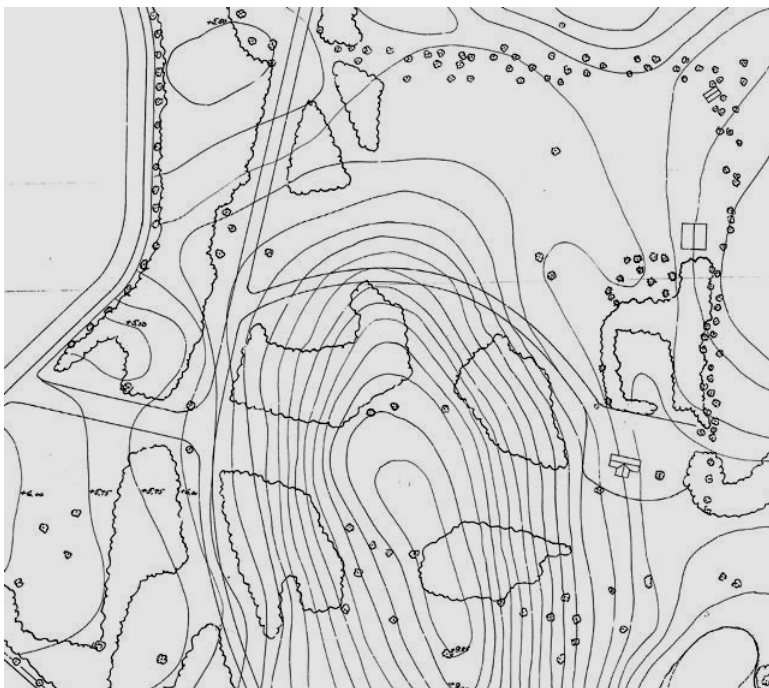
276 Rostorps Jubileumsskrift. 1972

277 Rostorps Jubileumsskrift 1972

Figur 60. På Myllenbergers Topografiska karta från 1932 är "paradgatan" som löpte genom den södra delen av parken borta. Fortfarande kan man urskilja var den legat men som gång/färdväg är den inte längre utmärkt. På bilden har parkdammen fortfarande sin ursprungliga storlek men de topografiska förhållandena tyder på att en större höjd redan finns vid dammen. Planteringen som låg i mitten av paradgatan är tillsynes helt borta. (Gatukontorets digitala ritningsarkiv. Malmö. R 10354 b)

Figur 61. Detalj på Topografisk karta över parkens västliga entré på kartan från 1932, i nedre högra hörnet skymtar vi dammen. Ovanför den ser vi den gamla kioskens placering och ovanför den, först en och sedan ytterligare en annan, okänd byggnad. Den översta ligger precis i hörnet som angav tomtränan för den första planteringen på området 1885. Träden gör på den här kartan tomtränan mycket tydlig. (Gatukontorets digitala ritningsarkiv. Malmö. R 10354 b)

I Malmö förskönings- och planteringsförenings 50-års skrift beskrivs Beijers park år 1932:

På öster frodas en fri och stämningsfull anläggning i Beijers park, till behaglighet ej minst för befolkningen i de nyanlagda stadsdelarna i denna trakt, såsom främst egnahemsstadsdelen Rostorp.²⁷⁸

Figur 62. Parken idag avbildad mot Rostorpsvillorna på Beijersparksgatan vid parkens västliga del. (foto: Jenny Kirsten Bille, oktober 2009)

---

²⁷⁸ Härje. 1932

Förändringar i tiden

Mellan 1932 och 1933 skedde en omfattande förändring i parkens utseende. Den mindre damm som sedan den Beijerska tiden legat i parken utvidgas under dessa år betydligt.²⁷⁹ Dammens nya storlek uppgick till 3 525 kvm och samtidigt som utvidgningen sker anläggs en källbacke ner mot dammen.²⁸⁰ Arbetet med utgrävning av dammen i Beijers park utförs av pliktarbetare.²⁸¹ "Arbetslöshetspolitiken sa att man skulle arbeta för sin ersättning fick man även för kontantersättning göra någon slags arbetsinsats för kommunen och det kallades pliktarbete."²⁸²

Det var ett mycket hårt och tidskrävande arbete. Arbetsstyrkan var fördelad i två skift med 15 man i varje med 4 tim. arbetstid. Som mest arbetade en arbetsstyrka på 100 man med grävningarna. Då pliktarbetet upphörde var cirka 6000 dagsverken utförda men arbetet knappast halvfärdigt.²⁸³ Muntliga källor berättade på 1970-talet inför arbetet med Anna-Margrethe Thagaards bok om Kirseberg²⁸⁴ att de som arbetade med dammens utvidgande i Beijers park fick en krona om dagen och använde skottkärror för att rulla upp jorden.²⁸⁵ Det finns även historier som talar om att två hästar användes under arbetet men att dessa dog och då begravdes i parkens sydvästra hörn. Den angivna platsen har idag ett hästskoformat betongfundament.²⁸⁶

I början av februari 1933 fortsatte arbetet med dammen med stadskommunala insatser med en arbetsstyrka på 30 man. I samband med dammarbetet anlades även en inkörsväg till kiosken och av schakten från dammen skapade man en källbacke. Den 30 september var arbetet klart och runt dammen lades sten och man satte upp flätade enekäppar.²⁸⁷

Figur 63. Odaterad Tjuvfiske i dammen²⁸⁸. (Kirsebergsarkivet)

---

279 Myllenberg. 1946

280 Moberg. 1933. sid. 102-105

281 Myllenberg. 1924-1949

282 Fjaestad. 2006

283 Myllenberg. 1924-1949

284 Livet på Backarna. 1985

285 Kirsebergsarkivet

286 Eriksson. 2010. muntl.

287 Myllenberg. 1924-1949

288 se även bilaga 9 för tänkbar datering

Figur 64-66. Dammen idag, höst, vinter och sommar 2009. (foto: Jenny Kirsten Bille, oktober, december resp. juni 2009)

Figur 67. Bryggan (Privat arkiv.Eriksson. foto: Arne Eriksson, ca 2001)

Figur 68. Sommarbild (Privat arkiv.Eriksson foto: Arne Eriksson, ca 2001)

På 1930-40 talet ansåg Arvid Bengtsson, stadsträdgårdsmästare i Helsingborg och Göteborg, att det var "helt sensationellt" att gräsmattorna i Malmö var öppna för allmänheten. På andra håll i Sverige vid denna tid pryddes gräsmattorna med skyltar som sa "förbjudet att beträda gräsmattan".²⁸⁹ Enligt de Rostorpsbor som under 1970-talet beskrev sina barndomsminnen i Beijers park så hade gräsmattorna här varit tillgängliga för lek och rekreation så länge de mindes. I gräset låg man även och diskuterade enligt en sång av Gunnar Hansson från någon gång omkring 1930-1940:²⁹⁰

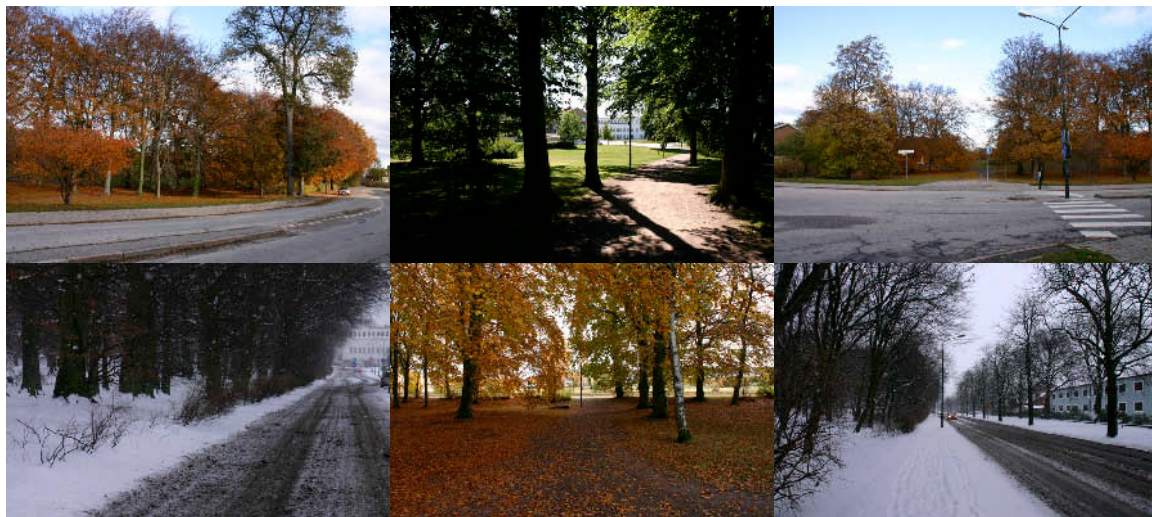
De va möte i Beijers på lördagskvällen
De va Elim som bruka ta till såna ställen
för att frälsa var syndiga själ.
Och gitarrerna klinga och sångerna hördes
så fåglarna uti var dunge som rördes
Och åhörare samlades väl.
(---)
(---)
Man bestämde så att ut till Beijers marchera
Uti gräset få ligga och smått diskutera
Eller kanske en spader få dra
När man sedan kom dit hördes sången från mötet
Naturligtvis blev det ju genast beslötet
Att man lite Guds ords skulle ha.
(---)²⁹¹

289 Bucht. 2008. sid. 21-39.

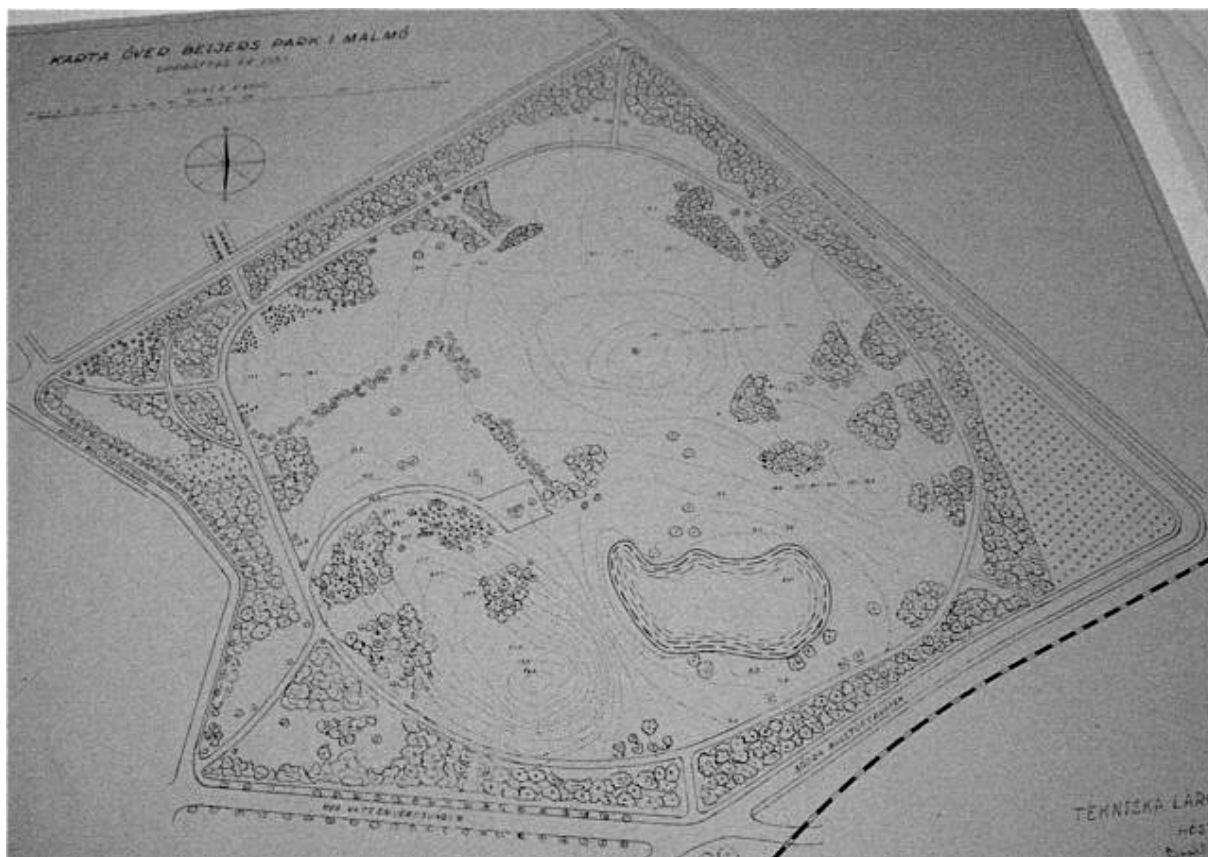
290 se även bilaga 3

291 Hansson. omkr. 1930-1940. skriftl.

1934 anlade man tre nya ingångar till parken. Den första ingången anlades från Östra Fäladsgatan. Den anlades med ett trappparti som finns kvar fram till 2000-talet då entrén tillgänglighetsanpassades och de återstående trappavsatserna togs bort. Den andra ingången anlades mitt för det för tiden blivande Östra Sjukhusets huvudingång och den tredje i hörnet av Norra Bulltoftavägen och Beijersparksgatan. Under sensvåren 1934 utplanterades 4 kolonier med näckrosor i dammen.

Figur 69-74. Parkens entréer och ytterkanter. (foto: Jenny Kirsten Bille. juni, oktober och december 2009)

Figur 75. 1935 Karta över Beijers Park i Malmö, Tekniska läroverket. Även på denna karta syns paradgatans struktur fortfarande ganska tydligt. En större nyplantering av träd verkar ha skett i det sydöstra hörnet av parken. (Stadsbyggnadskontorets arkiv, Malmö)

I dokumentet kring 1935 års stadsplan för Malmö belyste Erik Bülow-Hübe återigen hur viktiga parkerna var i stadens uppbyggnad. Han såg samma orsaker som man under 1800-talet observerat nämligen att då staden omgärdas av åkermark och inte orörd natur skulle malmöborna utan sina parker bli tvungna att resa alltför långt för att söka rekreation. Parkarealen i staden uppgick nu till 200 hektar varav större parker utgjorde 160 hektar.²⁹²

Mentalsjukhuset Östra sjukhuset som anlagts öster om parken, i de södra delarna av det område som genom åren från den första parktanken föreslagits för en större skogspark, invigdes den 16 april 1935. Mentalsjukhuset hade förlagts till den Östra Förstaden då man vid Allmänna sjukhuset hade mött för mycket motstånd. Platsen vid Beijers park på Kirseberg ansågs som bekvämligt undangömd. Av samma skäl som fängelse, garnisonskyrkogård, häxbål och galgbacke genom historien förlagts till stadsdelen. Sjukhusbyggnaderna placerades som friliggande paviljonger i ett parklandskap.²⁹³ Samma år som Östra Sjukhuset invigdes byggdes i parken ett hus avsett för parkarbetare med arbetsförman. I byggnaden fanns förutom redskapslänga, kamin och toaletter även ett rum för parkvakten. Vilken uppgift parkvakten hade är oklart men tjänsten är på 1950-talet ersatt med en "Leksyster".²⁹⁴

Figur 76. Inför utvidgning av stadsplanen för del av Östra Förstaden (Kirsebergsstaden) i Malmö. Upprättad av Erik Bülow-Hübe 1939. (Stadsbyggnadskontorets arkiv, Malmö)

I slutet på 1930-talet hade de nya funktionalistiska formgivningarna i parkerna börjat få ekonomiskt positiva konsekvenser. Redan under mitten av 1800-talet hade Daniel Müller i trädgårdsböcker beskrivit hur stora gräsmattor, få stigar och färre blomsterrabatter resulterade i lägre underhållskostnader. Billig arbetskraft hade varit en viktig faktor i byggandet och underhållet av grönområden och under perioder av hög arbetslöshet som efter första och andra världskriget ledde detta till att många parkplaner kunde realiserats runt om i Sverige

²⁹² Bulow-Hube. 1935

²⁹³ Tykesson. 2003. sid. 192

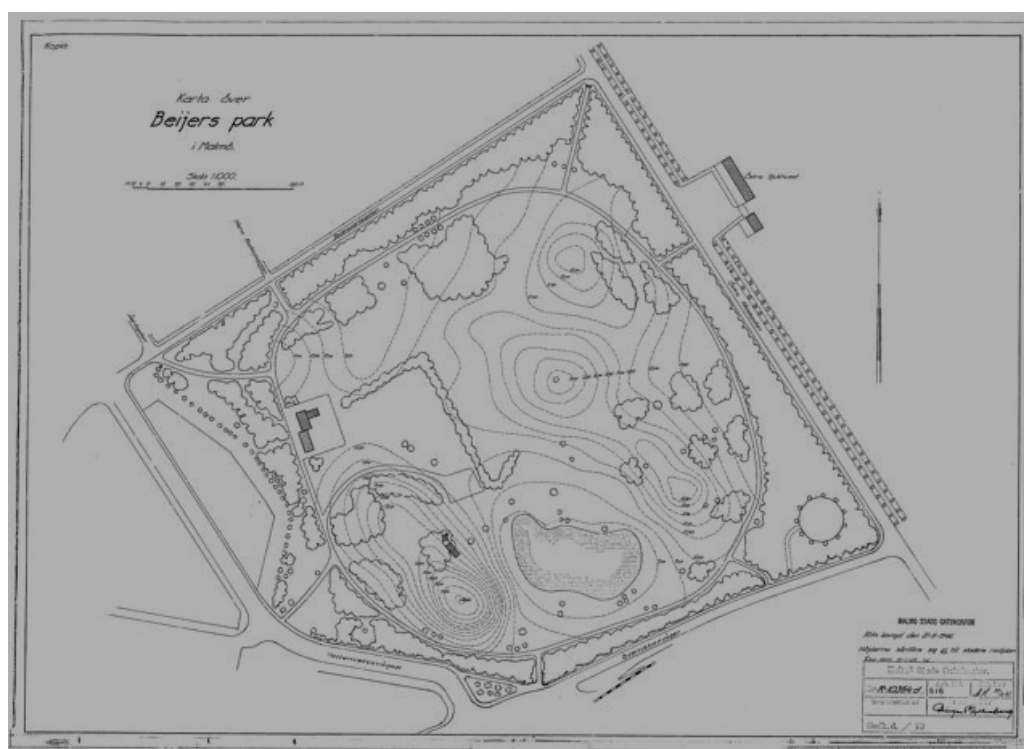
²⁹⁴ Ribbing. Privat arkiv. OR 960805

(exempelvis Pildammsparken i Malmö).²⁹⁵ Det var förmodligen med funktionalistiska förtecken som Beijers park kring denna tid förlorade sin karaktärsfulla paradgata. Enkla och harmoniska lösningar förespråkades för privatträdgården och minskade underhållskostnader var även här ledordet. I stadsparkerna blev platser för lek, idrott och vila utmärkande och plaskdammar och botaniska avdelningar för växtinläring förespråkades.²⁹⁶ De stora gräsytor i Beijers park blir under denna tid signifikanta för parken och även om parken slarvigt beskrivs ha omdanats till engelsk landskapspark med förändringarna på 30-talet²⁹⁷ så innebar förändringarna snarare till att parkens ursprungliga karaktär bleknade. Med parkytorna skötselmässigt effektiviserade hade Beijers park genomgått samma förändring som många andra parker vid den här tiden. Parken hade med de öppna gräsytor, det topografiskt varierade området, med sin tidiga styrka i de äldre trädbestånden, med dammen i centrum blivit det vi idag skulle kalla en stadsdelspark.

Stadsdelsparkerna består ofta av öppna stora gräsytor utformade för lek och sportaktiviteter. I en del av dem finns parkträd och/eller planteringsytor med perenner och buskar. Till skillnad från stadsparkerna har några stadsdelsparker, eller delar av dem, mer extensiv gräsklippning.²⁹⁸

Intresset för parkernas flora och fauna diskuterades sparsamt på 30-talet men på 40-talet ökade intresset för dessa frågor.²⁹⁹ För Beijers park kom dessa frågor på senare år att spela en stor roll för parkens utveckling mot en park med naturpedagogiska förtecken.

Plantering av Storbladig Buxbom (*Buxus macrophylla*) skedde 1940 utmed Vattenverkssvägen i parkens mest sydliga del och av dessa plantor finns ett fåtal kvar än idag.

Figur 77. Karta över Beijers park i Malmö från 1941 kompletterad 1946, reviderad 1964. Ritad av Myllenberg. (Gatukontorets digitala ritningsarkiv, Malmö. R10354 d)

295 Bucht. 2008. sid. 21-39

296 Pehrsson. 2000. sid. 163-171

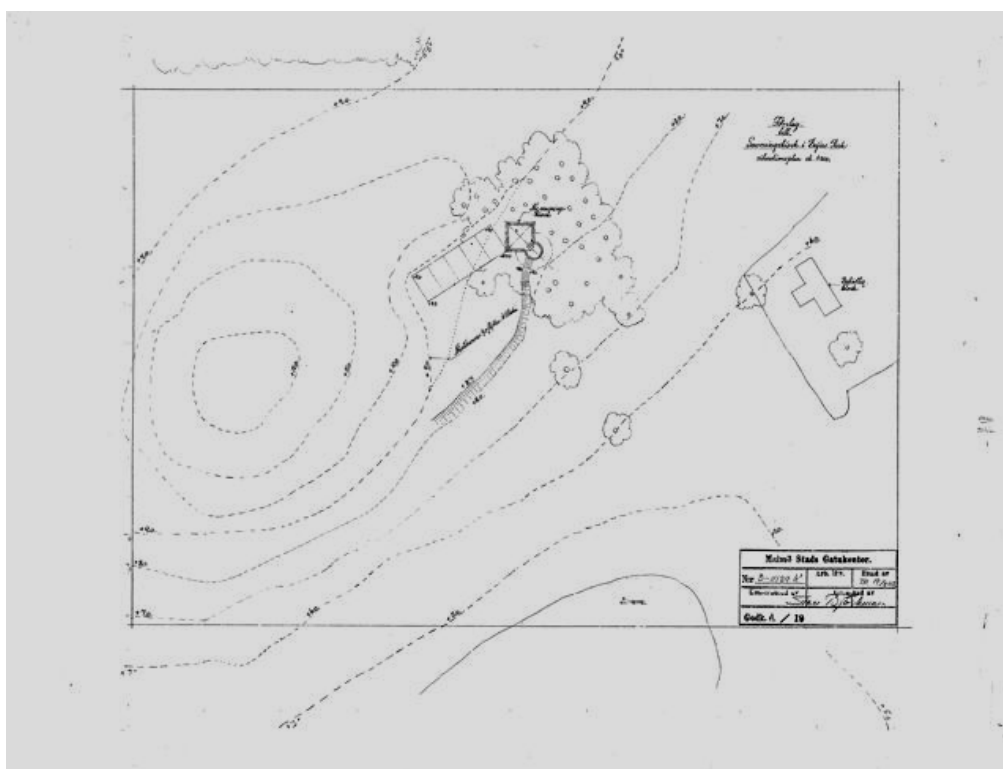
297 Malmö stads hemsida. Beijers park. 2009

298 Täby kommuns hemsida. Grönplan. 2009

299 Bucht. 2008. sid. 21-39

På Karta över Beijers park i Malmö 1941³⁰⁰ syns en intressant cirkelform i parkens sydöstra hörn. Platsen användes senare som kompost men av de träd som verkar finnas planterade på denna ritning finns idag inte tillräckligt (om några alls) kvar för att avgöra om de någonsin blev planterade. Kastanjeallén på Östra Fäladsgatan utmed Östra Sjukhuset är tydlig på kartan. Inne i parken ser man något annat mycket intressant. Genom den bibehållna vegetationen i parkens mitt syns fortfarande den ursprungliga markgränsen till Beijers plantering i den rätta vinkel som med sin vänstra spets pekar på den stora byggnaden avsedd för parkarbetare med arbetsförman, byggd 1935.³⁰¹ Även på kartan från 1935 över parken³⁰² syns detta vegetationsstråk. På kartan överrensstämmer däremot inte byggnadens utseende varken med byggnadsritningar från 1935 eller 1956 utan verkar ha genomgått en större förändring däremellan.³⁰³

Figur 78. Förslag till serveringskiosk i Beijers park 1942. Visar kringliggande vegetation och befintlig kiosk. (Gatukontorets digitala ritningsarkiv, Malmö. B11129 b Förslag till serveringskiosk i Beijers park)

Den nya serveringskiosken, eller cafépaviljongen³⁰⁴ byggdes och öppnades 1943. Ägaren var då John Arthur Karlsson som vid stängningstid lät grammfonen spela "Godnattvalsens" med Gustav Torrestad så att besökarna skulle förstå att det var dags att gå hem.³⁰⁵ Platsen där den gamla kiosken legat reglerades och gjordes cirkelrund. I sydvästra hörnet utförde man detta år en tillfällig förläggning för luftvärnet.³⁰⁶

300 se figur 77

301 Ribbing, O. 2010. muntl.

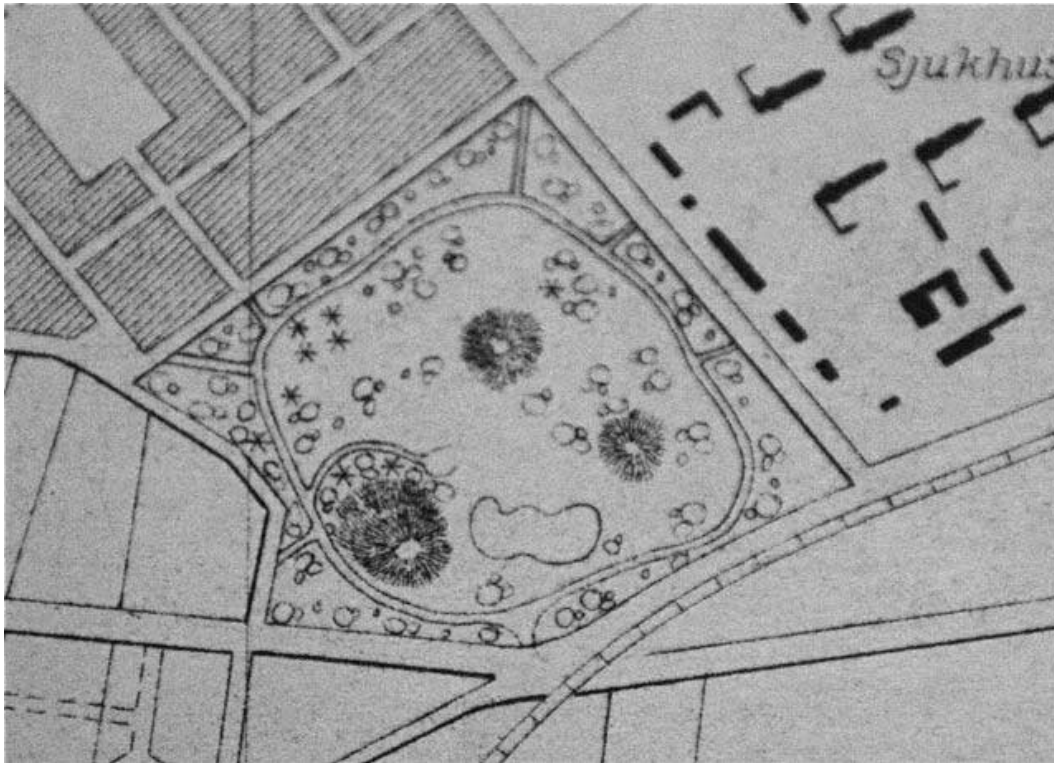
302 se figur 75

303 Ribbing. Privat arkiv. 2009

304 Myllenberg. 1946

305 Malm, L. 2010. muntl.

306 Myllenberg. 1924-1949

Figur 79. Detalj från karta från 1944 (Stadsbyggnadskontorets arkiv, Malmö)

Birger Myllenberg skriver 1946 om Beijers park

Med skäl kan man säga, att Beijers park helt utvecklat sig till en folkpark och under sommarmånaderna utvecklar sig här ett fritt folkliv. Under vintern är parken en livligt besök vintersportplats, tack vare den kuperade terrängen.³⁰⁷

Figur 80. Som boende på Kirseberg besökte familjen Dahlskog Beijers park. Här på bild från 1949-talet. (Dahlskog, Privat Arkiv)

---

307 Myllenberg. 1946

Särskilt betydelsefullt för det folkliv i parken som Myllenberg beskriver kom att bli caféverksamheten. Enligt Sven Davidsson 1972 i Rostorps 70-års skrift så firade man midsommar i Beijers park mellan 1946-1950 och då stod caféets innehavare för kostnaderna.³⁰⁸ Även 1928 finns det bilder från midsommarfirande i parken.³⁰⁹ Eftersom den nya kiosken som byggs och står färdig 1943 har stora likheter avseende både utseende och placering skulle bilden som visar midsommarfirande i Beijers park 1928³¹⁰ även kunna dateras till de år då, enligt Rostorpsarkivet, midsommar definitivt firades i Beijers park.³¹¹ Dateringen skulle då bli mellan 1946-1949.

Figur 81. Bild daterad 1928 av Rostorpsbor men som också skulle kunna visa midsommarfirande något år mellan 1946 och 1949.(Rostorps diabildsarkiv)

Figur 82. Detalj som visar kiosken i bakgrunden.(Rostorps diabildsarkiv)

---

308 Kirsebergsarkivet

309 se figur 80

310 enligt ansvarig för Rostorps diabildsarkiv

311 Stadsarkivet. Rostorpsarkivet. 2009

Figur 83. Kiosken i Beijers park sommaren 2009. (foto: Jenny Kirsten Bille, juni 2009)

Figur 84. Kiosken i Beijers park vintern 2009. (foto: Jenny Kirsten Bille, december 2009)

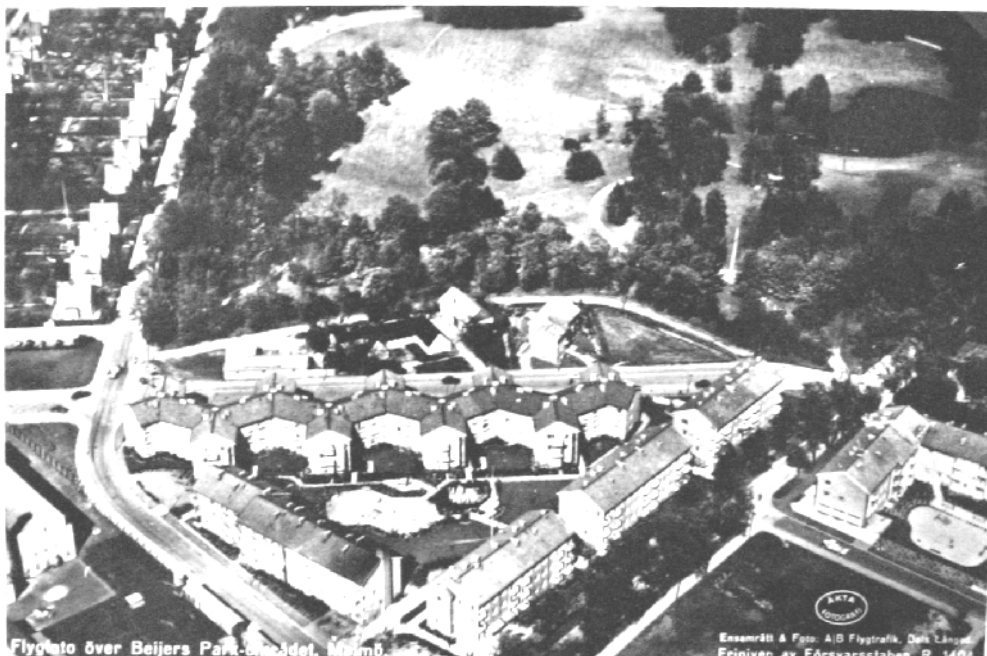
Figur 85. Detalj från karta över Malmö från 1947 (Stadsbyggnadskontorets arkiv, Malmö)

Under senare förvaltning 1948 och fram till idag

Figur 86. Markerade träd i parken är enligt trädinventeringen 2004 daterade till åren 1948-1975. (Grunddata Malmö stad. Ola Enqvist)

Figur 87. Flygbild, 1950. Den, till Beijers park, angränsande gården på Norra Bulltoftavägen revs omkring 1980. Innan fastigheten bytte ägare på 1950-talet bedrevs ett trädgårdsmästeri här³¹². (Malmö stadsarkiv, Rostorps arkiv)

312 Nilsson. 2010. muntl.

På en flygbild från 1950 syns tydligt hur paradgatans gångar är igenväxta och parken i sin struktur mer kommit att likna den park vi ser idag. Öppna gräsytor och en stor mängd träd i de yttre delarna av parken.³¹³ 1951 var "Bruket av entreprenad" rubriken på FSS möte och två modeller till hur parkerna skulle skötas redovisades, en som förutsatte förkärlek till hantverksarbetet hos de anställda och en annan som menade att det rationella bruket av arbetskraft borde tillämpas. Per Boierth var då en som tyckte att rationaliseringen hade gått för långt och uttryckte, "*Det har gått så långt att man i stor utsträckning har förlorat känslan för yrket i strävan efter pengar...*"³¹⁴

Figur 88. Bild på dammen innan den förbättras med kantsten i ytterkanterna under 1950-talet. (Malm, Privat Arkiv)

Trots att många familjer skaffade bil och sommarstuga under 50-talet så var besökarantalet stort i parken om somrarna när Edvin Malm och hans hustru Elisabeth, kallad Lisa, tog över Caféverksamheten efter John Arthur Karlsson 1956. Edvin och Lisas son Lennart Malm har bevarat ett betydelsefullt fotografiskt material som ger förståelse för den sociala betydelse parken hade under den här tiden.

Öppetiderna i caféet var generösa, från klockan nio på förmiddagen ända till klockan tio på kvällen, "Godnattvalsens" fortsatte att spelas. Bröd och bakverk kom från Rostorps bageri som låg i en av egnahemsvillorna på Rostorp. Säsongen inleddes vid Valborg då det i kyrkans regi årligen anordnades en majbrasa och sång. Någon gång i mitten på september så stängde caféet för säsongen.

313 se figur 86

314 Bucht. 2008. sid. 21-39

Figur 89-93. Caféverksamheten i Beijers park under 1950-talet. Servering, glassvagn och kiosk. (Malm, Privat Arkiv)

Caféet drevs med en kiosk, en servering och en glassvagn om söndagarna. Närheten till Östra Sjukhuset märktes i caféverksamheten och vid sjukhusets besökstid på söndagen stod glassvagnen vid sjukhusentrén. På lördagarna kom ofta ett sällskap bestående av 5-6 patienter med vårdare för att äta bakelser. Då patienterna vid den här tiden behandlades med läkemedlet Hibernall bar de stora stråhattar till skydd mot solen. Även personalen vid sjukhuset besökte parken och caféet under 1950-talet men de kanske flitigaste besökarna var de från Kockums arbetarbostäder på Vattenverkssvägen.

Figur 94. Ringdanser i parken. Förmodligen i maj månad under en av många skolutflykter som hade Beijers park som mål. (Malm, Privat Arkiv)

Under maj månad var det så många skolutflykter förlagda till parken att caféet ibland fick öppna innan klockan nio. I caféet hade man kopplat grammfonen till högtalare på utsidan av byggnaden och spelade ofta musik för besökarna. Detta gick bra alla tider förutom på söndagen under kyrkans gudstjänst. Inte bara musik utan även TV var en attraktion vid caféet i Beijers park från 1950-talets slut. VM-matchen i fotboll 1958 sändes i svensk television och därefter sände Sveriges television hela veckorna utom onsdagar då folk uppmanades vila ifrån TV-tittandet. Danska televisionen gick att sända alla dagar. Vid VM-matchen hade en stor publik samlats vid det lilla caféet i Beijers park. Det var en stor händelse att kunna följa matchen över TV och ännu hade få tillgång till TV hemma. "TV i parken" var alltså en attraktion i Beijers park 1958.

Figur 95. VM-matchen i fotboll sändes 1958 och TV apparaten i Beijers parks café drog mängder med besökare. (Malm, Privat Arkiv)

Det var staden som försåg blomsterlådorna vid caféet med blommor under somrarna och därtill så blommade en stor rosenbuske alldeles intill serveringen. Dammen förbättrades under 50-talet med en kantstensbeläggning och även en flaggstång placerades invid caféet. I dammen fanns det rikligt med fisk vid den här tiden men där kunde det även springa råttor. Mycket folk brukade det årliga parkloppet samla. Loppet anordnades av en friidrottsklubb.

Kring 1960 så öppnade ett café även på Östra Sjukhusområdet och det innebar färre besökare till caféet i Beijers park. Familjen Malm fortsatte att driva caféet fram till 1967.³¹⁵

Figur 96. Folkliv vid caféet i Beijers park runt 60-talet. (Malm, Privat Arkiv)

---

³¹⁵ Malm, L. 2010. muntl.

Tekniska läroverket hade under många år³¹⁶ förlagt karteringsövningar till Beijers park och det gjorde man även 1952³¹⁷. Liksom idag präglades då parkens karaktär av de öppna gräsytorna och trädbestånden i parkens utkanter skapade en känsla av en stor och vidsträckt park.

Figur 97. Karteringsövning i Beijers park 1952. (Foto: Yngve Jönsson)

Figur 98. Karteringsövning 1952 (Foto: Yngve Jönsson)

Figur 99. Yngve i rutig skjorta (Foto: Yngve Jönsson)

I parken³¹⁸ lät man i slutet på 50-talet bygga ut byggnaden parkarbetare med förman använde sig av. I den nya planlösningen hade förmannens kontor blivit "Leksysterns" men rum för

---

316 se figur 75

317 se figur 87, 88, 89

318 se figur 90

parkvakten fanns fortfarande i byggnaden.³¹⁹ Förutom leksyster så anordnade man lekverksamheter som exempelvis ett årligt lådbilsrally som gick av stapeln i Beijers park på höstfesterna under 1950-talet.³²⁰ Som treåring besökte min mor parken med sin familj som då bodde på Ellstorp, inte långt från Kirseberg. Bilden morfar tog visar dammen väster ifrån och på den gräsbeklädda kullen i bakgrunden syns andra parkbesökare med barnvagnar.

Figur 100. Min egen mor vid dammen i parken 1957. I bakgrunden ligger Östra sjukhusområdet. (foto: Stig Nilsson 1957)

I en bildskildring av Malmö stad 1959 publiceras två³²¹ fina bilder vid dammen i Beijers park. På båda bilderna syns samma björk och i oktober 2009³²² stod den fortfarande kvar. I boken beskriver författaren Malmös parker såhär:

Parkområdena har stadens fäder varit särskilt angelägna om att bevara trots den växande bebyggelsen.[...] De största äro Kungsparken, anlagd 1869-70, Slottsparken, anlagd 1889-1900, Pildammsparken, anlagd 1924 och 1927 och Beijers park, anlagd 1883 av bröderna Beijer, övertagen av staden 1901 och sedermera utvidgad. Det är detta parkbälte, som leder den öppna bygdens grönska ända in i stadens centrum och, jämte vattnet, gör Malmö till en sommarstad utan många likar. Parkerna sköts mönstergillt. Med stor generositet öppnas deras gräsmattor för dem, som längta efter lek och vila i naturens sköte.³²³

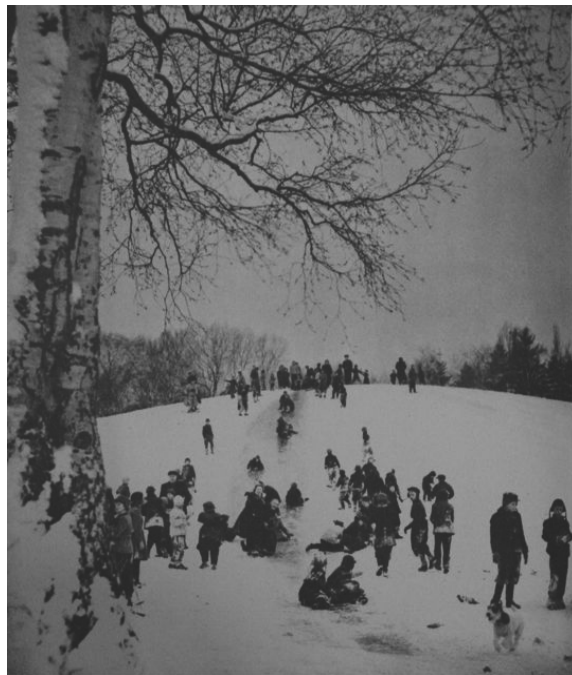
319 Ribbing. Privat arkiv. Beijersparkleken, daterade ritningar. OR 960805

320 Bergqvist. 1996-03-22

321 se figur 91 och figur 92

322 se figur 93

323 Lundh. 1950

Figur 101. Sommarbild vid dammen 1958. (Liljeröth, 1958. Malmö [a picture book] foto: Erik Liljeröth)
Figur 102. Vinterbild vid dammen 1958. (Liljeröth, 1958. Malmö [a picture book] foto: Erik Liljeröth)

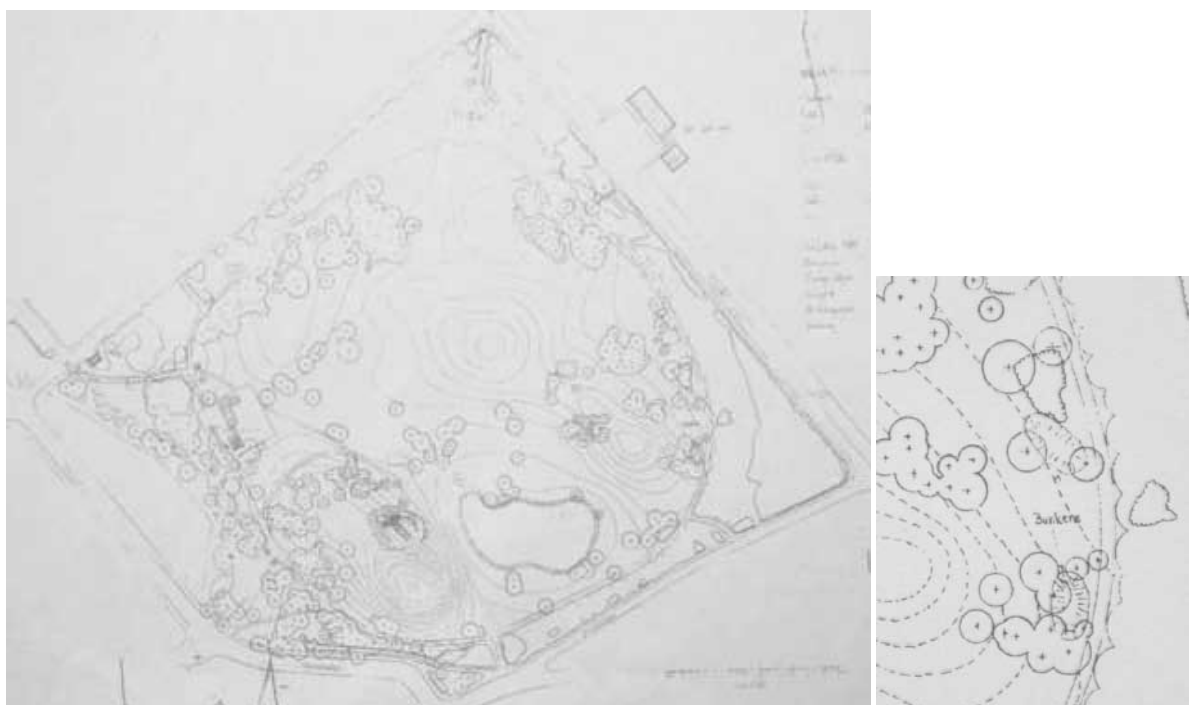

Figur 103. Höstbild i vid dammen 2009. (foto: Jenny Kirsten Bille, oktober 2009)

Fig. 104-105. Glassvagnen under 1960-talet och de gula cafémöblerna vid serveringen. (Malm, Privat Arkiv)

På en uppmättningsritning från 1965³²⁴ kan man för första gången ana de två bunkrarna i parken. Det står dessutom "bunkrar" vid dem på ritningen. De har under de senaste tio åren använts i arbetet för parkens biologiska mångfald genom att de konverterats till fladdermusbiotoper. De är övertäckta med stenar respektive jord och är endast delvis synliga idag.³²⁵

Figur 106. Uppmättningsritning från 1965. Figur 107. Detalj på området med bunkrar. (Gatukontorets digitala ritningsarkiv, Malmö)

324 se figur 94 samt figur 95

325 Ribbing, O. 2010. muntl.

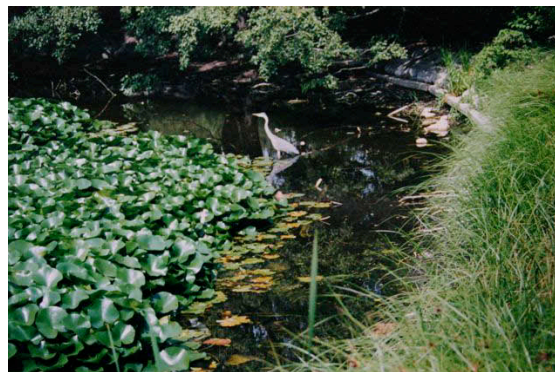
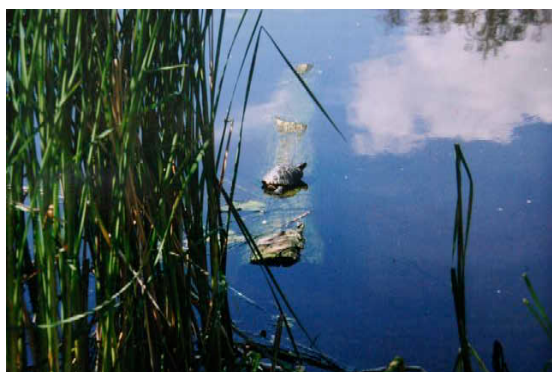
Dagens stadsträdgårdsmästare i Malmö Gunnar Ericsson menar att parkskötseln under 1970-talet i Malmö var så försummad att trädbeståndet i Kungsparken i mitten av 1980 var hotat.³²⁷ Hur Beijers park påverkades av detta saknas det uppgifter om. Från 1980-talet förföll däremot byggnaden för parkarbetare vilket ledde till ett hot om rivning på 1970-talet. En ideell förening bildades då för att bevara huset och 1994 togs beslut om att huset skulle renoveras.

Olof Ribbing genomförde mellan 1996 och 2001 en mängd estetiska, arkitektoniska och funktionella förbättringar av byggnaden som får det nya namnet "Miljöhuset". Miljöhuset drevs därefter av en förening som hyrde ut lokalerna till bland annat Lärarhögskolan i Malmö, Malmö högskolas byggnadslinje och Malmö Naturskola. I lokalerna har även genom åren en mobil dansbana för parken förvarats.

Figur 110. Miljöhuset 2009. (foto: Jenny Eriksson, oktober 2009)

Sedan 2009 har Malmö stad tagit över förvaltningen av lokalerna efter att den ideella föreningen upphört.³²⁸ 1990 gjordes den första natur- och miljöpedagogiska satsningen i Beijers park. Målet var då att öka parkens biologiska mångfald.³²⁹

Figur 111-112. Häger och sköldpadda förekommer i faunan kring dammen idag. (Eriksson Privat arkiv. Foto Arne Eriksson, Juni 2008)

1995 lade Malmö stad fram en utvecklingsplan för Beijers park.³³⁰ Med utgångspunkt i att långsiktiga perspektiv krävs i arbetet med mark, vatten och växtlighet som för att inträda i

327 Bucht. 2008. sid. 21-39

328 Ribbing, O. 2010-01-03 muntl.

329 Vårt Malmö. 1996

330 Utvecklingsplan för Beijers park 1995

balans har behov av att utvecklas på lång sikt presenterade utvecklingsplanen mål, omvårdnads- och utvecklingsarbete. Bakgrunden till utvecklingsplanen var att parken ansågs vara i en fas av "mogen park" som stod inför åldrande och förnyelse därför ansågs nödvändig. Biologiskt sett menade man även att parken blivit mer ensartad och förutom dessa konkreta bedömningar så ville man även lyfta fram utemiljön som komplement för skolor och föreningars pedagogiska arbete och även undersöka eventuella kretsloppslösningar för parker. Målet för utvecklingsplanen sammanfattades som: "Att utifrån Kirsebergsbornas långsiktiga behov av en stadsdelspark utveckla en park med rika uttryck och i ekologisk balans och särskilt betona parkens pedagogiska betydelse."

Figur 113. Valborgsmässobål i Beijers park har funnits sedan 1960-talet och traditionen lever kvar än idag. (Nilsson. Privat arkiv. foto: Christina Nilsson, ca 1998)

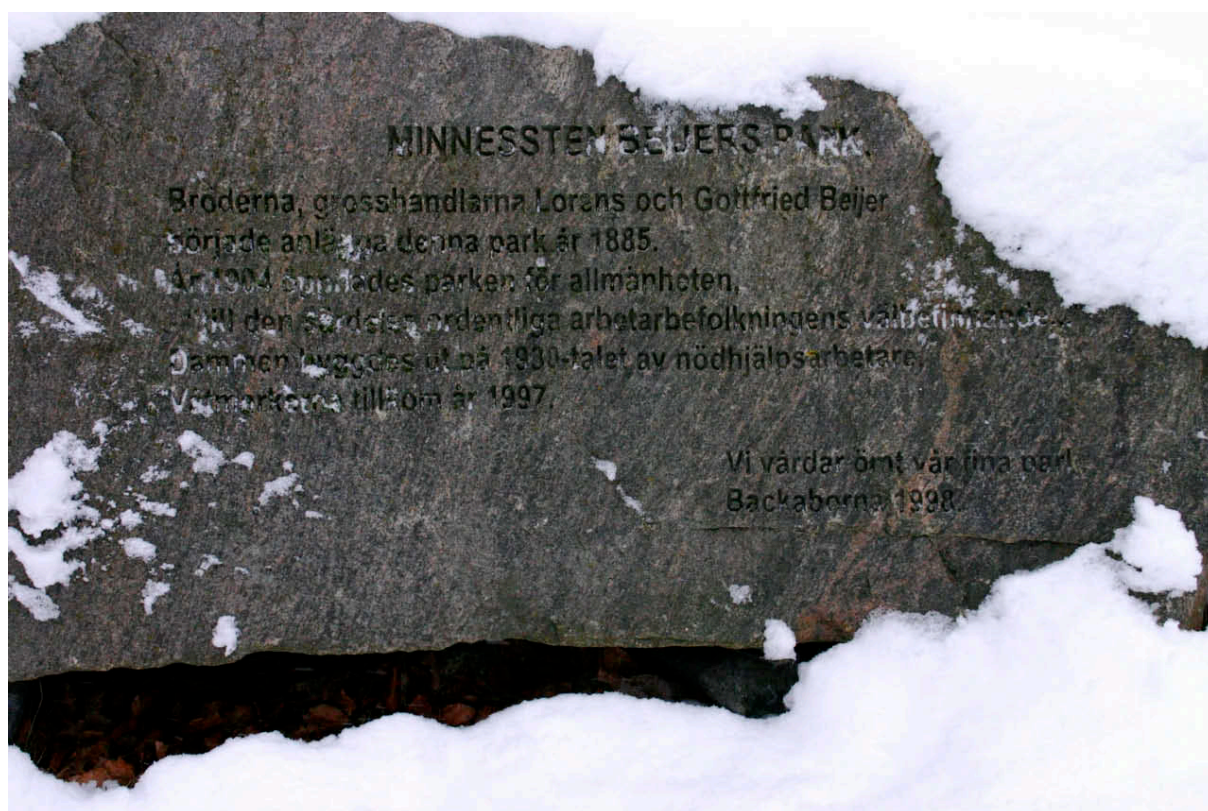

Figur 114. Valborgsmässoafton är kanske den mest välbesökta dagen i parken. (foto: Jenny Kirsten Bille 2010)

Figur 115. Valborgsmässobål i Beijers park våren 2010. (foto: Jenny Kirsten Bille, april 2010)

Genomförandetiden sattes till 5-8 år.³³¹ I samband med utvecklingsplanen utfördes en undersökning som bland annat tog upp invånarnas uppfattning om sin stadspark. Efter undersökningen drogs slutsatsen att Beijers park nästintill ingått i symbios med sina närboende och att den blivit en symbol för hela stadsbilden. Parken ansågs som mycket viktig för Kirsebergsborna och de besökte den flitigt. De förslag som följde med utvecklingsplanen utgick från en ekologisk synvinkel och en aktivitetsaspekt. Förslagen togs fram för att *"stimulera parkbesökarna till ökade naturstudier och ge rikare naturupplevelser."* Ur den ekologiska synvinkel ville man lyfta fram Beijers park som en del av en väv av grönområden och parker som man ansåg skulle "hänga ihop och bilda gröna korridorer i stadsbebyggelsen."³³² Detta är en tanke som går att likna med hur man tidigt i parkens historia hade planer på att i anslutning till den anlägga en större skogspark.

Figur 116. En snöig minnessten i Beijers park. Stenen installerades 1998. (foto: Jenny Eriksson, december 2009)

MINNESSTEN BEIJERS PARK

Bröderna, grosshandlarna Lorens och Gottfried Beijer började anlägga denna park år 1885. År 1904 öppnades parken för allmänheten, till den särdeles ordentliga arbetarbefolkningens välbefinnande. Dammen byggdes ut på 1930-talet av nödhjälpsarbetare. Våtmarken tillkom år 1997. Vi vårdar ömt vår fina park.

Backaborna 1998

331 Utvecklingsplan för Beijers park 1995

332 Utvecklingsplan för Beijers park. 1995

Avslutning

Inledningsvis under mitt arbete utgick jag ifrån att större men framförallt äldre parker i en stad som Malmö under åren borde ha blivit väldokumenterade, medvetet eller spontant, i samband med aktiviteter förlagda till platsen. Min förhoppning var att en generation som under sin uppväxt levt nära Beijers park idag fortfarande skulle ha möjlighet att berätta sin historia om parken. Jag tror det finns en mängd dokument över parken av det slag som spontant skapats som under mitt arbete helt enkelt inte hunnit nå mig. Upprop av det slag jag utfört genom att sätta upp och dela ut lappar i områdena kring parken tar ett tag för att ge verkan. Av den "medvetna" dokumentationen tror jag att jag lyckats få tillgång till det mesta. Det är förstås alltid svårt att avgöra. De arkiv som saknas i mitt arbete är de stora tidningsarkiven.

Redan tidigt i mitt arbete kände jag till de historiska planer som funnits för en större skogspark bort mot Sege och under arbetet med Beijers park har de idéerna då och då länkats samman med parken. I mitt arbete har jag tolkat att skogsparken mot Sege även utgjort en del av Beijers parks historia, en historia om de planer som inte förverkligades.

Arbetet har inneburit en fantastisk historisk resa i både Malmö och de offentliga parkernas historia. Sociala, estetiska, ekonomiska och visionära förändringar har följt Beijers park över år med förändringar som ofta saknar motstycke i vår tid. Frågan uppkommer om vilket som är dagens gestaltningsuttryck, om det kan generaliseras? Vad kommunicerar vår tids förändringar i en park som Beijers park för framtiden? Min uppfattning har kommit att bli att fram till idag har tiden gått och förändringens vindar blåst. Många förändringar har skett men inte i något dokument kring parken har jag funnit en anad tillbakagång, en återblick eller vilja att stanna kvar en stund i det förgångna. Nu får detta arbete inleda ett sådant möte med historien. Idag kan vi möta en park med en rik berättelse och genom det mötet kan upplevelsen av parken idag bli annorlunda. Berättelsen ger platsen en ytterligare dimension. Den förklarar platsens ursprung och mening och väcker samtidigt frågan om dess framtid.

Ett historiskt dokument som detta kan utgöra ett underlag för en framtida vårdplan för parken. Genom att den nya lagen om kulturminnen ger möjlighet att skapa ett rättsligt bevarandeskydd inte enbart för byggnader utan även parker, trädgårdar och andra anläggningar blir det möjligt att bedöma platsens kulturhistoriska värde. Beijers park kan i ett sådant efterarbete behandlas enskilt eller som en del i det sammanhang av parker som anlades under samma epok i Malmös historia. Fördelen med ett rättsligt skydd är bland annat att långsiktigheten i förvaltningen kan bli lagstyrd och då kulturvärdet har ansetts särskilt värdefullt, den ekonomiska lönsamheten sekundär för anläggningen. Det är lätt att se hur en framtida fråga om byggnadsminnesförklaring av parkerna bakom epitetet "Malmö - Parkernas stad" skulle kunna bidra till Malmös arbete för en förstärkt identitet åt Malmö som helhet och de olika stadsdelarna.

Den historia som nu har tecknats för Beijers park innehåller tre tydliga gestaltningsmässiga skeden. De här tre skedena är betydelsefulla för framtiden.

Den ursprungliga planteringen som bröderna Beijer utförde var troligen aldrig öppen för allmänheten. Om den brukades överhuvudtaget är även det oklart men säkert är att anläggningen var utförd utifrån en plan. I planen speglades en mängd av de stilideal som rådde vid den tiden. Parkens själva existens berodde även på de rådande idealen, om det sociala livet, om hälsan, estetiken och om den framtida stadens framväxt.

Det nästa gestaltningsmässiga steg Beijers park tar är kopplat till att stadsträdgårdsmästarens inflytande börjar röra parken. Nu ingår parken i stadens parker och på många sätt kan man ana att både växter och gestaltning kopplas samman mellan stadens alla parker. Nu anläggs en karaktärsfull paradgata med blomsterplanteringar i Beijers park. Samtidigt följer de kringliggande stadsdelarna inte samma utveckling. Intressant att tänka på är hur idéerna i den stora staden utarbetades så noga och storslaget i den lilla förstaden.

Den sista gestaltningsmässiga förändringen leder oss till vår egen tid som visar ett öppet parklandskap med en trygg och åldrande trädridå mot omgivningen. Dagens park är en förenklad landskapslik park som lämnar de gestaltade uttrycken bakom sig och låter topografin utgöra scenografin. Det är nästan som om den parken sköter sig själv. Den förblir vad den är så länge träden... ja, bara så länge träden, de gamla, de karaktärsfulla, de skuggande och ljusgrönt utspringande om våren, finns kvar. Det är så länge träden lever som den park vi ser idag lever.

Det är vad parkens historia har berättat.

Den sociala betydelsen har kommit parken närmre. Genom åren har människorna blivit nära grannar med den. Idag står invånarna och parken varandra nästan symbiotiskt nära. De historier som inte hann bli berättade, de förtjänar parken att få höra innan detta arbete kan anses vara klart.

I en modern stadsplanering talar vi idag om gröna korridorer i staden, Beijers park mot Segeå leder den tanken vidare.

En stund som denna då en hel parks historia har passerat förbi så kan jag nästan inte låta bli att undra, vad en park som upplevt så många år saknar? Vad handlar minnena om, och drömmarna om? I parkens gamla träd, ja, om man klättrar ganska högt, där finns det kärleksförklaringar inristade. Detsamma finns i många människors hjärtan då de tänker på denna park, Beijers park.

Figur 117. Björken vid dammen i parken (Eriksson. Privat arkiv. foto: Arne Eriksson, augusti 2002)

Figur 118. Bildkollage från 2010 års karneval i Beijers park. (Foto: Jenny Kirsten Bille 2010)

Otryckta källor

Personlig kommunikation

Eriksson, Arne. Fotograf och tidigare Maj Greve. 2010-01-07
Garry, Lindquist. ISS Landscaping 2009-12-18
Jakobsson, Anna. Fil Dr, Landskapsarkitekt. 2010-01-08. e-post
Jönsson, Yngve. Elev vid Tekniska läroverket 1952. 2010-01-22. e-post
Malm, Lennart. Son till ägarna till Caféet i parken under 50- och 60-talet. 2010-02-08 samt 2011-02-17
Nilsson, Carina. Boende på Kirseberg. 2010-01-18
Nilsson, Kristina. fd. Ordförande i Kulturföreningen på Kirseberg. 2010-01-04
Olsson, Ragnar. Stadsbyggnadsarkivarie. 2009-12-29
Pehrsson, Per-Jan. Författare. 2009-01-03
Ribbing, Olof. Arkitekt. 2010-01-03
Ribbing, Anna Kristina. Författare. 2010-01-03
Sallhed-Canneroth. Agneta. Enhetschef, Malmö Stads Gatukontor. 2009-12-21
Thagaard, Anna-Margrethe. Arkitekt och författare. 2009-12-10

Arkiv

Gatukontoret i Malmö

Enqvist, Ola. 2004. *Trädinventeringsdata*. 2009-11-24
Myllenberg, Birger. 1924-1949. *Trädgårdskonst-viktigare arbeten inom Malmö stads planteringar* Arbetsdagbok

Gatukontorets digitala ritningsarkiv 2009

1909 - R 10099 2/4 "Stadens ägor af Bulltofta"
1910 - C 10401 "angående upplåtelse af mark till skogsplantering" A. Nilsson
1911 - Ritningsnummer saknas. "Malmö skogsplantering", Edvard Glaesel
Odaterad - A 10096 1/2 "Förslag till skogsplantering. Östra förstaden"
1924 - B 10184 "Beijers park" Föreslagen plantering i mittaxel... ritad 8/1 av S. Grönqvist
1932 - R 10354 a Topografisk karta 1932
1941 - R 10354 d kompletterad 1946 reviderad 1964 "Karta över Beijers park i Malmö"
Myllenberg
1942 - B11129 b "Förslag till serveringskiosk i Beijers park" Visar kringliggande vegetation och befintlig kiosk
1965 - A 333 "Uppmättningsritning"
1976 - A1 12744 "Översiktplan"

Kirsebergsarkivet. 2009

Bergqvist, Carin. 1996. Kirseberg: älskad idyll med dåligt rykte. *Svenska Dagbladet*. 1996-03-22
Fotografi "Malmö Sagostunder"
Fotografi "På utfärd till Beijers Park"
Fotografi "Tjuvfiske i dammen"

Lantmäteriet. Historiska kartor. 2009

"Häradsekonomisk karta från 1910-15"
"Karta över Bulltofta från 1968"

Malmö stadsarkiv. 2009

Stadsarkivarie A. U. Isbergs samling vol.

Malmö Planterings och Förskönings förenings arkiv vol. 1-2

Föreningen Rostorps Egnahems arkiv

Stadsbyggnadskontorets arkiv 2009

1818 - "Belägenheten emellan Malmö och Köpenhamn"

1853 - "Karta över Malmö stad"

1883 - "Karta öfver staden Malmö dertill lydande egor"

1850 - "Karta öfver alla Malmö stad tillhörige ägor"

1898 - "Malmö med dertill lydande egor"

1904 - "Kirsebergsvången m. s.k. Beyers plantering"

1914 - Pharos-Plan öfver Malmö

1914 - "Karta öfver Malmö stad", A. Nilsson

1917 - "Karta öfver Malmö Stad", A. Nilsson

1935 - "Karta över Beijers Park i Malmö", Tekniska läroverket

1939 - "Inför utvidgning av stadsplanen" Erik Bülow-Hübe

1944 - Beijers Park i Malmö

1947 - Karta över Malmö

Privata samlingar

Dahlskog, Anita. Privata bilder ca 1945. *Med barnvagn i parken*

Eriksson, Arne. Privata bilder. 2010. *Diverse fotografier från parken*

Faxe, Lena. Privat arkiv. 2009. *Poster rörande Förskönings- och Planteringsföreningen*

Malm, Lennart. Privata bilder 1956-1967. *Fotografier från caféets verksamhet*

Nilsson, Stig. Privat bild. 1957. *Karin i Beijers park 1957*

Jönsson, Yngve. Privata bilder. *Karteringsbilder från Beijers park 1952*

Nilsson, Kristina Privata bilder. *Karnevalsbilder i Beijers park från 90-talet samt*

Valborgsfirande ca 1998

Ribbing, Olof. Privat arkiv 2009 - Beijersparksleken, Daterade ritningar. OR 960805

Rostorps diabildsarkiv. Privat *"Midsommarfirande"* daterad 1928

Thagaard, Anna - Margrethe. Privat arkiv. 2009

Fotografi *"Malmö i fågelperspektiv från 1800-talet. Överallt sticker fabriksskorstenar upp."*

Fotografi *"I Beijers park, odaterad bild"*

Fotografi *Kopia: "Wolffs tidiga plan över parken"*

Fotografi *"Paviljongen från ca 1911"*

Fotografi *Kopia: "Karta från 1911"*

Fotografi *"Flygfoto över parken 1923"*

Elektroniska källor

Digitala kartbiblioteket i SWEREF99, tillgänglig via:

<https://butiken.metria.se/digibib/index.php>, 2011-02-22

Malmö Förskönings- och Planteringsförenings hemsida. 2009. *Föreningens historia*. Hämtad från www.planteringsforeningen.se/article.php?id=1 Hämtad den 2009-12-02

Malmö Stads hemsida. 2009. *Beijers park*. Hämtad från

www.malmo.se/Medborgare/Idrott--fritid/Natur--friluftsliv/Parker/Parker-A-O/Beijers-park.html Hämtad den 2009-11-10

Malmö Stads hemsida. 2009. *Parker*. Hämtad från www.malmo.se/Medborgare/Idrott--fritid/Natur--friluftsliv/Parker.html Hämtad den 2009-11-10

Malmö Stads hemsida. 2009. *Pildammsparken*. Hämtad från www.malmo.se/Medborgare/Idrott--fritid/Natur--friluftsliv/Parker/Parker-A-O/Pildammsparken.html Hämtad den 2009-11-10

Malmö Stads hemsida. 2009. *Slottsparken*. Hämtad från www.malmo.se/Medborgare/Idrott--fritid/Natur--friluftsliv/Parker/Parker-A-O/Slottsparken.html Hämtad den 2009-11-10

Malmö Naturskolas hemsida. 2010. *Info om verksamheten*. Hämtad från www.natur.pedc.se/index.asp?IDnr=59 Hämtad den 2010-01-05

Nordisk familjebok på nätet. 2010. Hämtad från www.nordiskfamiljebok/Uggleupplagan. 30. http://runeberg.org/nfcj/0196.html Hämtad den 2010-01-02

Hans Högmans släktforskning. 2009. *Gamla mått och vikter*. Hämtad från www.algonet.se/~hogman/slmatt.htm Hämtad den 2009-12-22

ICOMOS Sveriges Hemsida. Hämtad från http://www.icomos.se/pdf/Florensdeklarationen_1982.pdf *Florens-deklarationen*. Hämtad den 2010-01-03

Täby kommuns hemsida. *Grönplan*. 2009. Hämtad från www.taby.se/upload/Parker/Grönplanen/Grönplanen_del%208.pdf Hämtad den 2009-12-30

Tryckta källor

Beijer, G & L. 1941. *G. & L. Beijer, Aktiebolag - 1866-941*. Lundgrens Söners boktryckeri, Malmö

Bengtsson, Rickard. 1981. Planteringsföreningen 100-år i Styrelsen(red.)1981. Malmö *Förskönings- och Planteringsförening 100-år*. Jabe-Offset, Lund

Beveridge, Charles, E. 1995. *Frederick Law Olmsted Designing the american landscape*. Rizzoli international publications, inc. New York

Bucht, Eivor. 1997. *Public parks in Sweden 1860-1960*. Acta Universitatis Sgriculturae Sueciae.

Bucht, Eivor. 2008 Starka stadsträdgårdsmästare präglar historien. sid. 21-39. Olsson, Titti (red.) 2008. *Stadsträdgårdsmästarnas spår En bok om FSS:s historia* FSS, Movium och författarna.

Bulow-Hube, Erik. 1935. *Malmö stadsplan..* Oskar Eklunds boktryckeri, Stockholm

Fjaestad, Helén. 2006. *Arbete; Skyldighet eller Rättighet*, Karlstad Universitet

Hårleman, G (red.) 1914. *Malmö En skildring i ord och bild I A-B*. Lundgrens söners, Stenström & Bartelsons och Landby & Lundgrans boktryckerier, Malmö

Härje, K.A. 1932. *Malmö förskönings- och planteringsförening 1881-1932 några uppteckningar....* C.A. Andersson & C:o Boktryckeri, Malmö

Isberg, A. U. 1923. *Handbok om Malmö II* Malmö Stadsarkiv

Isberg, A. U. 1919. *Malmö stads 600-års jubileum 1319-1919*. Författarens förlag, Malmö

Jansson, Arne. 1996. Så blir Beijers park ännu attraktivare i *Vårt Malmö*, nr 4, december 1996

Kristenson, Hjärdi. 1975. Det egna hemmet. sid 121- 145 i Eriksson, Torkel (red.) 1975. *Bygga Skånska Städer Aspekter på stadsarkitektur efter 1850*. Sydsvenska Dagbladets årsbok 1976. Sydsvenska Dagbladets civilavdelning. Malmö.

Liljeröth, Erik. 1958. *Malmö[a picture book]* Alhems förlag, Malmö

Linné, von Carl. 1749. *Skånska resa*. (red.)Hagberg, Knut.1900-1995

- Malmö Stad. 1995. *Utvecklingsplan för Beijers park*
- Magnusson Staaf, Björn (mfl.) *Parkernas stad* i Tykesson, Tyke (red.) 2001. Guide till Malmö arkitektur Författarna, fotograferna och Arkitektur Förlag AB, Stockholm
- Moberg, Margareta. 1933. *Trädgårdsskötsel*
- Myllenberg, Birger. 1946. *Några data ur Malmö Stads Planteringars Historia* Lundgrens söners boktr. Särtryck ur Malmö Fornminnesförenings Årsskrift 1946, Malmö
- Naturvårdsprogram *Malmö Stad*. 2000
- Nilsson, Anders. 1929. *Minnen och anteckningar av en 85-åring* Förlagsaktiebolaget, Malmö
- Nolin, Catharina. 1999. *Till stadsbornas nytta och förlustande*. Författaren och Byggförlaget, Stockholm
- Pehrsson, Per-Jan. 1975. 1850-1900. De skånska städerna under järnvägsbyggandets epok. sid. 21- 53 i Eriksson, Torkel (red.) 1975. *Bygga Skånska Städer Aspekter på stadsarkitektur efter 1850*. Sydsvenska Dagbladets årsbok 1976. Sydsvenska Dagbladets civilavdelning. Malmö.
- Pehrsson, Per-Jan. 1986. *Malmö Parkernas Stad*. Stadskontorets Tryckeri, Malmö.
- Pehrsson, Per-Jan. 1990. *Stadsparkerna i Malmö - levande kulturminnen*, Kulturmiljövård nr. 5-6
- Pehrsson, Per-Jan. 2000. Erik Bülow-Hübe och Birger Myllenberg. sid. 163-171 i Andersson, Torbjörn, Jonstoj, Tove, Lundquist, Kjell(red.)2000. *Svensk Trädgårdskonst under fyrahundra år*. Byggförlaget, Stockholm
- Reisnert, Anders. 1996. Utställningsområdet och stadsplaneringen. sid. 23-40 i Billberg, Ingvar (red.) 1996. *Allt ljus på Malmö*. BTJ Tryck AB. Lund
- Riksantikvarieämbetet. red. Bonnier, Catherine & Lundquist, Kjell. 1996. *Historiska parker- ett arv att vårda och sköta*. GOTAB, 1996
- Rosengren, Helén. 2001. *Upptäck naturen! En guide till Malmötraktens smultronställen*. BTJ Tryck AB, Malmö
- Sandblad, Nils Gösta. 1950. Malmö- ett bildverk.(red.) Lundh, Gunnar. 1950.
- Skånska trädgårdsföreningens tidskrift. Nr. 3. *Kung Oscars Park i Malmö*. Lund. 1882
- Stenberg, Per. 1973. *Kirseberg i Malmö en etnologisk undersökning av en förstad*. Uppsats i Nordisk och Jämförande Etnologi.
- Svedberg, Olle. (1975) Skånsk stadsarkitektur 1900-1930. sid 55- 71 i Eriksson, Torkel (red.) 1975. *Bygga Skånska Städer Aspekter på stadsarkitektur efter 1850*. Sydsvenska Dagbladets årsbok 1976. Sydsvenska Dagbladets civilavdelning. Malmö.
- Svenska Dagbladet, Snällposten. Nr: 72, 15 mars 1922. *Hur vår stad förskönats*
- Sydsvenska Dagbladet. 5 januari, 2010. Persson. Andreas. *Största ökningen i Malmö historia*
- Thagaard, Anna-Margrethe. 1992. *Backarna - Liv och Historia i en förstad*. Kejse Bokförlag, Malmö
- Thagaard, Anna-Margrethe, Ribbing, Anna Kristina. 1985. *Livet på Backarna - att växa upp...* Tryckare Anders Jönsson, Malmö
- Tykesson red. 2003. *Malmö kartor från 1500-talet till idag*. Preses Nams. Riga.
- Vårt Malmö, nr 4, december 1996. *Så blir Beijers park ännu attraktivare*

Bilagor

*Bilaga 1. Florens-deklarationen*³³³

© intill publicering/christian idström, teamword hb

FLORENS-DEKLARATIONEN

Internationell deklaration för bevarande och restaurering av historiska trädgårdsanläggningar, parker och landskap.

Antagen av ICOMOS i december 1982

INLEDNING

ICOMOS-IFLA:s Internationella kommitté för historiska trädgårdar beslutade vid sitt sammanträde i Florens den 21 maj 1982, att utarbeta en deklaration angående bevarandet av historiska trädgårdar, uppkallad efter denna stad.

Föreliggande deklaration avfattades av kommittén, och antogs den 15 december 1982 av ICOMOS, som tillägg till dess Venedig-deklaration från 1965, beträffande bevarande och restaurering av historiska minnesmärken och områden av historiskt intresse.

DEFINITIONER OCH SYFTEN

Artikel 1.

En historisk trädgårdsanläggning är en arkitektonisk och hortikulturell komposition av allmänt historiskt eller konstnärligt intresse. Som sådan utgör den ett historiskt minnesmärke.

Artikel 2.

En historisk trädgårdsanläggning är en arkitektonisk komposition vars huvudsakliga beståndsdelar utgörs av levande växter. Därmed uppstår anläggningens uttryck i spänningsfältet mellan årstidernas växlingar, naturens gång, växtlighetens föränderlighet och förgänglighet, och den konstnärliga strävan efter att bevara anläggningen oförändrad.

Artikel 3.

Såsom historiska minnesmärken i Venedig-deklarationens anda, skall historiska trädgårdsanläggningar, parker och landskap också bevaras i enlighet därmed. Eftersom de är levande minnesmärken, fordras dock särskilda regler, vilket är syftet med föreliggande deklaration.

Artikel 4.

---

333 ICOMOS Sveriges Hemsida. 2010

Den arkitektoniska kompositionen hos en trädgårdsanläggning innefattar:

- Dess yta och topografi
- Dess vegetation; artsammansättning, färgskalor, planteringsavstånd och storlekar
- Dess strukturella element och utsmyckning
- Dess vatten; stilla eller rinnande, speglade himlen

Artikel 5.

Som bekräftelse på den intima relationen mellan natur och kultur, och som en plats för njutning, meditation eller vila, blir trädgården också till en idealiserad bild av världen, med en allomfattande innebörd; ett paradiset i ordets etymologiska bemärkelse; ändock tydligt vittnande om en kultur, en stil, en epok - ofta även om en skapande konstnärsvilja.

Artikel 6.

Begreppet historisk trädgårdsanläggning är tillämpligt på såväl små trädgårdar som på stora parker, formella såväl som 'landskapliga'.

Artikel 7.

Om en anläggning är knuten till en byggnad, utgör denna ett omistligt komplement till anläggningen. Anläggningen får heller inte skiljas eller avskärmas från sin omgivning, vare sig den är urban eller rural, artificiell eller naturlig.

Artikel 8.

En historisk plats är ett särskilt stycke landskap förbundet med en minnesvärd händelse; ett större historiskt skeende, en välkänd mytologi, ett berömt slag eller ett välkänt konstverk.

Artikel 9.

Åtgärder i syfte att bevara en historisk trädgårdsanläggning skall vidtas utifrån en tydlig beskrivning av, och uppfattning om dess värden. Flera slag av åtgärder kan bli aktuella; skötselåtgärder, bevarande och restaurering. I vissa fall kan även rekonstruktion bli aktuellt. Autenticiteten hos en anläggning beror lika mycket på utformningen av, och skalan hos de olika delarna, som på valet av växter och andra material, samt utsmyckning.

SKÖTSELÅTGÄRDER, BEVARANDE, RESTAURERING, REKONSTRUKTION

Artikel 10.

Alla åtgärder i form av skötsel, bevarande, restaurering eller rekonstruktion av en historisk trädgårdsanläggning, eller del därav, måste utföras med beaktande av anläggningens samtliga ingående delar, annars kan helheten skadas.

SKÖTSELÅTGÄRDER OCH BEVARANDE

Artikel 11.

Kontinuerlig skötsel är av grundläggande betydelse. Eftersom de huvudsakliga beståndsdelarna i en anläggning utgörs av levande växter, så måste man om man vill bevara den oförändrad, kunna göra nyplantering av vuxna individer såväl omedelbart vid behov, som i enlighet med långsiktiga, avverknings- och återplanteringsplaner.

Artikel 12.

De arter av träd, buskar, och andra växter som skall ersättas regelbundet skall väljas i enlighet med den bästa kunskapen om odlingstraditionerna och ståndortsförhållandena på den aktuella platsen, liksom också med hänsyn till möjligheterna att identifiera och i anläggningen bevara ursprungligen använda arter.

Artikel 13.

Permanent såväl som flyttbara arkitektoniska, skulpturala element eller annan utsmyckning, som utgör en integrerad del av den historiska trädgårdsanläggningen får tas bort eller flyttas endast om det är nödvändigt för att konservera eller restaurera dem. Alla arbeten med sådana element skall utföras i enlighet med Venedig-deklarationen, med, i förekommande fall, angivande av datum för färdigställandet.

Artikel 14.

En historisk trädgårdsanläggning skall bevaras i sin naturliga omgivning. Alla förändringar i den fysiska miljön som kan riskera den ekologiska balansen i området måste förhindras. Detta gäller också all slags infrastruktur, inom eller i närheten av anläggningen; dikesföretag, bevattningsanläggningar, vägar, parkeringsplatser, hägnader, tekniska anläggningar eller arrangemang för besökare, etc.

RESTAURERING OCH REKONSTRUKTION

Artikel 15.

Inget restaureringsarbete, och framför allt ingen rekonstruktion, får påbörjas utan en föregående, noggrann utredning i syfte att säkerställa att sådana arbeten kan utföras med vetenskapliga metoder i allt från utgrävning till färdigställande. Utredningen skall inkludera en sammanställning av all tillgänglig dokumentation om både den aktuella, och om liknande anläggningar. Innan något praktiskt arbete påbörjas skall en projektplan utarbetas som skall utvärderas och godkännas av kvalificerad expertis.

Artikel 16.

Restaurering av trädgårdsanläggningar skall göras med hänsyn till anläggningens historiska utveckling. Givet att tidigare ombyggnader, skador eller förfall inte har omöjliggjort detta, skall ingen period i anläggningens historia beaktas mer än någon annan. Efter övervägande kan delar av anläggningen restaureras med endast de tydligaste kvarvarande spåren eller med belagd historisk dokumentation som utgångspunkt. Så kan speciellt de delar av en anläggning som ligger närmast eventuella byggnader vinna på att restaureras i samma stil som de aktuella byggnadsverken, genom att man då får en tydligare relation mellan dem och hela anläggningens utformning.

Artikel 17.

Det går inte att återskapa en historisk trädgårdsanläggning om dokumentationen av den ursprungliga anläggningen är så bristfällig, och spåren på platsen är så svaga att man endast kan göra lösa antaganden om dess tidigare utformning och historia.

ANVÄNDNING

Artikel 18.

Även om alla historiska trädgårdsanläggningar är skapade för att ses, användas, och vistas i, så måste tillträdet till dem begränsas så att de med hänsyn till sin storlek och känslighet inte slits ner, och så att deras kulturhistoriska budskap kan bevaras.

Artikel 19.

Den historiska trädgårdsanläggningens ändamål och karaktär är sammansatt; vanligen en stilla och fridfull plats tillägnad mellanmännsliga möten och umgänge med naturen, men också en plats där man ibland vill ge utrymme för stora festligheter med ett stort deltagarantal. Det är då viktigt att utforma villkoren för sådan användning med tanke på att förstärka trädgårdens estetik, så att den inte förvrids eller skadas.

Artikel 20.

I den historiska trädgårdsanläggningens natur ligger förvisso att den lämpar sig för stillsamma lekar, men det är också klokt att strax utanför eller invid denna, anlägga ytor för bollspel och andra mer livliga aktiviteter. På så vis kan intresset för sådana aktiviteter tillgodoses samtidigt som upplevelsen av park och landskap inte riskerar att störas.

Artikel 21.

Alla skötsel-, bevarande, och restaureringsarbeten skall utföras vid den tidpunkt då det lämpar sig bäst med hänsyn till anläggningens behov och till buds stående resurser. Det allmänna intresset av tillträde till en anläggning skall alltid underordnas anläggningens krav på ett adekvat underhåll och bevarandet av platsens själ.

Artikel 22.

Om en historisk trädgårdsanläggning är muromgärdad får muren inte tas bort innan alla eventuella konsekvenser för anläggningens fortbestånd, klimat och karaktär har utretts och beaktats.

LAGSTÖD OCH ADMINISTRATIVA FÖRESKRIFTER

Artikel 23.

Det ankommer på ansvariga myndigheter att efter konsultation av kvalificerad expertis vidta lämpliga åtgärder för att identifiera, beskriva och skydda historiska trädgårdsanläggningar. Bevarandet av historiska trädgårdsanläggningar skall säkerställas inom ramen för den fysiska planeringen genom

föreskrifter i relevanta planinstrument på nationell, regional och lokal nivå. Det ankommer också på ansvariga myndigheter att efter konsultation av kvalificerad expertis vidta de finansiella åtgärder som behövs för att underlätta skötsel, bevarande och restaurering, samt även rekonstruktion, av historiska trädgårdsanläggningar.

Artikel 24.

De historiska trädgårdsanläggningarna är en del av vårt kulturarv som för sin överlevnad kräver kontinuerlig och intensiv skötsel av speciellt yrkesutbildad personal. Lämpliga åtgärder bör därför vidtas för att sörja för tillgången på sådan personal, exempelvis genom adekvat utbildning av historiker, arkitekter, landskapsarkitekter, trädgårdsmästare, botaniker och hortonomer. De historiska trädgårdsanläggningarnas behov av lämpligt växtmaterial för ny- och återplantering bör också beaktas genom att åtgärder vidtas till stöd för odling och regelbunden förökning av relevanta arter.

Artikel 25.

Intresset för de historiska trädgårdsanläggningarna bör stimuleras genom varje åtgärd som kan tänkas betona deras stora värde, samt öka kunskapen om, och uppskattningen av dem. Sådana åtgärder kan till exempel vara stöd till forskning och internationella utbyten, utgivning av publikationer riktade till en intresserad allmänhet, besöks- och mediala arrangemang som ökar förståelsen för vårt kulturarvs betydelse, samt uppskattningen av, och respekten för naturen. Anläggningar av yppersta klass och historisk betydelse skall föreslås upptas på Unesco:s världsarvslista (World Heritage List).

NOTA BENE

Ovanstående rekommendationer är tillämpliga på alla historiska trädgårdsanläggningar i hela världen.

Rekommendationer beträffande särskilda slag av trädgårdar, inklusive korta beskrivningar av deras särart, kan senare komma att införlivas med denna deklaration.

Översatt 2009-09-03 från
ICOMOS, HISTORIC GARDENS (The Florence Charter - 1982)
http://www.international.icomos.org/charters/gardens_e.htm
Christian Idström,
TEAMWORD HB

Bilaga 2. Anläggningskalkyl till förslaget om att anlägga en Tränskola 1897 ³³⁴

"De arbeten, som skulle erfordras, utgöras af:

1;0 Bostad och uthus för trädgårdsmästaren, hvilka jag tänkt mig utförda på samma sätt som stadens farmbyggnader;

2;0 Växthus öfver hvilket jag låtit stadsträdgårdsmästaren uppgöra ritning samt byggmästaren P.N. Dahlgren uppgöra kostnadsförslag.

;0 Hägnad eller staket kring jorden.

4;0 Brunn för drickesvatten då tillräckligt med vatten för vattning finnes i en befintlig damm.

Kostanderna för anläggningen skulle sålunda kunna beräknas till följande belopp:

Bostad åt trädgårdsmästaren:

15 x 8 - 120 qvadratmeter   å 40;00   4,800;00

Uthus för densamme

4,5 x 10 - 45 qvadratmeter   "15;00   685;00

Växthus enligt ritning och Dahlgrens kostnadsförslag

7,400;00

Värmeledning till detsamma   1,500;00

Hägnad kring jorden- 1000 meter å 3;00   3000;00

Brunn med gräfvning och pump   200;00

Grusning af uppfartsvägen   600;00

18,175;00

Extra omkostnader   1,825;00

Summa Kronor   20,000;00

Malmö den 21 Januari 1897 H.Holmberg"

Figur x. Överingenjör H. Holmbergs kostnadsförslag angående anläggning av ny bostad för trädgårdsmästaren och tillika trädskola på området.

Bilaga 3. Sång från Backarna från 30-40-talet³³⁵ *melodi: Det var dans bort i vägen.*

1.

De va möte i Beijers på lördagskvällen
De va Elim som bruka ta till såna ställen
för att frälsa var syndiga själ.
Och gitarrerna klinga och sångerna hördes
så fåglarna uti var dunge som rördes
Och åhörare samlades väl.

2.

Men på Backarna började pågarna komma
Ungefär som när bina dom dras till en blomma
Alla kvällar dom träffades där
Ifrån Källaregatan och Vattenverksvägen
och Solgatehusen och Kirsebergstigen
ja ett välbildat gäng fanns här nu.

3.

Där kom Lulle och Helge och Skarris och Stajta
Där kom Harry och Kent som var vana att fajta
Och den saftige lille Sven Sutt
Och så var där den länge Hans från Gula faran
Som alltid blev fast när polisen la snaran
Men där fanns också tokige Mutt.

4.

Man bestämde så att ut till Beijers marchera
Uti gräset få ligga och smått diskutera
Eller kanske en spader få dra
När man sedan kom dit hördes sången från mötet
Naturligtvis blev det ju genast beslötet
Att man lite Guds ords skulle ha.

5.

Hela gänget i gräset nu lägger sig neder
Så att prästen får hoppa där han står och beder
Ifrån åhörarna höres ett sus
cigaretter och pipor man alla nu tänder
Och prästen han kramar i ångst sina händer
Medan Mutt lägger in en pris snus

6.

När predikan är slut ska man nu börja sjunga
Backapågarna klämmer i så det rungar
Och mot himmelen stiger ett tjut
Man gitarrer och sångkör nu inte kan höra
Ty den sortens allsång slår lock för vart öra
Och kollekten man glömde ta ut...

7.

Snart man ser hela gänget mot Backarna ava
Man skall nu upp och skaffa en langarepava
Någon motbok man ännu ej fått
Sen i tvillingahuset man tar kaffegökar
Sen skall man till stan för att dansa och stöka
Ja sen har ju den lördagen gått...

STADSTRÄDGÅRDSMÄSTARE I MALMÖ

Johan Chr. Wollf	1884 – 1901
Gunnar Isberg	1901 – 1924
Birger Myllenberg	1924 – 1948
Gunnar Heiman	1948
Åke Steen	1949 – 1975
Einar Jennerup	1975 – 1982
Gunnar Ericsson	1986 –

STADSINGENJÖRER I MALMÖ

1881-1897 Jöns Åberg
1898-1920 Anders Nilsson
1921-1922 Erik Bulow Hube

sedan delas tjänsten upp...

1: stadsingenjör/stadsplanechef/planchef
1922-1945 Erik Bulow Hube
1946-1956 Gunnar Lindman
1956-1971 Gabriel Winge
1972- 1975 Birgit Halim
1975-1976 Bertil Perntoft
1976-1983 Sven Boysen
1984-1992 Lars Brattberg
1992-2007(översiktsplanerchef 1992-2005) Jan-Olof Jönsson
2007- Kersin Åkerwall

2: stadsingenjörer/stadsingenjörer
1922-1936 Torsten Ågren
1937-1964 Jesper Swedenborg
1964-1990 Arne Santesson
1990-1992 Peter Wallenberg
1992-1996 Per-Olof Nilsson
1996-1998(tf) Marianne Christensson
1998- Allan Almqvist

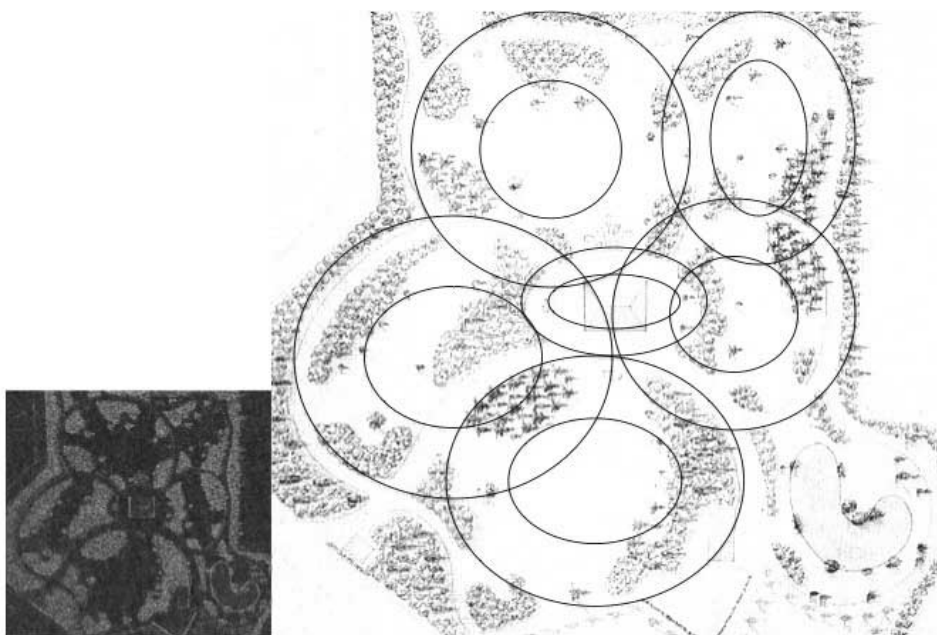
---

336 Stadsbyggnadskontoret, Malmö

Bilaga 5. Detaljer i Wolffs plan

Symmetri i Wolffs plan över parken (se även Figur 30 och 31)

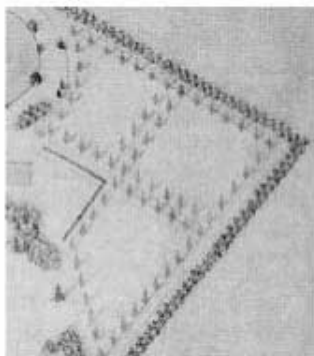
En, cypress eller annan
pyramidal städsegrön
art i lövträdsbestånd
eller buskskikt

Granar i en naturlig plantering

Träd i
grupper
om tre

Förmodligen en
trädkola eller
odlingsmark som inte
ingick i själva parken

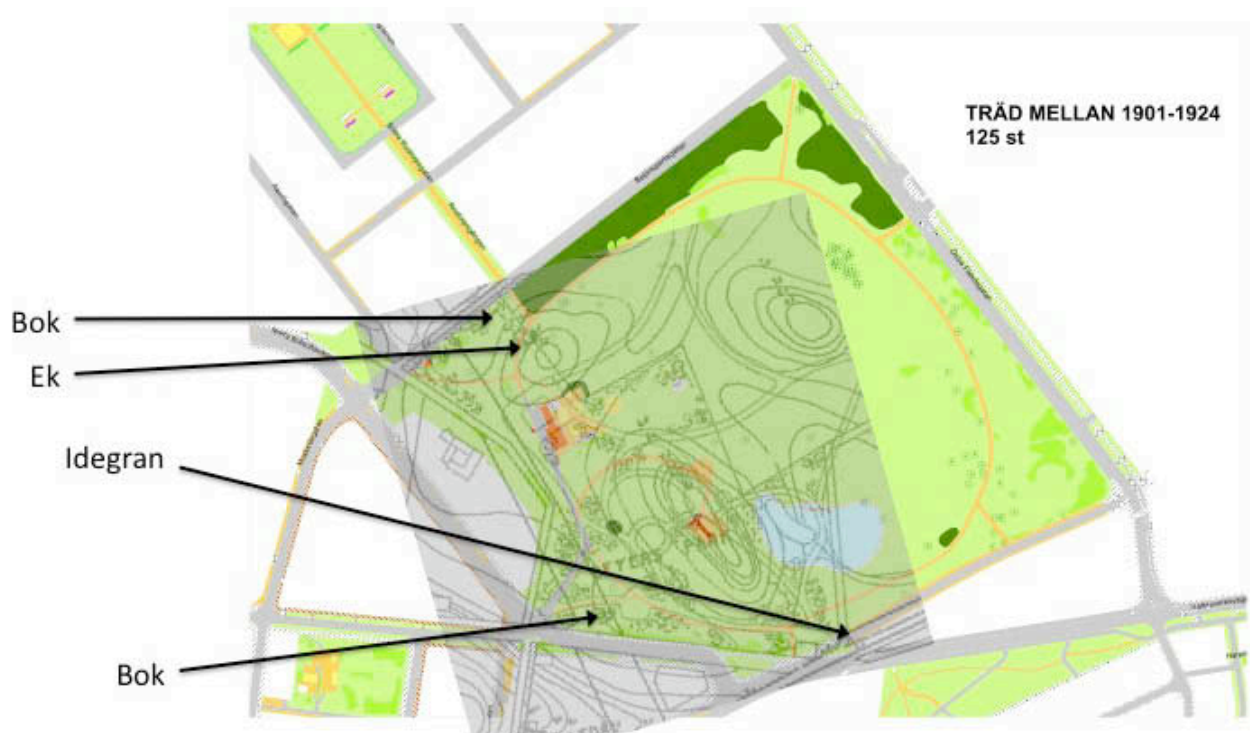
Sockertoppsgran som solitär

Tårpil vid dammen

Bilaga 6. Jämförelse mellan den lilla folkparken och den utvidgade parken

Överlägg av karta från 1909.

Träd i parken idag som
troligen planterades
mellan 1901-1924

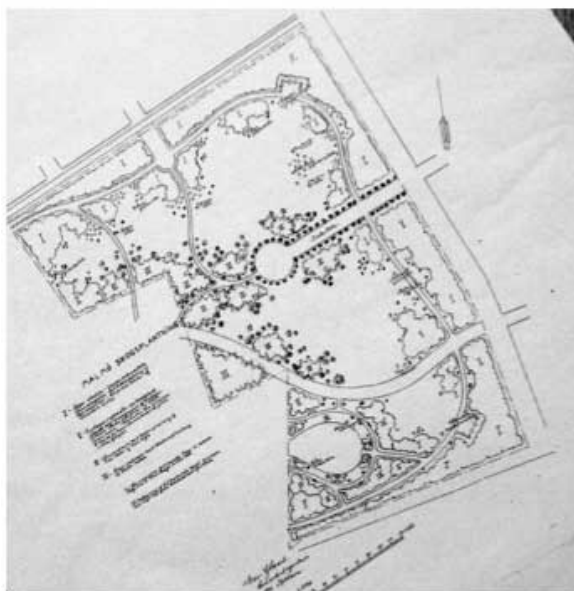

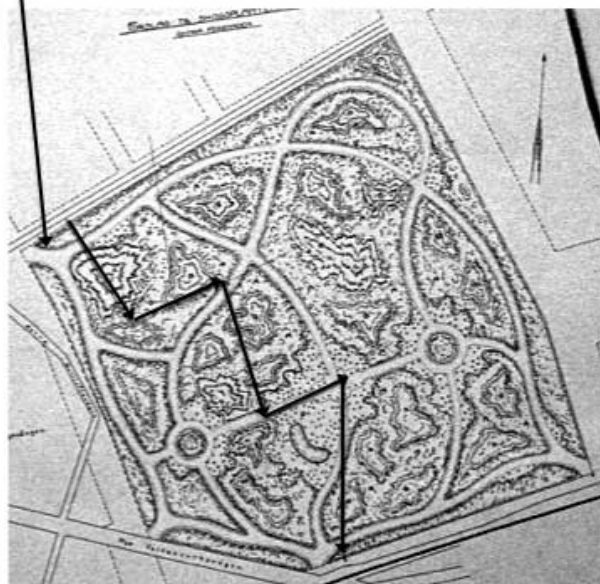
Bilaga 7. Jämförelse av förslag inför utvidgning av parken kring 1911

Den befintliga parkens yta innan utvidgningen

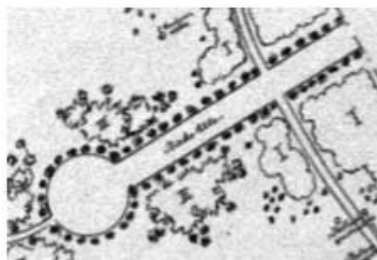
"Landskapsagartener" Edvard Glaesel

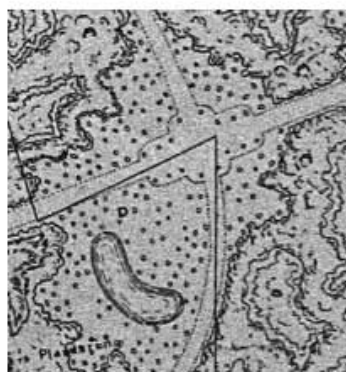
Stadsträdgårdsmästare Gunnar Isbergs?

Detaljer

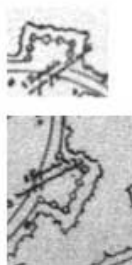
Bokallé fram till en rund plats

Central plats i mitten av anläggningen

Utvidgning av dammen

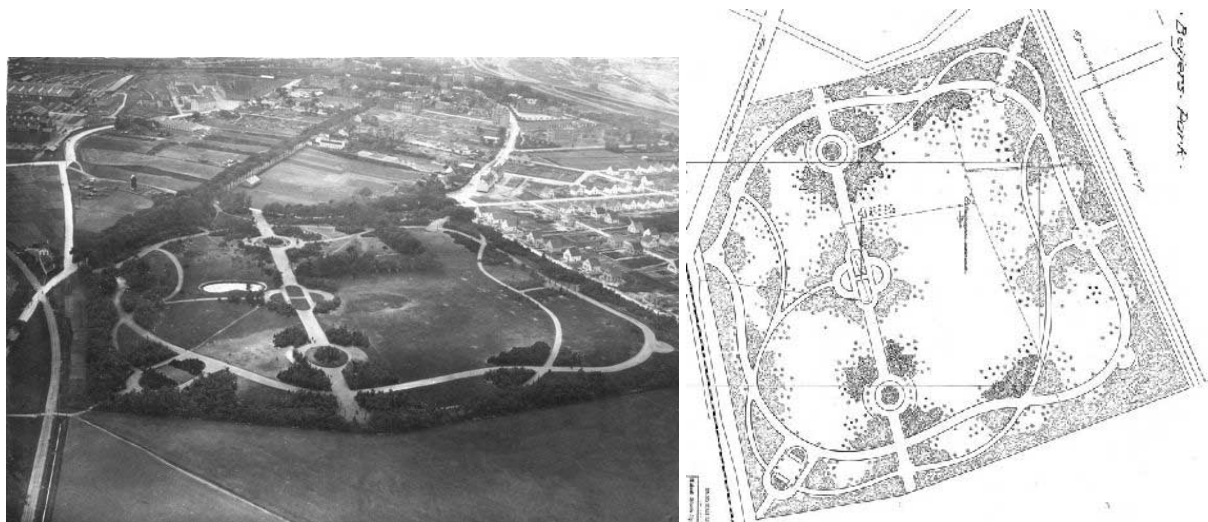
Boskéer

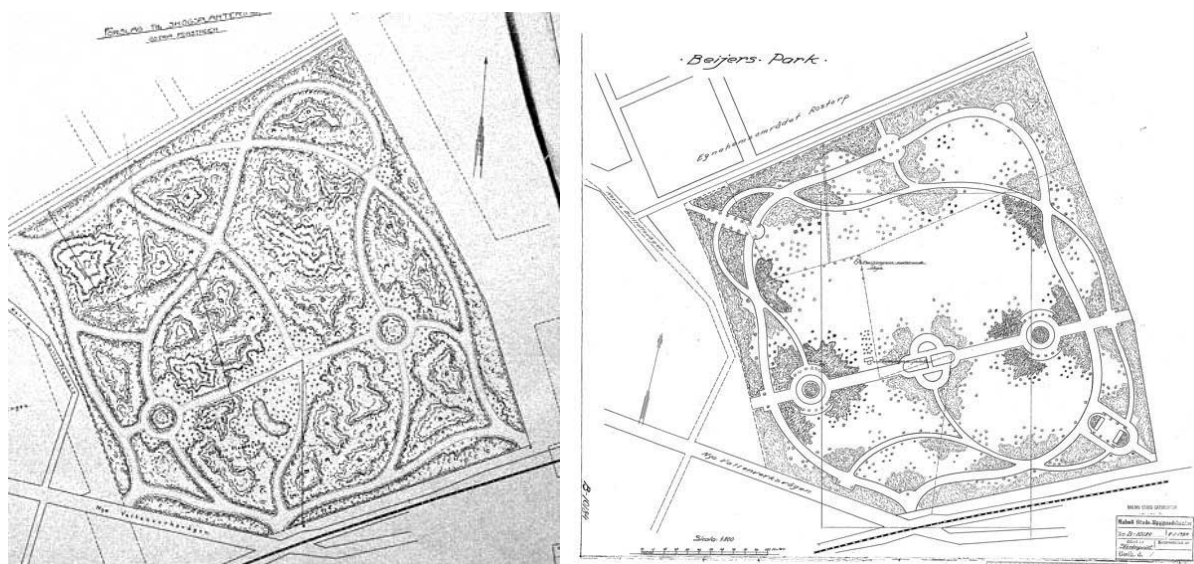
Gång/Paradgata genom hela anläggningen

Bilaga 8. Parken med paradgata i ritningar och flygfoto

Flygfoto från 1923 (till vänster) och ritning från 1924, vänd efter flygfotot (till höger)

Odaterad ritning (troligen från 1911) och ritning från 1924 . Norrpil syns till vänster i den andra ritningen.

Bilaga 9. Detaljer på flygfoto från 1923

Detaljer

Den övre cirkulära platsen

Mittplanteringen

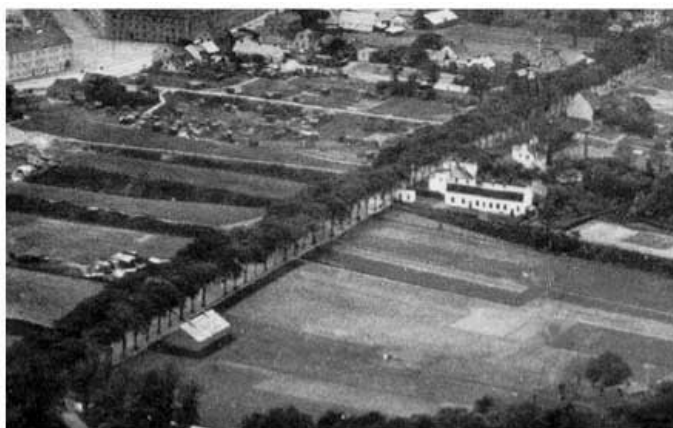
Träd i urnor

Par på promenad längs paradgatan

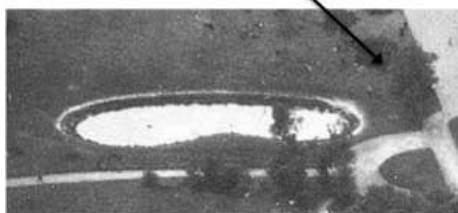

Picknick i gröngräset?

Allén till Bulltofta genom Kirseberg 1923

Samma växtlighet – samma år?

1923

Odaterad

